

A digitális világ hatása a gyermekekre

A BRUNSZVIK TERÉZ SZAKMAI NAPOK

keretében szervezett

III. Nemzetközi Kisgyermek-nevelési Konferencia kötete

Szerkesztette: Fehér Ágota – Megyeriné Runyó Anna



Vác

2019

A kötet a 2019. március 25-26-án a váci Apor Vilmos Katolikus Főiskola és a Martonvásár Önkormányzat együttműködésében megrendezett

A digitális világ hatása a gyermekekre

című III. Nemzetközi Kisgyermek-nevelési Konferencián elhangzott előadások tartalmi összefoglalóit, valamint a konferenciához kapcsolódó tanulmányokat tartalmazza.
Főszerzők: Megyeriné Runyó Anna, Pázmány Ágnes

© Szerzők, 2019

© Szerkesztők, 2019

ISBN 978-963-7306-60-0

Felelős kiadó: az Apor Vilmos Katolikus Főiskola rektora

Szerkesztő: Fehér Ágota, Megyeriné Runyó Anna

Lektor: Fehér Ágota

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	4
A konferencia részletes programja	5
Absztraktok	15
Tanulmányok	61
Baksa Brigitta: <i>Élménypedagógia az óvodában</i>	62
Bartha Enikő – Kovács Noémi: <i>A digitális eszközök használata a mozgásos tevékenységekben – élménypedagógia a mozgásban</i>	68
Dancs Nikolett: <i>A médiaerőszak, annak megjelenése a kisgyermekeknek szóló televíziós műsorokban</i>	73
Deákné Kecskés Mónika: <i>Digitális világ a zenetanár szemével – képességfejlesztés az IKT eszközeivel</i>	80
Gasparicsné Kovács Erzsébet: <i>A gyermekversek zeneisége</i>	93
Gasparics Gyula: <i>A nyelv, mint hatásteremtő eszköz a kortárs gyermekklírában</i>	106
Gyarmathy Éva: <i>Stabilitás a mobilitásban</i>	114
Horváth Zoltánné – Komárominé Zavecz Katalin: <i>IKT eszközök a Játékvár Óvoda élményeinek szolgálatában</i>	122
Kenderessy Tibor: <i>Ha a gyermekek fészke messzebb került, mint Gondolnád, avagy kommunikáció az unokákkal 21. századi nagyszülőként</i>	137
Sárkány Zsófia: <i>Fogyasztóból felhasználó</i>	141
Schmidt Eszter: <i>Harmadik fél az oktatásban – IKT eszközök és lehetőségek</i>	148
Szücs-Winkler Hedvig: <i>Korai nyelvi fejlesztés digitális eszközökkel – esettanulmány egy anya szemszögéből</i>	152
Zóka Katalin: <i>A világ befogadásának változásai kisgyermekkorban</i>	159

ELŐSZÓ

„Gyermekekkel foglalkozni minden bizonnyal a leghálásabb munka, ami a földünkön osztályrészünkről jutott, de saját tökéletességünket is ez mozdítja előre.”
Brunszvik Teréz

A váci Apor Vilmos Katolikus Főiskola és Martonvásár Önkormányzata együttműködési megállapodásuk értelmében 2014-ben hagyományteremtő szándékkal közösen indította útjára a Brunsvik Teréz Szakmai Nap keretében az első Országos Kisgyermek-nevelési Konferenciát. Célja szakmai fórumot teremteni a kisgyermeknevelés aktuális kérdéseinek megvitatásához, a társadalmi dilemmák megfogalmazásához, a gyakorlati nevelőmunka sikereinek bemutatásához, a szakmai dialógus ösztönzéséhez és kiterjesztéséhez.

Az első konferencia középpontjában a *tehetséggondozás* állt.

2015-ben, a második Brunsvik Szakmai Nap az első Nemzetközi Kisgyermek-nevelési Konferenciaként kapcsolódott a Magyar Tudományos Akadémia Fény Nemzetközi Évének programjához. Hamvas Béla *„A fény csak abban válik áldássá, aki másnak is ad belőle”* mondata összegzi a konferencia fő gondolatkörét, a pedagógus személyiségének fontosságát a nevelés-oktatásban: *a pedagógus a benne lévő fényt, az értéket sugározza, adja tovább tanítványainak.* A főiskola az MTA programjának kiemelt partnere volt, így Prof. Dr. Kroó Norbert akadémikus, elnöki tanácsadó a rendezvény védnökeként jelenlétével is megtisztelte a pedagógusokat.

2016-ban a harmadik Brunsvik Szakmai Nap – Kisgyermek-nevelési Konferencia az *aktuális nevelési-oktatási kérdésekkel* foglalkozott.

2017-ben, a negyedik Brunsvik Szakmai Nap – Kisgyermek-nevelési Konferencia a *pedagógusok lelki és szakmai megújulását, valamint a kiégés, a burnout problémáját* helyezte középpontba.

2018. március 20-21-én az ötödik Brunsvik Szakmai Nap, a második Nemzetközi Kisgyermek-nevelési Konferencia a Brunsvik Teréz által alapított első magyarországi – valamint első közép-európai – óvoda, az Angyalkert 190. évfordulóján szerveződött. Témája a *mese és az érzelmi intelligencia fejlesztése.*

Valamennyi eddigi konferencia foglalkozott az óvoda-iskola átmenet mindig aktuális problémájával, ezért a szervezők az óvodapedagógusok mellett rendre megszólítják a tanítókat is a szakmai továbbképzésnek számító tanácskozássra.

A konferenciáknak méltó helyszíne Brunsvik Teréz szellemi örökségét ápoló Martonvásár városa, valamint a pedagógusképzés területén kiemelt tapasztalatokkal rendelkező Apor Vilmos Katolikus Főiskola váci épülete. A megvalósítás támogatásáért köszönet illeti a főiskola rektorát, Libor Józsefné dr. PhD, főiskolai tanárt és Dr. Szabó Tibor polgármestert.

Jelen kiadványban a kétnapos nemzetközi konferencia előadásainak összefoglalói és tanulmányai olvashatók, amelyek rövid áttekintést adnak a tanácskozás széleskörű témáiról. A plenáris előadások sokszínű betekintést nyújtanak a digitális világ hatásmechanizmusába a gyermekekre vonatkozóan, a pedagógusok kompetenciáinak világába, a nemzetközi tapasztalatok tükrében. Az interaktív műhelyek lehetőséget biztosítanak a jó gyakorlatok megosztására az informatika, az irodalmi-nyelvi nevelés, a külső világ megismerése, a művészeti nevelés, valamint a pedagógia és a pszichológia területén. Bízunk abban, hogy a kisgyermek-nevelés területén bemutatott eredmények és tapasztalatok minden jelenlévő, valamint kötetünket olvasó számára hasznos segítségül szolgálnak elméleti felkészültségük és módszertani eszköztáruk gazdagításában egyaránt.

2019. március 18.

A program szervezői és szerkesztői

A KONFERENCIA RÉSZLETES PROGRAMJA

A digitális világ hatása a gyermekekre

2019. március 25.

HELYSZÍN: Brunszvik-Beethoven Kulturális Központ (Martonvásár, Emlékezés tere)

PROGRAM:

9.30 - 10.00: REGISZTRÁCIÓ

10.00 - 10.20: MEGNYITÓ

Dr. Szabó Tibor polgármester

Libor Józsefné dr. rektor, főiskolai tanár (AVKF)

10.20 - 13.00: PLENÁRIS ELŐADÁSOK

10.20 - 11.00: Uzsálné dr. Pécsi Rita főiskolai docens (AVKF):

Fejleszt vagy rombol? – A fejlődő idegrendszer és a képernyő találkozása

11.00 - 11.40: Dr. habil. Gyarmathy Éva főiskolai docens (AVKF):

Stabilitás a mobilitásban

11.40 - 11.50: szünet

11.50 - 12.30: Gogola István pszichológus (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Pedagógia és Pszichológia Tanszék):

Digitális világ: lehetőségek és/vagy csapdák a ma gyermekeinek

12.30 - 13.15: fogadás

13.30 - 15.30: FAKULTATÍV PROGRAMOK

Óvodamúzeum, Beethoven Múzeum,

Agroverzum – interaktív látogatóközpont

MTA – ATK PARK megtekintése

2019. március 26.

HELYSZÍN: Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Központi épület (Vác, Konstantin tér 1-5.)

PROGRAM:

9.30 - 10.00: REGISZTRÁCIÓ

10.00 - 10.30: MEGNYITÓ

Libor Józsefné dr. rektor, főiskolai tanár (AVKF)
dr. Beer Miklós püspök (Vác)
Deákné Szabó Zsuzsanna művésztanár (AVKF)

10.30 - 11.30: PLENÁRIS ELŐADÁSOK

10.30 - 11.00: Dr. Racsko Réka adjunktus (EKE):
*Digitális átállás: kultúraváltás a pedagógusnak,
természetes környezet a tanulónak*

11.00 - 11.30: Csapó Tamás közoktatási vezető, mentorpedagógus (Martonvásári
Beethoven Általános Iskola, Martonvásár):
Digitális frontvonalak az iskolában

10.00 – 12.00: IDEGEN NYELVI SZEKCIÓK

The Use of Visuals in Education in the Digital Age
Szekcióvezető: Dr. Streitmann Ágnes főiskolai tanár, tanszékvezető (AVKF)
Vom Konsumenten zum Produzenten: viel mehr, als Smartphones für Kinder
Szekcióvezető: Dr. Gombocz Eszter egyetemi docens (AVKF)

11.45 - 12.30: ebéd

12.45 - 14.45: SZEKCIÓK

1. *A kisgyermekek fejlődésének szülői és nevelői támogatási lehetőségei a digitális világban*
Szekcióvezető: Csapóné dr. Ferenczi Szilvia főiskolai docens (AVKF)
2. *Családbarát informatika*
Szekcióvezető: Kenderessy Tibor főiskolai tanársegéd (AVKF)
3. *Digitális tartalom megjelenése a művészeti oktatásban*
Szekcióvezető: Heverdle Péterné dr. Köncse Krisztina főiskolai tanár,
tanszékvezető (AVKF)
4. *Élményközpontúság és digitális világ az óvodában*
Szekcióvezető: Dr. Zóka Katalin főiskolai tanár, tanulmányi rektorhelyettes (AVKF)
5. *Élmények és pedagógia a 21. század óvodájában*
Szekcióvezető: Dr. Baksa Brigitta főiskolai tanár (AVKF)

15.00: A KONFERENCIA ÖSSZEGZÉSE, ZÁRÁSA

Libor Józsefné dr. rektor, főiskolai tanár (AVKF)

15.15 - 16.00: FAKULTATÍV PROGRAM – Püspöki Palota megtekintése

SZEKCIÓK

A kisgyermekek fejlődésének szülői és nevelői támogatási lehetőségei a digitális világban

Szekcióvezető: Csapóné Dr. Ferenczi Szilvia főiskolai docens (AVKF)

- Csapóné Dr. Ferenczi Szilvia (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
Szülők támogatása a kisgyermekek megfelelő médiahasználatában
- Tóth József – Dr. Benyák Anikó (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác – Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, Győr):
Az önértékelési kontingenciák és a közösségi hálózatok
- Dr. Gál Gyöngyi (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
A digitális világ tanára és szülője
Figyelem: a TV nem simogat meg!
- Dr. Radványi Katalin (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
Az atipikus fejlődésű gyermekekről szóló, interneten elérhető információk lehetőségei és lehetetlenségei

Családbarát informatika

Szekcióvezető: Kenderessy Tibor főiskolai tanársegéd (AVKF)

- Megyeriné Dr. Runyó Anna (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
Digitális világ és kisgyermekkor
- Benczur Sándor Gábor (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
Ha az eszköz, eszköz marad; avagy miért féltjük gyermekeinket a saját jövőjüktől?
- Dancs Nikolett (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
A médiaerőszak, annak megjelenése a kisgyermekeknek szóló televíziós műsorokban
- Schmidt Eszter (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
Harmadik fél az oktatásban – IKT eszközök és lehetőségek
- Beták Norbert (Constantine the Philosopher University in Nitra, Nitra (Slovakia) – Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
LEGO Mindstorms – játék vagy tanulás?
- Kenderessy Tibor (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
Ha a gyermekek fészke messzebb került, mint Gondolnád, avagy kommunikáció az unokákkal 21. századi nagyszülőként

Digitális tartalom megjelenése a művészeti oktatásban

Szekcióvezető: Heverdle Péterné dr. Köncse Krisztina főiskolai tanár,
tanszékvezető (AVKF)

- Deákné Kecskés Mónika (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác – Széchenyi István Egyetem Művészeti Kar/Apáczai Csere János Kar, Győr):
Digitális világ a zenetanár szemével – képességfejlesztés az IKT eszközeivel
- Nagy Róbert (Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, Eger):
A digitális kultúrához és a művészeti neveléshez kapcsolódó interdiszciplinális és transzverzális gondolkodás megjelenése az iskolaigazgatók vezetői célkitűzéseiben és pedagógiai problémaérzékenységében
- Pálvölgyi Viktor (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
A média hatásának összehasonlító elemzése állami- és egyházi iskolákban tanuló 6-12 éves gyermekek vizuális kommunikációjára
- Pázmány Ágnes (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
A világ id. Peter Brueghel és Bruce van Petter szemével

Élményközpontúság és digitális világ az óvodában

Szekcióvezető: Dr. Zóka Katalin főiskolai tanár, tanulmányi rektorhelyettes
(AVKF)

- Dr. Karácsony-Molnár Erika (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
Digitális világ – néphagyomány
- Dr. Zóka Katalin (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
A világ befogadásának változásai az óvodáskorúak életében
- Dóczy Borbála (ELTE PPK, Budapest):
Hogyan jelenik meg az élmény fogalma az Óvodai nevelés országos alapprogramjában?
- Horváth Zoltánné – Komárominé Zavecz Katalin (Terézvárosi Önkormányzat Játékvár Óvodája, Budapest):
A projekt módszer és az IKT eszközök alkalmazásának lehetőségei a Játékvár Óvodában

Élmények és pedagógia a 21. század óvodájában

Szekcióvezető: Dr. Baksa Brigitta főiskolai tanár (AVKF)

- Dr. Gasparicsné Dr. Kovács Erzsébet (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
A gyermekversek zeneisége
- Dr. Gasparics Gyula (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
A nyelv mint hatásteremtő eszköz a kortárs magyar gyermekklírában
- Bartha Enikő – Kovács Noémi (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
A digitális eszközök használata a mozgásos tevékenységekben – élménypedagógia a mozgásban
- Dr. Baksa Brigitta (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
Élménypedagógia az óvodában

The Use of Visuals in Education in the Digital Age

Szekcióvezető: Dr. Streitmann Ágnes főiskolai tanár, tanszékvezető (AVKF)

- Dr. Sinka Annamária (Eszterházy Károly Egyetem, Jászberényi Campus):
How can we make our words visible? Visuality and ICT devices in literature classes
(Hogyan tehetjük láthatóvá a kimondott szavakat? Vizualitás az IKT eszközök irodalmi felhasználásában)
- Pivók Attila (Újlaki Általános Iskola, Budapest – Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
What came earlier in the digital era, the tool or the method?
(Mi volt korábban a digitális korban: az eszköz vagy a módszer?)
- Székely Andrea (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
Using puppets and animation in the digital world of education in early foreign language teaching
(A báb és az animáció használata az oktatás digitális világában a korai idegen nyelvi képzésben)
- Werner Stijnen (Thomas More University, Belgium):
Stories and Mirror Images EFL reading
(Történetek és tükörképek a nyelvtanulók olvasásában)
- Patrick Dejarnac (Haute Ecole Libre Mosane (HELMo), Belgium):
*BB, X, Y, Z, A : bridging the communication (and teaching) gap?!
(BB, X, Y, Z, A : A kommunikációs (és oktatási) szakadék áthidalása(?!))*

Vom Konsumenten zum Produzenten: viel mehr, als Smartphones für Kinder

Szekcióvezető: Dr. Gombocz Eszter egyetemi docens (AVKF)

- Sárkány Zsófia (AKG Budapest):
Verbraucher statt Konsumenten
(Fogyasztóból felhasználó)
- Büki Éva – Pruzsinsky Réka (Szivárvány Óvoda Regenbogen Kindergarten, Sopron):
Integration der digitalen Welt in die Erlebnispädagogik im Mehrsprachigen Regenbogen Kindergarten-Sopron
(A digitális világ élménypedagógiai megközelítése a soproni Többsz nyelvű Szivárvány Óvodában)
- Szűcs-Winkler Hedvig Anna (Zippel-Zappel Német Nemzetiségi Óvoda, Budaörs):
Frühe Sprachentwicklung mit digitalen Geräten – Fallbeispiel aus der Sicht einer Mutter
(Korai nyelvi fejlesztés digitális eszközökkel – Esettanulmány egy anya szemszögéből)
- István Éva (Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác):
Endgültige Lösungen gibt es aber nicht! Digitale Medien im Kindergarten und in der Primarschule
(Örökérvényű megoldások nincsenek! Elektronikus médiák az óvodában és az általános iskolában)

ABSZTRAKTOK

UZSALYNÉ PÉCSI RITA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

pecsi.rita@avkf.hu

Fejleszt vagy rombol? A fejlődő idegrendszer és a képernyő találkozása

Az internet, az okoseszközök vitathatatlanul hasznos lehetőségeket nyitottak mindannyiunk számára. Ám, hogy a képernyős technológia valóban fejleszti-e a gyermekeink készségeit, gondolkodását, kognitív és érzelmi intelligenciáját – mint ahogyan ezt a kutatások szerint 5 szülőből 4 gondolja –, ez már korántsem ennyire egyértelmű.

Az előadásban felvázoljuk azokat a legfontosabb tényezőket, amelyek a gyermeki idegrendszer fejlődését a képernyőzés során befolyásolják. Többek között a dopaminhatást, a függőség kockázatát, az én-hatékonyság kifejlődését megingató folyamatokat, a tanulási képesség alakulását, az érzelmi intelligencia fejlődését gátló jelenségeket, a túlzott impulzivitás kialakulásával kapcsolatos faktorokat, és természetesen a megoldást jelentő utakat is.

Célunk tehát nem a démonizálás, hanem a tényekkel való higgadt szembenézés és a felelősségteljes nevelői döntések előkészítése. A technikai fejlődés ugyanis soha nem látott tempóban kínálja fel számunkra az egyre újabb és újabb eszközöket, és már-már feldolgozhatatlan mennyiségben árasztja el a kíváncsi és újdonságkereső embert. Ám mindaddig, amíg a kultúránk még nem készülhetett fel arra, hogy minderre társadalmi szinten válaszoljunk, sokszorosan nagyobb az előjárók, a nevelők, a szülők felelőssége. Nekik kell utat mutatniuk, és ha kell, józan korlátokat állítaniuk az eszközhasználatban. Egyértelmű, hogy nem csupán egy erős függőségveszélyt hordozó eszközzel, hanem egy lelkiismeret nélküli iparággal és üzleti modellel is fel kell vennünk a küzdelmet úgy, hogy végül gyermekeink is hasznosan, sőt innovatív módon vegyék kezükbe ezt a technológiát, és ne a technika uralja őket.

Kulcsszavak: okoseszköz, intelligencia, fejlesztés, függőség, megoldások

GYARMATHY ÉVA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

gyarmathy.eva@avkf.hu

Stabilitás a mobilitásban

Mozgásra születünk, a mozgás éltet minket, mozgással tanulunk, mégis, azt várjuk el a gyerekektől, hogy maradjanak egy helyben, és ülve, még a szemüket is alig mozgatva tanuljanak. A szabad kalandozás, a tevékeny, próba-szerencse tanulás a vérünkben van, sőt leginkább az idegszálainkban. Az írásbeliséghez kötődő módszeres tanulás új keletű, csupán néhány ezer éves fejlesztés az emberiség, és az emberi idegrendszer számára. Ahogyan a földművelés helyhez kötötte a nomádokat, a könyv helyhez kötötte a tanulókat és a tanulást.

Az idegrendszer érése, a helyhez és könyvhöz kötött tanulásra való felkészítés, amelyet az írásbeliség kultúrája megkíván és támogat. Kérdés, hogy mi és mennyi szükséges még ebből a fajta tanulásból, és hogy vajon a gyerekek egyre nagyobb arányú, különböző területeken diagnosztizált zavarai mit üzennek nekünk?

Az írásbeliség stabil kultúrájára nevelt idegrendszer nem lehet hatékony egy mozgásban lévő, változó világban. A mobilitás nem csak az idegrendszer fejlődésének, hanem a tudás megszerzésének és a hatékony problémamegoldásnak is alapja.

A kisgyerekek fejlesztésében és tanításában több szinten szükséges a mobilitás újraélesztése:

- Stabil idegrendszer – egyensúly és ritmus a mozgással
- Stabil identitás – szerepekben mozgással
- Stabil tanulás – az eszközök és információk megosztásával
- Stabil határok – a tanulás határainak kiterjesztésével, kimozdulással
- Stabil kapcsolatok – többféle kommunikációs csatorna használatával
- Stabil tudás – „buherálással”, tevékenységen keresztül tanulással

Kulcsszavak: mozgás, idegrendszeri harmónia, 21. századi fejlesztés és tanulás

RACSKO RÉKA

Eszterházy Károly Egyetem, Eger

racskoreka@gmail.com

***Digitális átállás:
kultúraváltás a pedagógusnak, természetes környezet a tanulónak***

A mai felnővekvő generáció számára a digitális ökoszisztéma (BRISCOE és DE WILDE 2006) a mindennapi, természetes közeget jelenti, és az ebben való boldogulás, a digitális jólét (MATTHEINSEN 2016) megteremtése alapvető kérdés számukra, amely jelenség az oktatási rendszert válaszút elé állítja.

A változás magával hozza ugyanis az iskola, mint a formális tanulási környezet legfőbb színterének átalakulását, a tanulási környezet kereteit, a tanulási célokat, és hosszú távon szükséges készségeket és kompetenciákat (WEF 2016, 2017; RADÓ 2017). Ahhoz hogy ezen átalakulás sikeres legyen és az információs társadalom iskolája létrejöhessen, szükséges tervszerű, intézményi szintű digitális átállás (RACSKO 2017), amely túlmutat az infrastrukturális fejlesztéseken, szükséges hozzá a pedagógusok módszertani kultúraváltása, a taneszközök és a módszertan modernizációja is.

Jelen előadás célja e kultúraváltás hatásainak bemutatása az egyénre és a tanulás-tanítás folyamatára, valamint a változásokra adható válaszok nemzetközi szintű áttekintése, különös tekintettel a pedagógikum digitális átállására.

Kulcsszavak: digitális átállás, digitális átalakulás, kultúraváltás, pedagógusképzés

CSAPÓ TAMÁS

Martonvásári Beethoven Általános Iskola, Martonvásár
igazgato@beethoven-martonvasar.sulinet.hu

Digitális frontvonalak az iskolában

Az utóbbi évek, évtizedek digitális eszközök terén tapasztalható robbanásszerű változása az iskolákban hatványozottan érezteti hatását. Az előadásban visszatekintést láthatunk az első okoseszközök megjelenésének hatására a pedagógiai munkában testközelből, hiszen az előadó pedagógiai pályája is ezen eszközök első generációjának születésekor kezdődött a XXI. század elején.

Vajon tényleg háború zajlik, amit az iskolás korú generációért vív meg nap mint nap a pedagógus, vagy csak szükségszerű hóbortról, a fejlődés velejárójáról és tanulási segédeszközről van szó az okoseszközök tekintetében?

A kérdés azért is időszerű, mert rengeteg klinikai kísérlet igazolja, hogy összefüggés van a folytonos okoseszköz használat és a figyelemhiányos hiperaktivitás-zavar (ADHD), a különféle függőségek, a szorongás, a depresszió és a fokozott agresszió kialakulása között, amely jelenségek szintén újabb kihívás elé állítják a jelen pedagógusait – egészen az óvodáskortól kezdve a köz- és felsőoktatás szintjéig.

Az előadásban több aktuális kutatási eredményt ismerhetünk meg, és megérthetjük, hogy milyen kockázatoknak és veszélyeknek tesszük ki gyermeinket, ha korlátlanul használják a különféle okoseszközöket, illetve megoldási javaslatokról, működőképes, jó gyakorlatokról is hallhatunk majd.

Kulcsszavak: okoseszközök az iskolában, digitális pedagógus, digitális veszélyek, digitális függőség

A KISGYERMEKEK FEJLŐDÉSÉNEK SZÜLŐI ÉS NEVELŐI
TÁMOGATÁSI LEHETŐSÉGEI A DIGITÁLIS VILÁGBAN
SZEKCIÓ ABSZTRAKTJAI

CSAPÓNÉ FERENCZI SZILVIA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

ferenczi.szilvia@avkf.hu

Szülők támogatása a kisgyermekek megfelelő médiahasználatában

A világ, amiben a mai családok élnek, sokban különbözik a korábbiaktól, ennek megfelelően a csecsemők és kisgyermekek fejlődési környezet is nagyban eltér attól, amiben szüleik, nagyszüleik nevelkedtek. Egy igen jelentős különbség, mely megjelenik a családok mindennapjaiban, az Internet és a különböző okos készülékek (telefonok, tabletek, TV-k, számítógépek) jelenléte, használata. A gyermekek jellemzően már 3 éves koruk előtt megismerkednek ezekkel az eszközökkel, mesét néznek, gyerekeknek készült applikációkat használnak, stb. Az USA-ban a 23 hónaposnál fiatalabb gyerekek átlagosan 42 percet, a 2 és 4 év közöttiek átlagosan 2 óra 39 percet töltenek képernyő, nagyrészt TV előtt (Barr és mtsai, 2018). A kisgyermekek profitálhatnak az új technológiák használatából, például videochatelhetnek a távol lévő szülővel, ugyanakkor a helytelen, életkornak, fejlődési állapotnak, képességeknek nem megfelelő használat ártalmas is lehet fejlődésükre. A fentiekből következően kiemelt jelentősége van a szülők számára hiteles, kutatási eredményeken alapuló tájékoztatás és támogatás nyújtásának a csecsemők és kisgyermekek média használatával kapcsolatban, hogy többségében a pozitív, és ne a negatív hatások érvényesüljenek.

Kulcsszavak: csecsemő, kisgyermek, médiahasználat, Internet, TV

TÓTH JÓZSEF – BENYÁK ANIKÓ

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác –

Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, Győr

toth.jozsef@avkf.hu

Az önértékelési kontingenciák és a közösségi hálózatok

A közösségi hálózatok megjelenésével a társas érintkezésnek új formája vált hozzáférhetővé az emberek számára. Hihetetlen egyszerűséggel és gyorsasággal kaptak a felhasználók lehetőséget arra, hogy magukról megosszanak információkat (GLAC, ELM és MARTIN 2014) méghozzá olyan nagy közönség előtt és mértékben, mint talán a történelem során soha korábban. Ezen szolgáltatások igénybevételének mértéke könnyen komoly hatással lehet a szülő-gyermek, illetve a kortársakkal való viszonyra, ezért kiemelkedően fontos érteni a mozgatórugókat. Crocker és munkatársai (2003) az alábbi hét, az egyének számára eltérő jelentőségű, az önértékelést megalapozó területet, azaz kontingenciát azonosítottak (CSW – Contingencies of Self-Worth): mások elismerése, külső megjelenés, családi támogatás, morális viselkedés, tanulmányi teljesítmény, versengés, megfelelés Istennek. Croker (2006) modelljének az előnye a korábbi kutatásokkal szemben kétségkívül az, hogy az önértékelés kapcsán nem csak kisebb, illetve nagyobb komplexitásról beszél, hanem a kontingenciákat definiálja is. Előadásunkban arra vállalkoztunk, hogy vizsgálatunkon keresztül (n=431) bemutassuk az önértékelési kontingenciák elméleti és gyakorlati kereteit, nevezetesen a különféle területek és a Facebook használatának lehetséges összefüggéseit. Ezen kívül bemutatásra kerülnek a kontingenciák és a kötődési stílusok közötti összefüggések, melyhez a Közvetlen Kapcsolatok Élményei Kérdőívet (ECR-R, The Experiences in Close Relationships-Revised, FRALEY, WALLER and BRENNAN 2000; magyarul NAGY LÁSZLÓ 2005) használtuk.

Kulcsszavak: önértékelési kontingenciák, közösségi hálózatok, kötődési stílus, Facebook, internet

GÁL GYÖNGYI

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

gal.gyongyi@avkf.hu

***A digitális világ tanára és szülője
Figyelem: a TV nem simogat meg!***

Előadásomban a digitális tartalmak kisgyermekkorai nevelésben betöltött szerepét ismertetem gyakorlati és elméleti szempontból, a családi neveléssel való szerves kapcsolódásában. Kitérek a kisgyermekek digitális eszköz használatára, ezek 21. századi aktualitásaira, valamint azokra a modellekre és innovációkra, amelyek az elmúlt években nyertek rangot a pedagógiai intézményekben. Előadásomban kitérek a digitális és olvasott mese nevelő hatásaira, a morális üzenetektől a prevenció fontosságán át a szülői és nevelői munka kulcsfontosságú szerepére.

Kiemelem, hogy a ma gyermekeinek ebben a világban nem csak írni, olvasni, számolni vagy kritikusan gondolkodni kell megtanulniuk. A milliányi ingerekkel teli digitális világban kell megtalálniuk önmagukat, kialakítani társas kapcsolataikat.

Hangsúlyozom az indirekt nevelői eljárások érvényesülését, valamint az élménypedagógia és a mesepedagógia kapcsolódását, különös hangsúlyt helyezve az érzelmi nevelés fontosságára.

Kulcsszavak: digitális tartalmak kisgyermekkorban, prevenció, érzelmi nevelés, élménypedagógia

RADVÁNYI KATALIN

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

radvanyi.katalin@avkf.hu

***Az atipikus fejlődésű gyermekekről szóló,
interneten elérhető információk lehetőségei és lehetetlenségei***

Az átlagostól eltérő fejlődésű gyermekek szülei az esetek döntő többségében azt élik meg, hogy gyermekük állapotával, a fejlesztés helyszíneivel és lehetőségeivel kapcsolatosan kevés információt kapnak. Kutatások bizonyítják, hogy a gyermek mássága elfogadásának sikerességére, a nevelők és a szülők együttműködésére jelentős hatással bír a szülők számára nyújtott információk mennyisége és minősége. Ezek az információk egyben a szülők és a fejlesztő szakemberek kapcsolatán keresztül a gyermek fejlesztésére is hatással lehetnek.

Attól függően, hogy milyen mértékű az átlagos fejlődéstől való eltérés, a szülők gyakran már a diagnózis közlése előtt érzékelik a problémát. A diagnózis egyfajta bizonyosságot jelent, és ezzel megkezdődik náluk egy olyan folyamat, aminek jól megkülönböztethető, jellemző szakaszait a szakirodalomban vizsgálatokkal igazolták. Kézenfekvő megoldás a szülők számára az internet adta lehetőségek kihasználása, az ott található információk egy része valóban fontos, de sajnálatos módon a szülőkre negatív hatással is lehetnek.

Az előadás arra keresi a választ, hogy a feldolgozás egyes szakaszaiban milyen segítő, támaszkodó, vagy éppen ezzel ellentétesen: káros, a valóságot eltorzító információkhoz jutnak a szülők.

Kulcsszavak: atipikus fejlődés, információszerzés, internet

CSALÁDBARÁT INFORMATIKA SEKCIÓ ABSZTRAKTJAI

MEGYERINÉ RUNYÓ ANNA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

megyerine.anna@avkf.hu

Digitális világ és kisgyermekkor

A 21. század a 4. ipari forradalommal méltán kiérdemelte a digitális évszázad nevet: a digitalizáció ma már körbevesz minket, meghatározza napjainkat. Ezzel párhuzamosan átalakult társadalmunk is: kialakult az információs társadalom.

Előnyt vagy hátrányt jelent a felfokozott digitalizáció – és használata – a kisgyermekek fejlődésére nézve? Hogyan látja mindezt a szülő, a pedagógus, az agykutató?

Hogyan alkalmazkodik ehhez a nevelési-oktatási rendszerünk?

Digitális kompetencia – vagy digitális kábítószer?

Ezen fő kérdések mentén keressük a válaszokat, s próbálom meg példák segítségével bemutatni a jelenlegi helyzetet itthon és nemzetközi szinten egyaránt.

Az Alfa generáció gyermekeinél a digitális eszközök használata jellemzően már kora kisgyermekkorban elkezdődik, ezért is nevezik őket digitális bennszülötteknek.

Milyen hatással van ez a gyermekek szocializációjára, empátikus és egyéb kapcsolatteremtő képességeire?

Szó lesz az Alfa nemzedék „kezelhetetlenségéről”, a lehetséges megoldásról, s a mindennapos mesélés máig sem múló, ma is érvényes, általános fejlesztő, intelligencia növelő és egyéb pozitív hatásairól.

Kulcsszavak: digitalizáció, Alfa generáció, kisgyermekkor, érzelmi intelligencia, mese

BENCZUR SÁNDOR GÁBOR

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

gabrielbenczur@hotmail.com

***Ha az eszköz, eszköz marad;
avagy miért féltjük gyermekeinket a saját jövőjüktől?***

Használjuk őket, élvezzük a kényelmi funkciókat melyeket számunkra biztosítanak, de az életünknek tulajdonképp nem lettek igazán hasznos résztvevői. Mert azt, hogy jelen vannak és meghatároznak minket, nem tudjuk tagadni, de azt sem, hogy az életünknek olyan módon váltak a legtöbb esetben nagyon fontos szereplőivé, ahogyan azt valójában nem szerettük volna. Már nem az eszközeink, hanem vágyaink központi elemei, a baráti és családi kapcsolataink pótlékjai, vélt státuszunk szimbólumai, és biztosan folytathatnánk még. Valódi céljukat, funkciójukat sokan nem is értjük igazán. Szülőként a legtöbb ember hivatalosan „félti” gyermekét ezektől az eszközöktől, mert a szubkultúra számukra idegen és leggyakrabban csak a negatívumaira hívják fel figyelmüket, a hasznos időt azonban maguk is kutyuk fényében töltik és gyermekeik kezébe is ők adják elsőként ezeket, sajnos gyakran maguk helyett.

Lenézettség és félreértettség, vagyis az informatikusokat sok esetben életképtelen, egyszerű technikai munkatársnak tekintik. Így nem csoda, hogy senki nem ilyen jövőképet képzel el utódjának, pedig valójában szinte minden szempontból korunk egyik legnyugodtabb munkakörnyezetét is biztosíthatná sokunk számára. Valóban megvannak ennek a területnek is az egészségre káros hatásai, de melyik munkakörnek nincs.

Alacsony óraszám, készségtárgyi státusz, szerény és szegényes eszközállományok, ezek a fő jellemzői a közoktatásban az informatikának, miközben szép lassan a legfontosabb tárgyak egyike lett belőle. Hogy miért? Körbe vesz bennünket a digitális világ, lassan már minden hivatalos ügyünket elektronikusan kell intéznünk, negyedévente legalább egyszer brit tudósok hosszas munkájából kiderül, hogy a gépek elveszik munkánkat, mégsem indul meg egy egészséges barátkozási, tanulási folyamat, ami a valódi vészhelyzetet egy egyszerű tovább- vagy átképzéssé, de a legrosszabb esetben is csupán munkahelyváltássá szelídítené.

Kulcsszavak: digitális eszközök, szülő, gyermek, nevelés, tantárgy, informatika

DANCS NIKOLETT

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

dancs.nikolett87@gmail.com

***A médiaerőszak,
annak megjelenése a kisgyermekeknek szóló televíziós műsorokban***

Az előadás a morális pánik fogalmának és folyamatának bemutatásával indul, részletesen körüljárja a történelem során kialakult morális pánikjelenségeket, azokat párhuzamba állítja a televízió körül kialakult feltételezésekkel.

Továbbiakban részletes fogalmi meghatározással dolgozik, pontosan meghatározza a gyermek és az erőszak fogalmát, vázolja a lehetséges megközelítési módokat, érinti az erőszakmentesség krisztusi ideálját.

A pontos fogalmi meghatározás után az előadás arra vállalkozik, hogy a médiaerőszak jelenségvilágának tudományos kutatásaiba nyújtson betekintést, azoknak vázolja az elmúlt húsz évben kialakult főbb irányzatait, eredményeit, kritikáit.

Az előadás végül összegezi a tudományos eredményeket, különös tekintettel a televízióban látott erőszak és a gyermek erőszakos viselkedése között fennálló kapcsolatra.

Kulcsszavak: média, erőszak, médiaerőszak, televízió

SCHMIDT ESZTER

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

s.eszter101@gmail.com

Harmadik fél az oktatásban IKT eszközök és lehetőségek

A mai kor gyermekei már nem elégszenek meg a hagyományos oktatással. A mai generációt digitális bennszülötteknek nevezzük, akik már ebbe a digitális eszközöktől hemzseggő világba születtek. Rengeteget hallani szülőktől, hogy milyen büszkék a féléves gyermekükre, aki jobban használja az „okos” készüléket, mint a nagyszülő. Ezek a gyermekek sokszor már függőként lépnek be az iskola keretei közé is, és hihetetlen nehéz dolgunk van, hogy a gyermekek ezen igényeit ki tudjuk elégíteni. Elvárás, hogy használjuk a technika adta lehetőségeket. Szükségessé vált, hogy a tanórákra legyen egy-egy ötletünk a zsebünkben és le tudjuk kötni a diákok figyelmét.

Az előadásomban bemutatom, mi az IKT, milyen eszközök érhetők el számunkra, milyen lehetőségeink vannak, és az óra mely részén érdemes őket használni.

- Offline megoldások
- Prezentáció
- LearningApps
- Okos doboz
- Quizlet
- Smart NoteBook
- Apácai Tudástár
- MozaBook

Ahhoz, hogy ténylegesen jól fel tudjuk használni ezeket az eszközöket, a mindennapokban sok gyakorlásra van szükség. Meg kell ismernünk a programokat és a játékokat. Magunknak is végig kell járnunk azt az utat, amit majd a gyerekek velünk együtt fognak megtenni. Ne vigyünk be úgy feladatot az órára, hogy nem próbáltuk ki, mert a technika ördöge soha nem alszik. Kívánom, hogy legyen elég önbizalmuk és kíváncsiságuk, hogy kipróbáljanak néhány lehetőséget, és a mindennapokban alkalmazzák.

Kulcsszavak: IKT, internetes játékok, interaktív tananyag, mindennapi használhatóság

BETÁK NORBERT

Constantine the Philosopher University in Nitra, Nitra (Slovakia)

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

betak.norbert@avkf.hu

LEGO Mindstorms – játék vagy tanulás?

Az utóbbi években tapasztalható rohamos léptékű digitális fejlődés az élet minden területén változásokat eredményezett s előreláthatóan nem lesz ez másképp a jövőben sem, köszönhetően többek közt a mesterséges intelligencia és a felhőalapú informatika térhódításának. A megváltozott világképbe illeszkedik az az emberi entitás, mely eredendően hűen kötődik természetéből fakadó jellegéhez. A játékok szerepe a gyermekek fejlődési folyamatában vitathatatlan jelentőséggel bír – legyen szó a múltbéli korok ólomkatonáit és fajtájkait igénybe vevő kiskorúakról vagy a modern digitális tér által biztosított lehetőségeket megragadó fiatalokról. Újszerűnek mondható az a pedagógia-módszertani megoldás, mely a Lego építőkockáit és egyéb konstrukciós elemeit helyezi az informatika hatókörébe s nyújt ez által hatékonynak bizonyuló tanulási környezetet. A következőkben olyan kérdésekre keressük a választ, mint például *Miként lehetséges a LEGO Mindstorms eszközeit a tanulási folyamatok részévé alakítani?*, *Milyen hatásai lehetnek a robotikai eszközök gyermekkorban történő alkalmazásának?*, *Hogyan tudunk önálló- és akár kreatív gondolkodásra készítő környezetet létrehozni a LEGO robotikai eszközök segítségével?* A válaszkeresésünket a LEGO Mindstorms eszközeinek az általános-, ill. középiskolai gyakorlatban szerzett tapasztalatai segítik

Kulcsszavak: Lego, Mindstorms, robotika, játék, tanulás, programozás

KENDERESSY TIBOR

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

kenderessy.tibor@avkf.hu

***Ha a gyermekek fészke messzebb került, mint Gondolnád,
avagy kommunikáció az unokákkal 21. századi nagyszülőként***

Az Apor Vilmos Katolikus Főiskola Apor Akadémia néven indított programsorozatot a 2018/2019-es tanév első félévében. A programok két helyszínen, Vácra és a Budapesti Campusra kerültek, kedden, illetve csütörtökön. A hetente azonos időpontra szervezett előadások egyike az idősebb korosztályt szólította meg egy tájékoztató, figyelemfelkeltő bevezetővel. A témát a mai családok jelentős hányadára jellemző generációk és esetenként családtagok közötti távolság áthidalásának lehetőségei adták, mely mindkét oldalról közvetlenül is érint. Egyrészt testvérem az Amerikai Egyesült Államokban él férjével és két gyermekével, így szüleim velük történő kapcsolattartási lehetőségei évek óta fontos kérdés. Másrészt kislányom keresztapja jelenleg Hollandiában dolgozik. Az egy óra alatt szóba került a mindennapjainkba beszivárgó digitális világgal kapcsolatos alapvető fogalmak, biztonsági tudnivalók, és a címet is megadó kommunikációs lehetőségek sora.

Az előadásomban röviden bemutatom az elhangzottakat, illetve kitérek az előadások, illetve a programsorozat tapasztalataira is.

Kulcsszavak: Apor Akadémia, kommunikáció, digitális kommunikáció, email, Skype, távolság, 21. század

DIGITÁLIS TARTALOM MEGJELENÉSE A MŰVÉSZETI OKTATÁSBAN
SZEKCIÓ ABSZTRAKTJAI

DEÁKNÉ KECSKÉS MÓNICA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác –

Széchenyi István Egyetem Művészeti Kar/Apáczai Csere János Kar, Győr

monimail11@gmail.com

Digitális világ a zenetanár szemével – képességfejlesztés az IKT eszközeivel

Zenetanárként egy évtizeddel ezelőtt még elképzelhetetlennek tartottam, hogy IKT eszközöket használjak hangszeres, szolfézs-, vagy iskolai ének-órákon. Úgy gondoltam a mozgás, a közvetlen tapasztalat, az aktív játék semmivel sem helyettesíthető. Különösen igaz ez az alsó tagozatos oktatásban. A gyerekek napjainkban túl hamar kerülnek mozgásszegény környezetbe. A virtuális világ egyre korábban férkőzik be gyermekeink életébe. Az egyre többek által, egyre fiatalabb korban elérhetővé váló okostelefonok, tabletek által nyújtott, folyamatos, intenzív flow-élmény túl hamar váltja fel a világ közvetlen megtapasztalásának lehetőségét, a mozgás, a szaglás, az ízlelés, a tapintás, a látás, és a hallás által meglett életre szóló kincseket. A zene bármilyen nemű művelése nem cél, hanem egy eszköz világunk megismerésére. Olyan, csak érzelmeinkkel leírható régiókba is elvezet, amely semmilyen más eszközzel nem érhető el. Ezért idegenkedtem tehát mindentől, amely akkor ismereteim szerint nem számított a tapasztalás természetes útjának. A gyakorlatban azonban rá kellett jönnöm, hogy mértékkel, átgondoltan használva az IKT-eszközök komoly segítséget nyújthatnak a pedagógiai folyamatban, és komoly motívumként szolgálhatnak a gyerekek számára. Jelen tanulmányommal a felhasználói oldalról közelítve, a teljesség igénye nélkül szeretnék bemutatni egy csokorra valót a zenepedagógiai gyakorlatban jól alkalmazható szoftverek közül.

Kulcsszavak: IKT, applikáció, zenei képességfejlesztő programok

NAGY RÓBERT

Eszterházy Károly Egyetem

Neveléstudományi Doktori Iskola, Eger

nrnagyrobert@gmail.com

***A digitális kultúrához és a művészeti neveléshez kapcsolódó
interdiszciplinális és transzverzális gondolkodás megjelenése
az iskolaigazgatók vezetői célkitűzéseiben
és pedagógiai problémaérzékenységében***

A végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentését célként kitűző Komplex Alapprogram keretében működő Mérés, Értékelés Munkacsoport a program pilot tanévében 48 intézményben tárja fel mások mellett az igazgatók vezetői célkitűzéseit és pedagógiai problémaérzékenységét.

Az előadás az évkezdő igazgatói interjúk feldolgozásával azt mutatja be, hogy a STE(A)M-modell négy területét – a (S) természettudományt, a (T) technológiát, a (E) mérnöki tudományokat és a (M) matematikát – kiegészítő ötödik elem, a (A) művészeti – hogyan jelenik meg az intézményvezetők interdiszciplinális és transzverzális oktatásról vallott nézeteiben.

A STEAM-en belül kiemelt szerepet kap a digitális technológia és a művészeti terület, amelyek hidat képeznek a jelenleg zajló kultúraváltásban. A terület érdeklődésének fókuszában található egyik nagy kérdés, hogy ezek az elvek hogyan jelenhetnek meg kereszttantervi, transzverzális elemként az intézmények módszertani kultúrájában.

A kutatás asszisztensek bevonásával, strukturált interjú segítségével, személyes megkérdezéssel formában valósult meg. A kutatási asszisztensek szakmai és módszertani felkészítése, az interjúkészítéshez készített útmutatók hozzájárultak ahhoz, hogy a rögzítés körülményei standardok legyenek. Az interjúk feldolgozása során a szöveghű rögzítés, a tematikus tömörítvények írása, valamint a szövegek kódolása biztosította a téma kutathatóságát.

A tanév első időszakában készített interjúk elsősorban az iskola társadalmi környezetéről, szülői háttéréről, a tanulók iskolai elkötelezettségéről, továbbtanulási aspirációiról, a szervezet működéséről gyűjtöttek adatokat, emellett azonban a vezetői célkitűzésekhez, pedagógiai kihívásokhoz kapcsolódó válaszok alapján kirajzolódtak azok a mintázatok, amelyek a program kipróbálási fázisába bevont intézmények digitális pedagógiai kultúrájáról mutatnak képet.

Kulcsszavak: STE(A)M-modell, digitális pedagógia, művészeti nevelés, igazgatói interjúk

PÁLVÖLGYI VIKTOR

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

palvolgyi.viktor94@gmail.com

***A média hatásának összehasonlító elemzése állami- és egyházi iskolákban
tanuló 6-12 éves gyermekek vizuális kommunikációjára***

Előadásom témája – amely szakdolgozatom témája – már hosszú ideje foglalkoztatott. Érdekelt, hogy a 6-12 éves gyermekek média használati szokásai hogyan befolyásolják a különböző területeken való információcseréiket. Főiskolai tanulmányaim közben, valamint a vizuális nevelés műveltségi terület elsajátítása alatt kezdett el foglalkoztatni, hogy vajon, ha annak idején szüleim csak a média használatom terén másképp állnak hozzá nevelésemhez, úgy az milyen más vizuális kommunikációt eredményezhetett volna. Általános iskolás éveim alatt még gyermekként éreztem, hogy egy állami és egy egyházi iskola miben tér el egymástól, milyen értékrendet képviselnek, s az ott tanuló gyermekek viselkedése, hétköznapijaik miben mások. Hipotézisem szerint az egyházi iskolák tanulói között arányaikban egyértelműen több olyan diák van, akiknek rendezett a családi háttere, minőségibb az értékrendjük, valamint a szülők/nevelők jobban odafigyelnek gyermekük szellemi és lelki fejlődésére. Mindez kihatással van a gyermekek további életére, életszemléletére, kapcsolataik kialakítására, párválasztásukra és saját családjuk életének kialakítására. Előadásomban röviden ismertetem kutatásaimat és eredményét.

Kulcsfogalmak: világi- és egyházi érték, értékrendek, kreativitás, médiahatások gyermekekre, fogyasztói társadalom, értékrendi megoldások

PÁZMÁNY ÁGNES

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

pazmany.agnes@avkf.hu

A világ id. Peter Brueghel és Bruce van Petter szemével

A művészet funkciója sokrétű. Kommunikativitása révén a művész nemcsak magának, de a társadalomnak, a közösségnek is alkot: egy műalkotás többek között a művész belső szubjektív világának, de az adott kornak is kifejezője.

id. Peter Brueghel „Gyermekjátékok” című festményét és annak parafrázisát Bruce van Petter művét majdnem ötszáz év választja el. id. Peter Brueghel a Gutenberg-galaxis kezdetén alkotott. Bruce van Petter a mai digitális világban élő kortárs művész, de mindkettőjük műve az adott kor üzenetét is közvetíti számunkra. Az előadás az üzenet megfejtésére törekszik.

Kulcsszavak: művészet funkciója, szubjektív világ, id. Peter Brueghel, parafrázis, Bruce van Petter, Gutenberg-galaxis, digitális világ

ÉLMÉNYKÖZPONTÚSÁG ÉS DIGITÁLIS VILÁG AZ ÓVODÁBAN
SZEKCIÓ ABSZTRAKTJAI

KARÁCSONY-MOLNÁR ERIKA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

karacsony.erika@avkf.hu

Digitális világ – néphagyomány

A hagyományos faluközösségekben bőségesen volt alkalom a gyermekkor legfontosabb tevékenységére, a játékra. A néphagyomány, népi játékok belenevelődéssel történő elsajátítása segítette elő a gyermek személyiségfejlődését, az érzelmi kapcsolatok kialakítását a természeti és a társadalmi környezetével. A korához igazodó mondókák, játékok, szokások, néphagyományok feladata a szórakoztatás, oktatás, tanulás, nevelés volt. Hogyan történt mindez? Melyek a néphagyomány által közvetített értékek?

A 21. században, különösen az utóbbi évtizedekben veszélybe került nemcsak a magyar, hanem a világ kulturális öröksége is. Az UNESCO Közgyűlése 1989-ben a hagyományos kultúra és folklór védelmére nemzetközi ajánlást tett. Az elmúlt évtizedekben új veszélyek fenyegetik a felnövekvő nemzedékeket, pl. globalizáció, digitális világ veszélyei.

A mai értelmében használt „információs társadalom” szó szerkezet az 1960-as években, Japánban bukkan fel először. A napjainkban felnövő generáció számára már elképzelhetetlen lenne az élet mobiltelefon és internet nélkül. Szinte nincs olyan felnőtt, akinek ne lenne legalább egy-két digitális eszköze. A dominóhatás akkor indult el, amikor az a nemzedék, amelyik már ebbe a világba "nevelődött bele" családot alapított. Akarva-akaratlanul is egyre lejjebb tolódik a "korhatár", a gyerekek egyre fiatalabban csöppennek bele a digitális világba. Vajon mennyire válik ez előnyükre és mennyire okoz károkat? Lehetséges-e, és ha igen, hogyan szabályozzák a szülők: mit, mennyit, és mikor használhatják a gyermekek ezeket az eszközöket? Játék vagy veszély az eszközök használata? Lehet-e biztonságosan ellenőrizni mindezt? Mik lehetnek a kontroll nélküli eszközhasználat veszélyei? Lehet-e, és ha igen, miként lehet mindezen tudatosan segíteni? Ezekre a kérdésekre keresem a választ előadásomban.

Kulcsszavak: néphagyomány, népi játék, információs társadalom, belenevelődés, veszélyek, biztonság, kontroll

ZÓKA KATALIN

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

zoka.katalin@avkf.hu

A világ befogadásának változásai az óvodáskorúak életében

A világ befogadásának, megértésének két alapvető formája kisgyermekkorban a játék és a vers-mese. A hagyományos formák mellett egyre nagyobb teret szorítanak maguknak a digitális eszközök a gyerekek életében is. Szülőként és pedagógusként is számolni kell ezzel, mert a technikai eszközök alkalmazása önmagában se nem káros, se nem hasznos. A tiltakozás értelmetlen, a pedagógiának reagálnia kell a helyzetre, a pedagógusszerep továbbárnyalódik, a facilitátori szerep erősödik. Az ambivalens megközelítésben is tisztában kell lennie a pedagógusnak azzal, hogyan befolyásolja a digitalizáció a gyermeki fejlődést, érést. Az előadás célja felvetni a lehetséges dilemmákat, mérlegelni a megoldási módokat. Ki tud facilitálni, tanulásra ösztönözni? Hogyan változik a digitalizált világban a tanulás? Milyen hatással van a pedagógiai helyzetre az, hogy a gyerek otthonosabban mozog a közegben, mint a pedagógus. Hogyan alakítja át a kultúraváltás az alapvető ismeretszerzési formákat, bővíti ki a kultúrához való hozzáférés technikáit, rendezi át a műveltség megszerzésének módjait? Milyen fejlődést segítő IKT-eszközöket, fejlesztő programokat találhatunk az óvodások számára? Milyen veszélyek rejtőznek a digitális eszközök alkalmazásában a korai életévekben? A válaszokhoz vezető utat próbálom az előadás és a tanulmány keretein belül megtalálni.

Kulcsszavak: a világ befogadása, kultúraváltás, digitális forradalom, digitális honfoglalás, DQ

DÓCZY BORBÁLA

ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Budapest

doczyborbala@hotmail.com

***Hogyan jelenik meg az élmény fogalma
az Óvodai nevelés országos alapprogramjában?***

A vizsgálat célja, hogy feltárja és elemezze a hazai óvodai nevelés alapidokumentumában, az Óvodai nevelés országos alapprogramjában olvasható fogalmak közül az élmény fogalmának megjelenését.

A kvalitatív kutatás a dokumentum- és tartalomelemzés módszerével tárta fel az élmény megjelenésének mennyiségi és minőségi jellemzőit. A témához kapcsolódó szakirodalom feldolgozása arra irányította a figyelmet, hogy a koragyermekkorai nevelés során kiemelt szerepe van az élményeknek. Az Óvodai nevelés országos alapprogramja biztosítja a gyermekek és családjaik számára, hogy különböző nevelési területekhez kapcsolódó élményekhez jussanak. Emellett hangsúlyos szerepet kap az is, hogy a pedagógusok a nevelés és gondozás során a gyermekek előzetes élményeit figyelembe véve és arra építve tervezzék meg az óvodai nevelés tartalmát. A vizsgálat az eredmények értelmezése és bemutatása során kitér az óvodai nevelés mindennapjaiban alkalmazható jó gyakorlatokra is. A minőségi óvodai ellátás abban is megnyilvánul, hogy egy-egy intézmény minden gyermek számára biztosítja az élményekhez való hozzáférést.

Kulcsszavak: élmény, Óvodai nevelés országos alapprogramja, kora gyermekkorai nevelés, jó gyakorlat

HORVÁTH ZOLTÁNNÉ – KOMÁROMINŐ ZAVECZ KATALIN

Terézvárosi Önkormányzat Játékvár Óvodája, Budapest
vezeto@jatekvarovoda.hu

A projektmódszer és az IKT eszközök alkalmazásának lehetőségei a Játékvár Óvodában

Az óvodánk a ránk bízott gyerekeket mindig a család kontextusában értelmezi: a gyerek a családé, a nevelés, a felelősség közös. Az élmények megosztása, a családok bevonása a pedagógiánk egyik alappillére.

A gyermeki érdeklődésnek, érésnek megfelelő élmények kínálatában igyekszünk a legnagyobb mértékben kihasználni az óvoda elhelyezkedésének adottságait. Az óvodás gyerekeink családjainak szociokulturális háttere következményeként a multikulturális nevelés sokszínűsége, nyitottsága, toleranciája összhangban van a gyermeki aktivitást ösztönző, Freinet-technikákra épülő projektpedagógiai módszereinkkel. Pedagógusképző főiskola gyakorlóintézményeként a hallgatókat mindig bevonjuk a komplex projektek teljes folyamatába, az előkészítéstől, a kidolgozáson, a megvalósításon át az értékelésig. A projektek lehetőséget kínálnak a sokszínű élményeket, megközelítési módszereket, többszörös feldolgozási formákat használó pedagógiai gyakorlatra, amelyekbe természetesen simulnak bele a XXI. század digitális eszközei. Az IKT eszközök használata nem öncélú, hanem az élmények bővítése, a gyermeki megismerési folyamatok hatékony kitágítása érdekében alkalmazzuk.

Kulcsszavak: élménymegosztás; családok bevonása; multikulturális nevelés; projektpedagógiai módszerek; gyermeki aktivitás ösztönzése, a gyermeki megismerési folyamatok támogatása a XXI. századi eszközök hatékony használata

ÉLMÉNYEK ÉS PEDAGÓGIA A 21. SZÁZAD ÓVODÁJÁBAN
SZEKCIÓ ABSZTRAKTJAI

GASPARICSNÉ KOVÁCS ERZSÉBET

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

gasparicsne.erszsebet@avkf.hu

A gyermekversek zeneisége

A vers akkor elevenedik meg, ha megszólaltatjuk, így válik hallhatóvá lüktetése, szavainak, mondatainak hangzása, s még képi világa, jelentése is közelebb kerül hozzánk. A jó gyerekvers kritériumai között a kutatók mindegyike első helyen nevezi meg a formai jegyek dominanciáját, az erőteljes zenei megformálást. A kisgyermek vers iránti fogékonysága a hangzó szöveg ritmusának mozgásos és érzelmi átélésén alapul – a vers hallgatása és mondása örömteli, felszabadult élményt jelent számára. Első irodalmi élményei a mondókák, innen vezet az út a gyermekköltészet gazdag formavilágához.

Tanulmányomban azt vizsgálom, hogy az első zenei, nyelvzenei élmények hogyan alapozzák meg a műköltészet alkotásainak befogadását, milyen kapcsolat van a mondókák és a gyerekversek között. Megállapításaimat klasszikus és kortárs magyar gyerekversekkel illusztrálva áttekintem a zeneiség összetevőit, a hangok, a szavak, a mondatok szintjén létrejövő ismétlődések típusait, a verselési módokat, valamint a rímhasználat jellegzetességeit.

Kulcsszavak: a gyermekversek zeneisége, ritmus, verselés, ismétlődés, rímhasználat

GASPARICS GYULA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

gasparics.gyula@avkf.hu

A nyelv mint hatásteremtő eszköz a kortárs magyar gyermeklírában

A tanulmány a *Friss tinta* antológiában megjelent gyermekversek nyelvi sajátosságait, a bennük fellelhető nyelvi humort, formai bravúrokat, egyéni képalkotásokat mutatja be. Kitér a versek akusztikai sajátosságaira, a hangutánzó és hangulatfestő szavak használatára. Rávilágít a gyermeknyelv és a költői nyelvhasználat kapcsolódási pontjaira, példákkal illusztrálja a metaforáknak, a szóhatár-eltolódásoknak, a sajátos szóalkotásoknak, a homonimitásnak, mint hatásteremtő eszközöknek a megjelenését a versekben.

Kulcsszavak: nyelvi sajátosságok, képiség, nyelvi humor, akusztikai élmény, hatásteremtő nyelvi eszközök

BARTHA ENIKŐ – KOVÁCS NOÉMI

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

bartha.eniko@avkf.hu, kovacs.noemi@avkf.hu

A digitális eszközök használata a mozgásos tevékenységekben – élménypedagógia a mozgásban

*Ki ne szeretné a mai kor okos eszközeivel érdekesebbé, változatosabbá és élményszerűvé tenni,
a gyermekek számára tartott foglalkozásait?*

A „21. század gyermekeinek” a digitális információ feldolgozása sokkal természetesebb, így az IKT eszközök „okos” használata igen csak motiváló lehet az oktatás különböző területein. Ezek a korszerű szemléltetőeszközök az érdeklődés felkeltésében nagyobb szerepet játszanak és használatuk több olyan napjainkban igen fontos készség kialakulását szolgálják, melyek a jövőben felértékelődnek. Az innováció beépül a most cseperedő nemzedék mindennapi életébe, így a mobileszközökkel segített tanulás élményszerűbbé teheti a pedagógusok gyermekekkel kapcsolatos mindennapi munkáját.

Célunk bemutatni az IKT eszközök lehetséges felhasználási módjait a mozgásos tevékenységek során, illetve ötleteket adni a mozgásos nevelés élményszerűvé tételére. Ezekkel az eszközökkel, játékokkal új dimenziókat nyithatunk meg, mindamellett, hogy fontos feladatunk marad továbbra is, megtalálni a digitális technológia alkalmazásában és az egészséges életmód területein a helyes egyensúlyt; a testmozgás megszerettetésének különböző módszereivel nyújthassunk számos örömteli pillanatot és élményt a kisgyermekek számára.

Kulcsszavak: digitális eszközök, mozgás, kreativitás, kulcskompetenciák

BAKSA BRIGITTA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

baksa.brigitta@avkf.hu

Élménypedagógia az óvodában

Az Óvodai Nevelés Alapprogramja a nevelés feladatai között fogalmazza meg, hogy az óvodának segítenie kell a gyermek erkölcsi, szociális érzékenységének fejlődését, éntudatának alakulását, és teret kell engednie önkifejező törekvéseinek. A néphagyományok jelenléte az óvodában hatékonyan segíti a gyermekek harmonikus fejlődését, és egyben keretet, „élményteret” biztosít a nevelési feladatok komplex módon történő megvalósítására.

A Kormányrendeletben megfogalmazott tevékenységi formák közül a külső világ tevékeny megismerése során jelennek meg a helyi hagyományok, szokások, a közösséghez való tartozás élménye, a nemzeti, családi és a tárgyi kultúra értékei.

A Gombai Gólyafészek Óvoda néphagyomány éltető programjában minden tevékenységet megjelenítő, a hagyományos életet felelevenítő játékok biztosítják az önálló tapasztalatszerzés természetes folyamatát, a belenevelődés, mint tanulási folyamat megvalósítását. A gyerekek nem szerepelnek, hanem az óvodapedagógusokkal együtt élik át a hagyományok teljes világát, amiben természetes módon, egységben van jelen a játék, a vers, a mese, az ének, a mozgás, a tánc, a kézi munka, a munkatevékenységek életkorhoz igazodó feladatai. Ebbe a tiszta értékrendű világba észrevétlenül, játékos módon nevelődnek bele a gyermekek az óvodapedagógus támogatásával, aki biztosítja számukra a néphagyományok önkéntelen felfedezését, személyes megtapasztalását. Ezt figyelhetjük meg az óvodai programban megvalósuló fonó hagyományait felelevenítő tevékenységek során, amelyek jó példái az élménypedagógia eredményes alkalmazásának.

Kulcsszavak: tudásátadás, belenevelődés, néphagyományok, komplex ismeretszerzés, sokoldalú fejlesztés

THE USE OF VISUALS IN EDUCATION IN THE DIGITAL AGE
SZEKCIÓ ABSZTRAKTJAI

SINKA ANNAMÁRIA

Eszterházy Károly Egyetem, Jászberényi Campus

sinka.annamaria@uni-eszterhazy.hu

How can we make our words visible? Visuality and ICT devices in literature classes

The present workshop will illustrate how visual arts and artistic creation can be successfully integrated with different ICT devices (such as word clouds, mind mapping, QR code hunting, digital storytelling and online quiz, students' videos) and support all the required skills and content area knowledge in Hungarian or in English literature classes.

I will focus on the educational uses and integration of the technology which can support students' awareness and motivation to use personally owned devices (BYOD) for gaining deeper understanding of the given curriculum. The presented examples can improve the late Y and early Z generations' linguistic and cultural competencies and social network.

By placing artistic creation and joyful learning within the context of literature courses, the future teacher students have the opportunity to express their ideas visually as well as by speaking and writing. They will develop originality, creativity, visual awareness, comprehension and communication skills. Students learn to interpret the artwork and words of others and to voice their own ideas through discussions, reading, writing and art appreciation and creation.

This workshop illustrates how technology can improve the required skills, actionable learning strategies, emotional intelligence, problem solving (critical thinking). The participants can explore the power of visualization by using different ICT devices and share the joy of collaboration.

Key words: visualization, narrative techniques, BYOD, ICT devices

Hogyan tehetjük láthatóvá a kimondott szavakat? Vizualitás az IKT eszközök irodalmi felhasználásában

Az előadás azt mutatja be, hogy az irodalmi műfajokban működő hatásmechanizmusokat, – legyen szó magyar vagy angol nyelvű képzésről – hogyan támogathatják az IKT technológiával kombinálható kreatív tevékenységek (szófelhő, gondolattérkép, QR-kód vadászat, digitális történetmesélés, online kvíz, saját videó). Az előadás olyan oktatási lehetőségekre fókuszál, amelyek fejleszthetik a hallgatók saját IKT eszközeinek tanulási folyamatokat elősegítő tudatos használatát (BYOD). A bemutatott jógyakorlat példái sikeresen mozdíthatják elő a felsőoktatás padjaiban ülő kései Y és korai Z generáció nyelvi, kulturális és szociális kompetenciaterületeinek fejlesztését. Az örömszerző és kreatív tevékenységekre fókuszáló tanulás mellett a szövegértési, szövegalkotási készségek hatékony kibontakoztatásával elősegíthetik az egyéni hang formálódását, valamint részt vehetnek az erkölcsi, esztétikai, történeti és kritikai gondolkodás kialakulásában, illetve a személyiség- és attitűd formálásában, fejlesztésében.

A bemutatásra kerülő tevékenységek kapcsolódnak még az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejező készség kompetenciaterületéhez is, s ezzel párhuzamosan bemutatják az aktív, tevékenykedtető, cselekvő és egyben örömszerző tanulás módszereinek és az IKT eszközök együttes alkalmazását.

Kulcsszavak: vizualitás, narratív tevékenységek, IKT eszközök, BYOD

PIVÓK ATTILA

Újlaki Általános Iskola, Budapest – Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác
pivok.attila@avkf.hu

What came earlier in the digital era, the tool or the method?

Is a debate 30 years ago still current? The Clark-Kozma debate began with the emergence of computers, where one party (Clark) argued that the media and the computer had no effect on learning, had no effect on education, simply convey information. The most important is the teaching method. The other party (Kozma) argued that the symbolic systems and processing options of the different media add to the learning and the learner has a completely unique experience. Up to now, there is no convincing evidence that one medium is more effective than the other. This is a little true for Clark, according to which media choice has no effect on educational results. But since then, technology has developed so much. Computer, Internet, smartphones, social networking sites are widespread. And which side do they strengthen? Do these new technologies, tools and applications reinforce or refute Clark's former opinion? What do teachers think today? Should there be a method for new tools or is it enough to be available to the learner? I'm trying to give answers to these questions in my presentation.

Key words: digital tools, info-communication technology, media, teaching method

Mi volt korábban a digitális korban: az eszköz vagy a módszer?

Egy 30 évvel ezelőtti vita vajon még mindig aktuális? A Clark-Kozma vita a számítógépek megjelenésével kezdődött, ahol az egyik fél (Clark) azzal érvelt, hogy a média, illetve a számítógép semmilyen hatást nem fejt ki a tanulásra, nincs hatással az oktatásra, egyszerűen csak közvetítik az információt. A legfontosabb a tanítási módszer. A másik fél (Kozma) azzal érvelt, hogy a különböző médiumok szimbólumrendszerei és feldolgozási lehetőségei hozzáadnak a tanuláshoz és egy teljesen egyedi tapasztalathoz jut a tanuló. A mai napig nincs meggyőző bizonyíték, hogy egyik médium hatékonyabb, mint a másik. Ez kicsit Clarknak ad igazat, mely szerint a médiaválasztásnak nincs hatása az oktatási eredményekre. De azóta annyit fejlődött a technológia. Elterjedt a számítógép, az internet, az okostelefonok, a közösségi oldalak. Ezek vajon melyik oldal állítását erősítik? Vajon ezek az új technológiák, eszközök és alkalmazások megerősítik vagy megcáfolják Clark egykori véleményét? Manapság miben hisznek a pedagógusok? Kell-e módszer az új eszközök mellé vagy önmagában elegendő, ha a tanuló számára elérhető? Ezekre a kérdésekre próbálok előadásomban válaszokat adni.

Kulcsszavak: digitális eszközök, info-kommunikációs technológiák, média, tanítási módszer

SZÉKELY ANDREA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

szekely.andrea@avkf.hu

Using puppets and animation in the digital world of education in early foreign language teaching

Students of the Apor Vilmos Catholic College can participate in the Winchester Tale Project, which is based on two talent-support courses: the Storytelling Course and the Art and Craft Course.. In the 2017/2018 school year, we worked on the *Cinderella* fairy tale. We used two different animation techniques: puppet play and an animated film. In the first semester, a puppet processing was prepared by the students, and in the second semester, an animated film with a mobile phone.

The Art and Craft course is closely intertwined with the Storytelling course of Ágnes Betlenfalvyné Streitmann, where besides textual processing and analysis of English-language tales, students learn about and apply different storytelling techniques to perform the tales . During the Art course, the playing situations, the sight, puppetry, movement, and the animation help to understand and experience the story.

With talented English-speaking students, we apply two development directions in the two courses. One of the directions is recognizing the versatility of the expression in English: with a jointly prepared show and then with that perform, we want to strengthen linguistic confidence. The other development direction illustrates the possible uses in pedagogical work: to show how to use these new forms in early foreign language development. The students who are playing the different characters, experience the multitude of linguistic forms. And the different animation techniques, help them to know different text uses. For small children the fabulous situations, identification with characters, and the use of recurring elements of fairy tales greatly help to learn early foreign language.

At the conference, I will present the process of making a short animation film a titled *Cinderella*, with the participation of students.

Keywords: animation, early foreign language learning, dramatization of tales, puppetry, English language

A báb és az animáció használata az oktatás digitális világában a korai idegen nyelvi képzésben

Az Apor Vilmos Katolikus Főiskola hallgatói a tehetséggondozó angol meseprojekt keretein belül angol nyelven mesefeldolgozásokat készítenek.

A 2017/2018. tanévben a diákokkal a *Hamupipőke/Cinderella* mesét dolgoztuk fel közösen két különböző animációs technikával: bábjátékkal, illetve animációs filmen. Első félévben a bábos feldolgozás született meg, majd a második félévben mobiltelefonnal animációs filmet készítettek a diákok. A művészeti kurzus szorosan összefonódik Betlenfalvyné Streitmann Ágnes Storytelling Course című kurzusával, ahol az angol nyelvű mesék szövegszerű feldolgozása, elemzése mellett a hallgatók különféle történetmesélési technikákat használnak a történetek előadásához. Majd a művészeti kurzus során a szituációk tiszta eljátszása, a látvány, a bábjáték, a mozgás, az animáció mind segíti a történet megértését, átélését. A tehetséges, angolul már beszélő hallgatókkal két fejlesztési irányt alkalmazunk a kurzusokon. Az egyik irány az angol nyelven való kifejezés sokoldalúságát tapasztaltatja meg a hallgatókkal: a közösen elkészített előadással és az egymás előtti játékkal a nyelvi bátorságot kívánjuk erősíteni. A másik fejlesztési irány a pedagógiai munkában való

hasznosítás lehetőségeit mutatja meg: a hallgatókat a kisgyerekek korai idegen nyelvi képzésben való új alkalmazási formák használatával ismerteti meg. A hallgatók a karakterek megformálásával a nyelvi kifejezés sokszínűségét, élővé válását tapasztalják meg. A különböző animációs technikákkal pedig az eltérő szöveghasználattal ismerkednek meg. A kisgyerekek számára a mesés szituációk, a szereplőkkel való azonosulás, s a mesékre jellemző visszatérő elemek használata a korai idegen nyelv tanítását nagyban segíti. A konferencián a *Cinderella* című rövid animációs film elkészítésének folyamatát mutatom be hallgatók közreműködésével.

Kulcsszavak: animáció, korai idegen nyelv tanulás, mesefeldolgozás, bábjáték, angol nyelv

WERNER STIJNEN

Thomas More University, Belgium

werner.stijnen@thomasmore.be

Stories and Mirror Images EFL reading

In **EFL classes** teachers often live and teach by the Machiavellian maxim of ‘Whatever makes our learners use the target language is a justified means.’ In this presentation we would like to explore how the traditional marriage between the visual and the **literary** can be continued into the 21st century classroom and can help our learners engage in rewarding and more effective intensive and extensive reading activities.

Having readers respond to a text in language first often seems to create negative backwash for future reading experiences; taken to its extreme: ‘If my ‘joy’ in reading always has to take the form and shape of a 4-page book report, better be careful what I wish for next time.’ As this is often already a feature in L1-situations, this may certainly apply to EFL-settings and to reluctant readers.

The **visual response** has often been the sugary coating that has lowered the threshold for language responses to reading experiences. Don’t we all like to picture what the main character looks like and want to compare this with how others see him or her? In our new digital multiverse we could explore how we have come from collage and arts and crafts, via AR to VR. We would argue that **6DoF** is not necessarily more effective or even more appealing than the ‘**analogue**’ type reaction, but that they can all have an expressive and motivating effect on the reader. The visual response can then function as an intermediary to a more willing and more successful language response in the EFL environment. It can help our learners **talk back** to stories.

Keywords: EFL classes, literary texts, visual response, analogue to 6DoF, talk back

Történetek és tükörképek a nyelvtanulók olvasásában

Az idegen nyelvet tanuló osztályokban a tanárok gyakran élnek és tanítanak a „Mit csinál? alapelve építve a 21. századi osztályteremben, és ez segíthet a tanulóknak, hogy többet tudjanak. Az olvasók reagálnak a negatív eredményekre, akár szélsőségesen úgy, hogy: „Az ’örömolvasás’ nem működik az idegennyelv-tanulásban és a vonakodó olvasókkal.

A vizuális válasz gyakran ugyanaz. Szereted ezt a képet, mit gondolsz? Új digitális multiverzumban fel tudjuk fedezni a kollázst, a művészetet és a kézművességet a kiterjesztett valóságon (AR) és a virtuális valóságon (VR) keresztül. Azzal érvelünk, hogy a 6DoF nem több, mint egy analóg típusú reakció. A problémára adott válasz egy aktívabb és hatékonyabb válasz a nyelvtanulási környezetben. Segíthet a tanulóknak, hogy beszéljenek a történetekről.

Kulcsszavak: EFL osztályok, irodalmi szövegek, vizuális válasz, analóg a 6DoF-hez, beszélgetés

PATRICK DEJARNAC

Haute Ecole Libre Mosane (HELMo), Belgium

p.dejarnac@helmo.be

BB, X, Y, Z, A : bridging the communication (and teaching) gap?!

Y, Z and Alpha... Those young generations (kids, teenagers and young adults between 10 and 35 years old) use massively new communication tools : smartphones, social networks, blogs, wikis, webtv, elearning, instant messaging... Those technological habits are drastically changing their social behavior.

Should the world of education adapt its pedagogical practices to meet the expectations of these digitized young people?

Do we, as teachers, have to change our learning methods: leave chalkboards, papers and pencils aside and combine them with the use of smartphones, digital tablets, Facebook and Twitter for better teaching results?

The changes of our communication behaviors generated by our massive use of new digital media are very interesting to analyze.

Have we really become multitasked human beings following our constant and simultaneous use of several digital tools? We study a course by watching TV, listening to music, reading a stream of digital information via instant messaging and RSS feeds?

In our hyperconnected universe, are we still able to be attentive, to remain focused and to go deep into our reflections at the time of buzz and of uninterrupted flow of information which goes faster and faster?

And what of our relationship to the world and to others? For many, the difference between real and virtual no longer exists. Taking a class in a classroom with a real teacher is, for many young people, absolutely identical to taking this course via online videos while staying quietly at home.

Does this mean that the school we have known for decades will disappear? That education will become digitalized? That the teacher will become an avatar?

And what about the social divide and the digital divide between those who have the tools and the connections and those who do not. Even worse: how to understand the growing difference between those who critically master these tools and new media and those who blindly believe everything that these new information channels vehicles as false information. The breaking of fakes news that we have known for a few years now is the best example.

The world is changing and the young people who populate this world are changing too. This has always been the case for hundreds of years. But with the technological revolution, the habits of these young people have entered a phase of change that is even faster and exponential!

Today, taking a little time to think about the characteristics and expectations of these young people is a wonderful opportunity to question ourselves about our function and our practices as a teacher / trainer today. The goal is to become "better non-violent communicators" tomorrow ...!

Keywords: changing, adapting, communication, technological revolution

BB, X, Y, Z, A : A kommunikációs (és oktatási) szakadék áthidalása(?!)

Y, Z és Alfa ... A 10-35 év közötti gyerekek és fiatalok generációja alapvetően új módon kommunikál. Az okostelefon, szociális média, blog, web tv, wiki, e-learning, azonnali üzenetküldés drasztikusan megváltoztatja a társadalmi viselkedést is. Vajon az iskola a digitális ifjúság elvárásaihoz igazítsa pedagógiai gyakorlatát? Kombinálja a hagyományos eszközöket, módszereket az okostelefon-, tablet-, Facebook- stb. használatával?

A több digitális eszköz folyamatos, párhuzamos használata nyomán valóban olyan emberekké váltunk, akik képesek egyszerre több feladatot végrehajtani? Tanulás közben TV-t nézünk, zenét hallgatunk és RSS hírfolyamon olvassuk a felénk áramló digitális információt ... Internet-univerzumunkban képesek vagyunk-e figyelmesek, összeszedettek maradni, elmélyülni egy-egy gondolatmenetben a folyamatos csengés-bongás, és az egyre gyorsuló ütemű, szakadatlan információ áramlás közepette? És hogy állunk a világhoz és a többi emberhez? Sokak számára már nincs különbség a valóságos és a virtuális világ között, az osztálytermi vagy egy otthonról követhető online óra között. Eltűnik a hagyományos iskola? Az oktatás digitális lesz, a tanár pedig egy avatar? Az eszközökkel és kapcsolattal rendelkezők és nem rendelkezők közötti digitális és társadalmi és szakadék szélesedik. Még problematikusabb az eszközöket kritikusan alkalmazók illetve a kritikátlanul használók, az álhírekre fogékonyak között növekvő különbség.

Az utánunk következő generációk egyre gyorsabban változnak. E gyorsuló változások között mi a szerepe, eszköztára a mai pedagógusnak? Hogyan éri el, hogy a holnap jobb, « erőszakmentes kommunikátorává » váljon?

Kulcsszavak: változás, alkalmazkodás, kommunikáció, technikai forradalom

VOM KONSUMENTEN ZUM PRODUZENTEN:
VIEL MEHR, ALS SMARTPHONES FÜR KINDER SEKCIÓ ABSZTRAKTJAI

SÁRKÁNY ZSÓFIA

AKG, Budapest

sarkany.zsofia@5stars.hu

Verbraucher statt Konsumenten

Die Welt bewegt sich, Generationen wechseln sich in den Schulbänken, es ist gar nicht einfach, Schritt damit zu halten. In den Klassen befinden sich Jahr für Jahr mehrere Schüler mit verschiedenen Problemen (Autism, ADD. usw.) und stellen Herausforderungen dem Lehrer entgegen. Die Fachleute sprechen über Personengemessenen Unterricht. Das hätte schon vor Jahren eingeführt werden können, und in der Zeit der Digitalien gibt es überhaupt keine Auswege mehr. Methoden und Mittel stehen zur Verfügung.

Im ersten Teil meiner Vorlesung spreche ich über das Lernen als Weg des Information-Behaltens, und wie dieser Prozess mit digitalen Medien im Klassenzimmer unterstützt werden kann. Die multiple Intelligenzen von Gardner, die Intelligenztypen und die digitalen Medien nehme ich auch unter die Lupe.

Im zweiten, praktischen Teil, können Sie selber erfahren, wie die digitalen Medien unser Lernen (Gedächtnis) in der Verarbeitungs- Übungs- und Kontrollphase des Unterrichts unterstützen können.

Schlüsselwörter: eigener Weg, personalisierter Unterricht, Lernen, Gardner- multiple Intelligenz, Eigenerlebnis, praxisnah

Fogyasztóból felhasználó

A világ állandó mozgásban van, a generációk váltják egymást az iskolában, nem könnyű ezzel lépést tartani. A figyelemzavarosnak (beilleszkedési, magatartási és tanulási zavarokkal küzdő) bélyegzett tanulók nagyarányban jelennek meg az osztályteremben, és papírral vagy papír nélkül folyamatosan új kihívások elé állítják a pedagógust. A témával foglalkozó nyitott gondolkodású szakemberek tudják, hogy a kulcs a személyre szabott tanítás. Ez megoldható lett volna már évszázaddal ezelőtt is, de most a digitális korszakban mind a módszerek, mind az eszközök, mind a szellemi közeg meglenne a gyakorlatba ültetéshez.

Előadásom elméleti részében számba veszem a tanulás, mint információ-megtartás lehetőségeit, megvizsgálom, hogy az egyes IKT eszközök milyen mértékben tudják a tanulás hatékonyságát befolyásolni osztálytermi környezetben. Foglalkozom az egyéni út kérdésével a Gardner féle többszörös intelligencia elmélet alapján, különös tekintettel az IKT eszközök és az egyes intelligencia típusok összefüggéseire.

A második részben a résztvevők kipróbálhatják magukat saját élményként egy adott tananyag különböző digitális és hagyományos módszerekkel történő állomásmunkaszerű feldolgozásában, gyakorlásában és ellenőrzésében.

Kulcsszavak: személyre szabott oktatás/tanítás, tanulás, mint információ megtartás, egyéni út, saját élmény

BÜKI ÉVA – PRUZSINSKY RÉKA

Szivárvány Óvoda Regenbogen Kindergarten, Sopron
cincer22@t-online.hu

Integration der digitalen Welt in die Erlebnispädagogik im Mehrsprachigen Regenbogen Kindergarten-Sopron

Wenn Sie gelebte mehrsprachige Methodik im Verbund mit der digitalen Erziehung im Kindergarten erleben wollen, besuchen Sie unsere Sektion.

Sie werden einen kurzen Film von 9 Minuten über die Umsetzung unserer dreisprachigen Methode sehen, und die Möglichkeit haben, das in den deutschsprachigen Ländern West-Europas angewendeten „Schlaumäuse Programm“ kennenzulernen und auszuprobieren.

Unsere Zielsetzung: sprachliche/kulturelle Vernetzungen mit den Nachbarländern initiieren.

Schlüsselwörter: fremdsprachen im Kindergarten einführen, frühe Mehrsprachigkeit, erlebnispädagogik, digitale Kompetenz, europäische Vernetzung

A digitális világ élménypedagógiai megközelítése a soproni Többsnyelvű Szivárvány Óvodában

Látogasson el a szekciónkba, ahol megismerheti a digitális világ integrációját élménypedagógiai megközelítéssel.

Egy 9 perces film megtekintésével megismerheti háromnyelvű módszertanunkat, továbbá lehetősége nyílik az Európában német nyelven beszélő országok által használt „Schlaumäuse Programm” megismerésére és kipróbálására.

Célunk: a szomszédos országokkal nyelvi/kulturális hálózatot létesíteni.

Kulcsszavak: idegen nyelv bevezetése az óvodában, korai többsnyelvűség, élménypedagógia, digitális kompetencia, európai kapcsolatok

SZÜCS-WINKLER HEDVIG ANNA

Zippel-Zappel Német Nemzetiségi Óvoda, Budaörs

hedi@szucs-winkler.hu

Frühe Sprachentwicklung mit digitalen Geräten – Fallbeispiel aus der Sicht einer Mutter

In meinem Vortrag möchte ich die digitalen Werkzeuge und Plattformen vorstellen, mit denen Eltern die deutsche Sprachentwicklung von ihren Kindern vor und während des Kindergartens unterstützen können. Für die meisten Kinder, die den Ungarndeutschen Kindergarten besuchen, gibt es außerhalb der Einrichtung keinen Kontakt mit der deutschen Sprache. Aus pädagogischer Sicht möchte ich untersuchen, wie deutsche Zeichentrickfilme anzuschauen und Lieder zu hören geeignet sind, die Sprachkenntnisse zu entwickeln. Nach meinen Beobachtungen können die digitalen Geräte, die jetzt für fast alle verfügbar sind, dazu genutzt werden, die deutschsprachige Kommunikation aufzubauen und zu entwickeln.

Die digitalen Inhalte, die ich hier empfehle, habe ich durch meine 3-jährige Tochter Viola kennengelernt, wir spielen sie auch oft zu Hause ab, sie fördern ihre Sprachentwicklung und sie hat Spaß dabei. Da ich Schritt für Schritt die Entwicklung meiner Tochter verfolgt hatte, konnte ich sehen, mit welchen Vor- und Nachteilen es einhergeht, wenn ein Kind regelmäßig deutschsprachige Märchen sieht und Lieder hört. In meinem Vortrag möchte ich in einer Fallstudie die Ergebnisse der Verwendung digitaler Geräte in der frühen Sprachentwicklung vorstellen und beraten, wo solche Inhalte von interessierten Lehrern und Eltern gefunden werden können.

Schlüsselwörter: digitale Inhalte, frühe Sprachentwicklung, Fallstudie

Korai nyelvi fejlesztés digitális eszközökkel – Esettanulmány egy anya szemszögéből

Előadásomban szeretném bemutatni azokat a digitális eszközöket és platformokat, melyek segítségével a szülők gyermekük német nyelvi fejlődését támogatják az óvodáskor előtt és alatt. A nemzetiségi óvodába járó gyerekek nagy részét nem érik német nyelvi hatások az intézmény falain kívül. Pedagógiai szempontból kívánom megvizsgálni, hogy mennyire alkalmas a nyelvi kompetenciák fejlesztésére, ha a gyerekek német nyelvű rajzfilmeket néznek, dalokat hallgatnak. Megfigyeléseim szerint ugyanis a német nyelvi kommunikáció megalapozására és kiegészítésére nagyszerűen használhatók a ma már szinte mindenki számára elérhető digitális eszközök.

Az általam ajánlott digitális tartalmakat saját kislányom, a 3 éves Viola nevelése során ismertem meg, és az ő nyelvi fejlesztésére és örömeire gyakran használjuk otthon. Lányom fejlődését lépésről lépésre nyomon követve megfigyelhettem, milyen előnyökkel és hátrányokkal jár, ha egy gyermek rendszeresen német nyelvű mesefilmeket néz, dalokat hallgat. Előadásomban szeretném tehát egy esettanulmány formájában bemutatni, hogy milyen eredményekkel használhatók a digitális eszközök a korai nyelvi fejlesztésben, illetve hol találunk ilyen tartalmakat az érdeklődő pedagógusok és szülők.

Kulcsszavak: digitális eszközök, korai nyelvi fejlesztés, esettanulmány

ISTVÁN ÉVA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

istvan.eva@avkf.hu

Endgültige Lösungen gibt es aber nicht! Digitale Medien im Kindergarten und in der Primarschule

Nach Meinung der Pädagogen, ist es schwer, die SchülerInnen zu motivieren. Wie können wir das Interesse der Kinder wecken? Die Frage bedeutet eine Herausforderung für die Pädagogen von heute. Früher mussten wir alle Schliche und Kniffe der Projektarbeit kennen, heute müssen wir mit Apps und anderen digitalen Methoden im Unterricht arbeiten, Online-Übungen zusammenstellen, um unsere Stunden interessanter zu gestalten, indem wir nach den Möglichkeiten der Schülermotivation suchen. Um keine Kinder mit hohem Grade an Unkonzentriertheit zu haben, brauchen wir keine digitale Geräte im KiGa, weil ein Tablet tröstet das Kind nicht, wird ihm die Tränen nicht vom Gesicht wischen und ihm nie den Kopf streicheln. Es wäre nützlich mit Fotoapparaten, Kameras, Tageslichtprojektoren beim Schattentheater, Fotoalben etc. zu arbeiten, weil man damit eine tiefe Faszination auslösen kann.

Um unermüdliche Schüler zu haben, die Herr über Misserfolge werden können, wäre unsere Aufgabe, die Phantasie- und Kreativitätsentwicklung der SchülerInnen positiv zu beeinflussen, positiv ihre Weltbildung, Weltorientierung zu beeinflussen, den Kontakt zur realen Natur bzw. Umwelt zu sichern.

Endgültige Lösungen auf Motivationerwecken gibt es aber nicht! Die ErzieherInnen müssen sich immer an Änderungen anpassen, die Ansprüche der Kinder in Betracht ziehen, die klassischen und neue digitalen Methoden kombinieren.

Ich werde Ihnen einige Beispiele aus Volkskunde, Kinderliteratur, Sachkunde im KiGa und Primarschule mit Hilfe von LearningApps und Kahoot zeigen. Beide bieten uns die Möglichkeit selbst Übungen nach verschiedenen Themen zu schaffen, gut bewährte, ausprobierte Übungen zu speichern. Statt falscher Mediennutzung sollten wir unsere Kinder mit der nützlichen Seite der digitalen Medien vertraut machen.

Schlüsselwörter: Apps, Sachkunde, Kinderliteratur, Volkskunde

Örökérvényű megoldások nincsenek! Elektronikus médiák az óvodában és az általános iskolában

Sokat emlegetjük, hogy a gyerekek egyre nehezebben motiválhatóak. Mivel tudjuk érdeklődésüket felkelteni? – A kérdés komoly kihívás a mai pedagógus számára.

Ha korábban a projektalapú oktatásba kellett beletanulni, ma új feladatszerkesztő alkalmazásokat, appokat kell kipróbálnunk, saját készítésű feladatokat feltölteni, akár blogot írni etc., ahhoz, hogy óráink változatosak legyenek, keresve a gyerek motiválásának útjait.

Örökérvényű megoldások viszont nincsenek! Fontos az alkalmazkodás, gyerek/tanuló igényeinek figyelembe vétele, de teljes megoldást nem nyújt a motiváltságra a digitális világ kínálta lehetőség sem.

A hagyományos módszerek mellett – megfelelő arányban, egymást kiegészítve – lehet használni tanulást elősegítő digitális stratégiát. A szekcioulésen erre hozok ízelítőt honismeret, környezetismeret és gyerekirodalom kapcsán.

Ahhoz, hogy gyerekeink ne legyenek figyelemzavarosak, koruknak megfelelően viselkedjenek, nincs szükség digitális „kütyükre” az óvodában, hisz a tablet nem simogat vissza, nem vigasztal, nem törli le a könnyet fontos pillanatokban. Fényképezőgéppel, projektorral, kamerával ismerkedniük árnyjáték, fotóalbum etc. kapcsán hasznos, felkelti a gyerekek kíváncsiságát.

Ha kitartó, kudarcokkal is megbirkózni képes gyerekeket szeretnénk nevelni, kisiskolás korban is inkább a fizikai világra irányítsuk figyelmüket, engedjük fantáziavilágukat fejlődni. Ellenőrizetlen „kütyőzés” helyett ismertessük meg az okos-eszközök pozitív, nyelvtanulást elősegítő oldalával.

Kulcsszavak: appok, környezetismeret az óvodában, honismeret, gyerekirodalom okos-eszkővel

TANULMÁNYOK

BAKSA BRIGITTA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

baksa.brigitta@avkf.hu

Élménypedagógia az óvodában

„Az élménypedagógia (tapasztalati tanulás) olyan folyamat, amin keresztül gyakorlója tudást, készségeket és értéket teremt a közvetlen tapasztalásból.”

(David Kolb)

Az élménypedagógia, a tapasztalati tanulás modelljét David Kolb alkotta meg az 1970-es évek elején, gyakorlati alapjait pedig Kurt Hahn dolgozta ki, jóval korábban, még az 1920-as években.

Elképzelése szerint bizonyos tapasztalatok önmagukban is a legkülönbözőbb szociális készségek (pl. együttműködés, tolerancia, segítőkészség, közös problémamegoldás stb.) fejlődését eredményezik. A passzív befogadás helyett a megismerő tevékenység által történő tanulás az aktivitáson és élményszerűségeken keresztül megteremti szükséges a motivációs bázist is (KALANDOK ÉS ÁLMOK SZAKMAI MŰHELY).

Az Óvodai nevelés országos alapprogramja több helyen is megfogalmazza a gyermekek tapasztalati tanulásának fontos szerepét.

Az anyanyelvi, az értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása fejezetben olvashatjuk: „Az óvodai nevelés a gyermek egyéni érdeklődésére, kíváncsiságára – mint életkori sajátosságra –, valamint a meglévő tapasztalataira, élményeire és ismereteire építve biztosít a gyermeknek változatos tevékenységeket, amelyeken keresztül további élményeket, tapasztalatokat szerezhet az őt körülvevő természeti és társadalmi környezetről.”

A külső világ tevékeny megismerése fejezet 2. pontjában pedig ez áll: „A gyermek, miközben felfedezi környezetét, olyan tapasztalatok birtokába jut, amelyek a környezetben való, életkorának megfelelő biztos eligazodáshoz, tájékozódáshoz szükségesek. Megismeri a szülőföld, az ott élő emberek, a hazai táj, a helyi hagyományok és néphagyományok, szokások, a családi és a tárgyi kultúra értékeit, megtanulja ezek szeretetét, védelmét is.”

(363/2012. (XII.17.) Korm. rendelet)

A tapasztalati úton történő tanulás egyik kiemelkedő területe a néphagyományok megismerése és továbbéltetése. Ennek hatékonyságára alapozták nevelési programjukat a Néphagyományörző Óvodapedagógusok Egyesületéhez tartozó intézmények, közöttük a Szentendrei Óvónők Néphagyományt Éltető Közössége is. Számos jó gyakorlatuk jelent meg a *Szájról szájra, kézről kézre sorozat* köteteiben, amelyek kész forgatókönyvekkel segítik a népszokások közvetítését (PAPP 2006; 2012).

Bemutatják a néphagyomány-éltetésben rejlő fejlesztési lehetőségeket, és azt a folyamatot, amelyben megvalósulhat a gyermekek igaz emberré nevelése, szülőföldjükhöz, népükhöz való kötődésük megalapozása.

Különösen fontossá válik ez a szemlélet akkor, amikor azt látjuk, hogy a legnagyobb jó szándék ellenére is a népi kultúra értékei elemekre bontva jelennek meg az óvodai nevelésben. A gyerekek találkoznak mondókákkal, népdalokkal, népi játékokkal, népmesékkel, de nem élik meg ezek szoros kapcsolatát, szerves egységét. Nem tapasztalják meg, hogy mindez együtt volt jelen a kultúránk egyik pillérét alkotó hagyományos népeletben. Ha a gyerekek úgy nőnek fel, hogy nem értik saját kultúránk jelentését, hogyan érthetik, becsülhetik meg más népekét? (PAPP 2002: 5-6)

Mindannyiunk érdeke, hogy stabil értékrenddel, erős gyökerekkel rendelkező fiatalokat neveljünk fel, akik birtokolják nemzeti értékeinket. Ennek megalapozását pedig már az óvodában el kell kezdeni.

A hagyományok átadása a kultúra elsajátításának legtisztább modellje (TARJÁNNÉ 2006:7). A néphagyományok jelen vannak a mindennapi tevékenységekben, megszínésítik az ismeretköröket, és jótékony hatásuk megmutatkozik a gyermekek személyiségének, képességeinek fejlődésében. Komplex lehetőséget biztosítanak az ismeretek átadására, élmények nyújtására, az ízlés fejlesztésére, a közösség építésére, viselkedési minták közvetítésére, az érzelmi-, esztétikai-, erkölcsi biztonság megalapozására (TÓTH 2009: 5).

A népköltészet számtalan műfaja kezdettől jelen van életünkben. A testrészekkel történő ismerkedést, az állni, járni tanulást, a különböző mozgások elsajátítását, a világ felfedezését mondókák kísérik. A gyermekdalok, a kiszámolók helyet kapnak a mozgásos játékokban. A népi gyermekjátékok megalapozzák a néptánc tanítását. A tánc során pedig fejlődik a testtudat, a harmonikus mozgás, az egyensúlyérzék, a térben való tájékozódás, a figyelemkoncentráció. Formálódnak az akarat tulajdonságok, az együttműködés, a

szabálytudat, az alkalmazkodóképesség. A gyerekek játék és tánc közben átéli a közösséghez való tartozás érzését, és abban a saját felelősségüket.

A népmesék a gondolkodási és megismerési folyamatban játszanak fontos szerepet. Segítik a gyermek lelki jellemvonásainak körvonalazódását, a pozitív emberi és erkölcsi tulajdonságok formálódását, a személyiség kialakulásának folyamatát.

Az ünnepi népszokások, dramatikus játékok megjelenítésében egyszerre találkoznak a gyerekek a szöveggel, dallammal, mozgással.

A tárgyalkotó népművészet a természetes alapanyagokat feldolgozó kézműves tevékenységeket kínálja, amelyek során fejlődik a finommotorika, az alak és formalátás, a szem-kéz koordináció.

A számtalan különböző műfaj végső soron mind egységet alkot a népművészetben. Ebbe az egységes rendszerben közvetített tudásba nevelődtek bele egykor a gyerekek. Mindezt ma már intézményes szinten kell átadnunk, mert a család közvetítő szerepe elhalványult.



*Kézműves foglalkozás a Gólyafészek Óvodában
Gomba, 2019. Tóth Péter felvétele*

A Gombai Gólyafészek Óvoda néphagyományt éltető programjában minden tevékenységet megjelenítő, a hagyományos életet felelevenítő játékok biztosítják az önálló tapasztalatszerzés természetes folyamatát, a belenevelődés mint tanulási folyamat megvalósítását. A gyerekek nem szerepelnek, hanem az óvodapedagógusokkal együtt élik át a hagyományok teljes világát, amiben természetes módon, egységben van jelen a játék, a vers, a mese, az ének, a mozgás, a tánc, a kézimunka, a munkatevékenységek életkorhoz igazodó feladatai. Ebbe a

tiszta értékrendű világba észrevétlenül, játékos módon nevelődnek bele a gyermekek az óvodapedagógus támogatásával, aki biztosítja számukra a néphagyományok önkéntelen felfedezését, személyes megtapasztalását. Az óvodai programban megvalósuló, a néphagyományokat felelevenítő tevékenységek jó példái az élménypedagógia eredményes alkalmazásának.

A téli időszak legkedveltebb szórakozása a fonó volt. Az igazi, leginkább intézményesedett változatát a felnőtt lányok szervezték. Kibéreltek egy házat vagy szobát a faluban, ahová mindenki elvitte a maga munkáját és eszközeit. Közös vették meg a világításhoz a petróleumot és a tüzelőt. Az ilyen fonók, fonókák, guzsalyasok hagyományos korcsoport-rend szerint álltak össze: a lányok mellett összegyűlhetnek külön az asszonyok, a nagylányok és a serdülők is. Egy faluban egyszerre több fonó is működött a fonóházakban. Ezért alakulhatott ki egymás felkeresésének dalolással, mesemondással, alakoskodásokkal, játékokkal tűzdelt hagyománya.

Fonóbeli maskarások jelenítettek meg lakodalmas játékot, betyártörténetet, különféle állatfigurákat, mint a gólya, a ló, a kecske, a medve (NÉMETH 1979: 197-199).

A fonóbeli szórakozás farsang idején érte el csúcspontját. Ezt a játékokkal, maszkos alakoskodással gazdag időszakot elevenítették fel a gombai óvodások. Az óvónőkkel közös játékban természetes módon éltek meg a gyerekek az egykori társas munka minden vidám pillanatát.

A gombai fonót valódi „élménytérre” varázsolták az elhangzott párbeszéd, dalok (GOMBAI GÓLYAFÉSZÉK ÓVODA 2019).

A fonóházba érkezés és a helyek elfoglalása felidézte az ülésrend jelentéstartalmát. A fonónak meghatározott rendje volt. A borsodi fonóban például a fal mellett helyezkedtek el az új fiatalok, a szélén az ajtónyitogatók, kitüntetett helyet kaptak a szorgalmasok vagy a mesélők.

A fonóbeli ülésrend kialakítását az óvónők az ültetéssel segítik:

Te Éva lányom, ülj a tükör alá, mert te fonsz a legszebben. Kata, Julcsa, ti üljetek a szélére „ajtónyitogatni”, hiszen csak néhány hete költöztetek a faluba! Édes lányom, Mariska, te ülj az ablak mellé, hogy tudjál leselkedni!

A fonóba mindenkinek el kellett járni. Aki elmaradt, felkeresték, és előfordult, hogy taligával húzták el a fonóba, ami a munka mellett egyben az udvarlás fő helyszíne is volt.

Édesanyám, hát a Kata hol van? A múlt héten sem jött el a fonóba.

Biz' a otthon maradt. Na, menjünk csak el érte, nézzük meg, mi lelhet!

Elmennek az otthon maradt lányért. Fedőt vernek fakanállal, hogy kijöjjön, és kiskocsin húzzák el fonóba. Amikor a ház elé érnek, ezt kiabálják: Ég a ház! Tűz van!

Ezt éneklik:

Gyere ki Kata! Megharap a kutya.

Elkapja a szoknyámat. Leszakad a rojtja.

Kijön Kata, és elhúzzák kiskocsin.

A legények érkezéséig igyekeznek minél többet fonni, hogy később több idő maradjon a játékra, szórakozásra, udvarlásra.

Mennyit fontál Éva lányom? Én már elfontam az iskoláig.

Hát te édes Kata lányom, mennyit fontál? Én már elfontam a gyógyszertárig!

Na, járjon a kezetek serényen, édes lányaim!

A csendesebb munka után már minden lány várja a legények érkezését.

Zörgést hallok, ki járhat odaki?

Nem dalolok már én nagyon, mert kihallik az ablakon.

Három legény hallgatja, odafagyott az ajka.

Hozzuk csak ki a kis gyertyát, olvasszuk fel az ajakát.

Bomoljon meg az ajaka, minek nyomta az ablakra.

Ez a legény szalmakalap, csókért jár az ablak alatt.

Eredj kislány, adjál neki, ne törje a rossz odaki!

Egyik kislány kiszalad, pusztit ad az egyik kinn várakozó legénynek, majd viasszalad. A legények ezt „behívónak” tekintik.

Meghoztuk a piros almát, a legények ajándékát!

Egy kosárból kiborítják az almát, a lányok pedig összekapkodják.

A fonó különösen a farsang időszakában volt a szórakozás helyszíne. Ilyenkor a legények jelmezekbe öltözve különféle jeleneteket adtak elő. Állatfigurákat is szívesen megjelenítettek. Gyakori látogatója volt a fonóknak a ló és a patkoló kovács, a medve és medvetáncoltató, a kecske, a gólya (KÁROLYI 1979: 199-202).

A fonó megjelenítésével minden tevékenységterület természetes módon, játék közben valósult meg a Gombai Gólyafészek Óvodában. A néphagyomány „élménytérként” adott keretet a verseknek, a mesélésnek. A fonást énekkel kísérték, majd a munkát tánccal, játékokkal oldották fel. Az óvónők részvétele a közös játékban, aktív jelenlétük biztonságos hátteret adott a felszabadult, spontán módon megélt jeleneteknek. A gyerekek úgy sajátították el az egykori társas munka minden szokását, hogy közben maguk is részesévé váltak ennek a folyamatnak. A gombai fonóban Kolb definíciója szerinti élménypedagógia öltött testet, ahol a gyerekek közvetlen módon, saját tapasztalatukból gyarapították tudásukat, fejlődtek készségeik, miközben megélték a közösség egységélményét.

Irodalom

- DR. TÓTH TIBORNÉ (2009): *Néphagyomány – a világ befogadásának elérhetősége* 4. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft., Budapest. <https://vdocuments.site/dr-toth-tiborne-nephagyomány.html> Utolsó megtekintés: 2019. január 14.
- GOMBAI GÓLYAFÉSZEK ÓVODA: *Fonó – néphagyomány éltető játék forgatókönyve*. 2019. február 7.
- KALANDOK ÉS ÁLMOK SZAKMAI MŰHELY: *Az élménypedagógia rövid története és szemlélete* <https://www.kalandokesalmok.hu/az-elmanypedagogia-rovid-tortenete/> Utolsó megtekintés: 2019. február 2.
- KÁROLY S. LÁSZLÓ (1979): *Fonóbeli játékok* (szócikk) Magyar néprajzi lexikon 2. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest, 199-202.
- NÉMETH IMRE (1979): *Fonó* (szócikk) Magyar néprajzi lexikon 2. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest, 197-199.
- PAPP KORNÉLIA (szerk. 2006): *Szájról szájra, kézzől kézre I-II. kötet*. Geobook Hungary Kiadó Kft., Szentendre.
- PAPP KORNÉLIA (szerk. 2012): *Szájról szájra, kézzől kézre III. kötet*. Geobook Hungary Kiadó Kft., Szentendre.
- TARJÁNNÉ TAKÁCS KATALIN (2006): Művészetekkel nevelés és a népi kultúra és hagyományátadás szerepe az óvodáskorú gyermek nevelésében. In: Benedek Krisztina – Sándor Ildikó (szerk. 2006): *Útravaló. A néphagyományok közvetítésének módszerei az óvodában*. Hagyományok Háza Népművészeti Műhely, Budapest, 7-14.
- 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról. https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=a1200363.kor Utolsó megtekintés: 2019. január 12.

BARTHA ENIKŐ – KOVÁCS NOÉMI

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

bartha.eniko@avkf.hu, kovacs.noemi@avkf.hu

A digitális eszközök használata a mozgásos tevékenységekben – élménypedagógia a mozgásban –

Bevezető gondolatok

A mai modern oktatásra jellemző a komplexitás – ami megjelenik a különböző iskolai tantárgyak illetve az óvodai módszertani területeken is. A sokszínűség a különböző műveltségi területek ismereteit ötvözi és egészíti ki egy téma köré rendeződve. A digitális eszközök használatára is jellemző, hogy a mozgás oktatása során, több területen is helyük van – az óvodai testnevelés keretein belül, az iskolai testnevelés valamint a különböző tömegsport és verseny jellegű foglalkozásokon illetve edzéseken. Az okos eszközök alkalmazása a testnevelés keretein belül természetesen nem minden pedagógusnak jelent kihívást. Ennek a háttérben, véleményünk szerint a megvalósítás újszerűsége, az okos eszközök használatának könnyedsége valamint a lehetséges felhasználási területekre vonatkozó ismeretek állhatnak. Amennyiben ismerik és bátran alkalmazzák ezeket az eszközöket, úgy fognak a további ötletek oktatási repertoárjukban növekedni.

Ötletek a mozgástanítás során

- a tanítandó mozgás egészének a bemutatása – a motiváció felkeltése érdekében;
- az oktatás során az adott részmozdulatokra való rámutatás – a könnyebb megértést (elmélet+gyakorlat) segítheti;
- minél kisebb egy gyermek annál inkább jellemző, hogy minél több csatornán sajátítanak el valamit – és ez igaz a mozgástanulásra is. Így ha látja, hallja és kipróbálja – akkor ez jobban érthető válik és a gyakorlás során kialakul benne egy belső kép az adott mozgás helyességével kapcsolatban. A képi formát tehetjük szemléletesebbé egy kisfilm, egy lassított felvétellel vagy egy statikus képpel;
- a különböző mozgásokhoz kapcsolódó zene használata – mindenképpen hasznos lehet a mozgások oktatása során; már az óvodás korú gyermekek is szívesen végeznek

zenére gimnasztikai feladatokat, de akár ők, akár a kisiskolások is megtaníthatóak egy-egy izgalmas táncos, rövidebb lélegzetű koreográfiára – amit farsangon, szakköri évzárókon, vagy kulturális bemutatókon szívesen „eltáncolnak” a gyerekek. A szereplési lehetőségen és vágyon felül a zenére végzett mozgás segítheti az adott mozgás pontos végrehajtásának ritmusát, valamint a sokszor kissé unalmassá váló gimnasztikai feladatokat élvezetesebbé teszi mind a kisebb, mind a nagyobb gyerekeke számára. A kisebb gyermekek esetében az olyan dallamok, amelyek jól illeszkednek az adott mozgás tartalmához, nem csak élvezhetőbbé teszi a gyerek számára a mozgást, hanem érthetőbbé, valamint a kreativitásukat és képzelőerejüket is fejleszti. Egy kedves zene, egy fülbemászó dallam saját ritmusával megkönnyítheti a mozgástanulást és jól fejleszti a ritmusérzékét is;

- óvodai és kisiskolások futó játékaiknak egy részében, amelyeknek célja az auditív ingerekre történő gyors reagálás fejlesztése használhatunk olyan hang effekteket, amelyeket okos telefonról vagy CD lejátszó segítségével oldhatunk meg. Ilyen játékok lehetnek pl. *tűz – víz – repülő, táncoló tündérek, autós játék, méhecskés/pillangós játék* <=> amikor esik az eső, vihar van akkor a pillangóknak/méhecskéknak el kell bújniuk a virágok kelyhébe/kaptárba – amikor elmúlik, a vihar akkor szabadon repkedhetnek stb.) Itt a különböző járművek hangját, vagy természeti jelenségeket kísérő hangeffektek megszólaltatásával tehetjük izgalmasabbá a tervezett játékaikat.
- szakköri foglalkozásokon, ahol kiegészítő feladatokkal szeretnénk megoldani a gyerekek nagy létszámából/ a rendelkezésre adódó kisebb terület/ kevesebb gyakorlóhely miatt adódó holt időt, illetve gazdaságosabbá tenni a gyakorló időt adott mozgásokra – használhatunk egy laptopot vagy okos készüléket – ahol egy virtuális dobókockával dobhatnak a résztvevők – és a dobott számnak megfelelő (előre megadott) feladatot kell elvégezniük;
- használhatunk olyan applikációkat – amivel pl. egy falra vetíthetünk ki képeket (pl. színes labdákat), amiket a gyerekeknek el kell találniuk. Az „ábrák” gyorsaságán lehet változtatni – így nem csak a dobó mozdulat gyakorlását segíthetjük, hanem a figyelem, a reakciógyorsaság és döntési folyamatok is fejlődnek.

További ötletek a digitális eszközök széleskörű – komplex felhasználására

- az óvodai/iskolai életben sok intézményben jellemzőek adott nemzethez kapcsolódó tematikus hetek – ahol az adott ország nevezetességeit, híres személyeit ismerhetik

meg a gyerekek és fiatalok –itt is lehetőségünk van egy- egy nevezetes sportolóról beszélni (képek, film bejátszások, rövid riportok bemutatásával stb.);

- adott sportágak népszerűsítése (óvodai úszásoktatás, délutáni sporttevékenységek, szakkörök stb.) kapcsán is egy jó lehetőség az adott sportág bemutatása valamilyen video bejátszással akár a kollégák, szülők vagy a gyerekek számára;
- kisiskolások, sportfoglalkozásokon résztvevő gyermekek esetében az okostelefon használatával mérhetik saját teljesítményüket, amit ha rögzítenek a készülékben, egy újbóli próba esetén túlszárnyalhatnak egy újabb erőfeszítéssel;
- a modern sporttudomány a pulzusmérést aktívan használja – így ma már akár felnőtt felügyelet nélkül is az egészségtudatos magatartás, különböző egészségügyi problémák (pl. szívritmus zavar, túlsúly, szorongás stb.) az okos órák nem csak a gyerekek számára vonzó eszközt jelentenek, hanem az oktatóknak is segítségükre lehet az egyéni edzettségi szint és terhelhetőség szempontjából;
- a közösségi oldalon az osztályok saját csoportokat hozhatnak létre, ahol különböző sportági tartalmakat oszthatnak meg, - képeket, videókat, eredményeket – vagy akár egy-egy versenyről, mérkőzésről részleteket mutathatnak be, majd ezeket az órán vagy adott sportfoglalkozáson megbeszélhetik, kielemezhetik közösen;
- az IKT eszközök segítségével bővíthetjük a gyermekek testnevelés elméleti tudását is, olyan ismeretátadó oldalak ajánlásával, melyek szoros összefüggésbe hozhatók a tananyaggal, így lehetőséget adunk az önálló kutatásra, olvasásra;
- nagyobbaknál alkalmazhatjuk pl.: a projekt térkép tervezését, megjelölve bármelyik sportágat, amivel foglalkozni szeretnénk. Így az internet adta lehetőségeket használva a különböző érdeklődésű gyermekeket is motiválhatjuk. Pl.: Víz világnapja = vizes sportágak, víz kémiaja, aqua parkok, wellness fürdők, vizes játékok, a vizek veszélyei. Ez a munka nagyban segíti az önálló munkavégzést, de a kooperatív együttműködés is szerepet kap általa (H. EKLER 2013:144-146).
- ajánlhatunk sporttal, mozgással kapcsolatos meséket, animációs filmeket kisebbeknek, nagyobbaknak motivációs, sportvonatkozású filmeket (A szív bajnokai, A békés harcos útja, Végtelen hit) melyek bővíthetik történelmi, sporttudományos ismereteiket, de akár erőt is meríthetnek belőlük saját sport- és mindennapi céljaikhoz;
- délutáni foglalkozások, kirándulások, táborok kedvelt játéka a Kincskeresés. Okos telefonnal játszható modern formája a geocaching vagy Munzee, ahol koordináták segítségével kell megtalálni adott pontokat. Testmozgás közben, a nevezetességek

megtalálásával komplex ismeretszerzést biztosíthatunk a gyermekek számára (BUDA 2017:168-175).

Összefoglalás

Az IKT eszközök használata azonban veszélyeket is rejt magában, hiszen könnyen függőséget okozhat és elveheti az időt a mozgástól, melynek a gyermekek egészséges testi és lelki fejlődése szempontjából kiemelten fontos szerepe van. Szükséges megtalálni azt az arany középutat, mely olyan fontos területeknek, mint a mozgás és a játék, időt biztosít, de nem szab gátat az infokommunikációs fejlődésnek. Mégis azt gondoljuk, hogy a testnevelésben a mozgás a főszerep, a testnevelés óra, mozgásos foglalkozás szóljon a játékról, a fizikai képességek fejlesztéséről valamint a komplex személyiség fejlődéséről. A mozgás jelentsen örömet, a játékos ügyességfejlesztő feladatok pedig az érdeklődésnek és életkori sajátosságoknak feleljenek meg, így élményszerűvé és élvezhetővé tehetjük a testnevelést. Véleményünk szerint a testnevelésben az IKT eszközök használatának legfontosabb tényezője a MOTIVÁCIÓ, hiszen egy atlétikai gyakorlás előtt megnézni Usain Bolt világcsúcsát vagy kosárlabda tananyagnál levetíteni Michael Jordan dobótechnikáját, egészen biztosan célravezető és inspiráló. Ezért a mozgás az elsődleges és ennek szolgálatában minden okos eszköz alkalmazása kiaknázható.

Gyermekeink jövője érdekében nem hagyhatjuk figyelmen kívül ezeknek az eszközöknek a használatát és megismertetését az oktatásban, hiszen a világ gyorsan változik és ezekhez a változásokhoz folyamatosan alkalmazkodni kell. A technológia villámgyors fejlődése megköveteli a digitális eszközök mindennapos használatát és a 21. század kompetenciáinak elsajátítását. Felértékelődik az alkalmazkodó képesség, a kreativitás, a problémamegoldó képesség, az információs és telekommunikációs technika alkalmazásának képessége (VASS és KUN 2013:3-4), de továbbra is a legfontosabb marad az egészség, melynek megőrzését a rendszeres testmozgás, a közösségben megélt élmények és a játék öröme biztosítja.

Irodalom

- BUDA ANDRÁS (2017): *IKT és oktatás Együtt vagy egymás mellett?* Belvedere Meridionale, Szeged.
- VASS ZOLTÁN – KUN ISTVÁN (2013): *Jövőorientált testnevelés az általános iskola bevezető és kezdő szakaszában.*

http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2010_3-4_10.pdf

Utolsó megtekintés: 2019. február 16.

- H. EKLER JUDIT (2013): *Új módszertani lehetőségek a testnevelésben és a testnevelő tanárképzésben.*

<http://www.irisro.org/pedagogia2013januar/0205HEklerJudit.pdf>

Utolsó megtekintés: 2019. február 15.

DANCS NIKOLETT

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

dancs.nikolett87@gmail.com

***A médiaerőszak,
annak megjelenése a kisgyermekeknek szóló televíziós műsorokban***

Bevezetés

A társadalomban megjelenő individualizációs hullámoknak köszönhetően a „nulla-kapcsolat”, a társadalmi izoláció, a magány uralkodó jelenséggé válik, a kiscsaládok elszigetelten léteznek egymás mellett, környezetük felcserélhetővé alakul, ezzel a benne élők viszonyai is felcserélhetőek (BECK 1999: 418-464).

Szintén uralkodó jelenségnek tekinthetjük az ún. nem hagyományos családszerkezetek terjedését a társadalomban, válások számának megkétszereződését az utóbbi két évtized alatt, valamint a gyermekszületési mutatók soha nem látott mértékű csökkenését (BUCKINGHAM 2002: 108-110).

Ennek mentén újabb társadalmi jelenségek bontakoznak ki, amelyek megfelelő, minden részletre kiterjedő elemzése alapjaiban kérdőjelezheti meg korábban a nevelés lehetőségének formai és tartalmi követelményeire felállított elképzeléseinket. Ilyen társadalmi jelenségnek tekinthető a morális pánik is, amely az események túlreagálását jelenti, kiváltó tényezője nem más, mint egyfajta értékválság, erkölcsi határok megerősítésének, megváltoztatásának szükségessége. A társadalom meg-, kitalálja a bűnbakot, és olyan magyarázatot fűz hozzá, amely oksági összefüggésbe hozza azt az aggodalom forrásával. Azzal, hogy a média – különös tekintettel a televízióra –, eltúlozza a résztvevők valódi számát, az okozott kárt, annak a helyi lakosságra és az egész társadalomra gyakorolt hatását mindig is alkalmasnak bizonyult arra, hogy a társadalom megfelelő bűnbakra találjon benne, megjelölve a problémák forrásának (CSÁSZI 2003: 20-28).

A tanulmány célja ennek valóságát kutatni az erőszak jelenségvilágára szűkítve, valamint betekintést nyújtani az elmúlt húsz év mindazon kutatásaiba, amik alapvetően határozzák meg az agresszív tartalmakat mutató televíziós műsorok kisgyermekekre gyakorolt hatásáról vélt tudományos elképzeléseinket.

Fogalmi megközelítés

A gyermek fogalma

A gyermek fogalmára az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet 1. számú mellékletének a következő sorait tekinthetjük irányadónak. „(...) *gyermek fejlődő személyiség, fejlődését genetikai adottságok, az érés sajátos törvényszerűségei, a spontán és tervszerűen alkalmazott környezeti hatások együttesen határozzák meg. E tényezők együttes hatásának következtében a gyermeknek sajátos, életkoronként (életkori szakaszonként) és egyénenként változó testi és lelki szükségletei vannak.*” Ezt kiegészítve fontos hangsúlyoznunk, hogy a gyermek ún. primer szocializációs szakaszban van, amely során a szociális értékek és normák elsajátítása utánzásokkal történik. A gyermek környezete magatartásmintáit és érzelmeit is átveszi, ami egyúttal a szülő értékrendjét és attitűdjét is jelenti (SÉRA 2001: 228-229).

Az erőszak fogalma

Az erőszak fogalmára vonatkozóan számtalan megközelítés létezik, attól függően, hogy mit kívánnak hangsúlyozni. A pszichoanalízis megközelítése az erőszakon az ember veleszületett tulajdonságát érti, a frusztrációs agresszióelmélet az agressziót, mint a frusztrációra adott reakcióként értelmezi, a tanuláselmélet hangsúlyozza az agressziót, mint viselkedés – modellek és környezeti elvárások révén – tanult jellegét (THEISSEN 2006: 266-267).

Az evolúciós viselkedéstudományok állítják, hogy az agresszió a természetes szelekció következménye (TÓTH 2009: 54-56). A durkheimi szociológiai elmélet szerint az erőszak mindig is az életünk részét képezte, ennek megfelelően a médiának is részét kell, hogy képezze (STACHÓ – MOLNÁR 2009: 18-19). Csányi Vilmos – Széchenyi-díjas magyar biológus, biokémikus, etológus – arra hívja fel a figyelmet, hogy a főemlősök közül az ember mutatja az agresszivitás legkisebb mértékét, ebből kifolyólag előfordulhat, hogy a médiában megjelenő erőszak látványára adott túlzott emberi reakció az elborzadás, nem pedig a vonzás miatt történik (STACHÓ – MOLNÁR 2009: 11).

Ahogy fentebb is láthattuk, az erőszak számtalan megközelítése létezik, azonban abban valamennyien egyetértenek, hogy az agresszió olyan szándékos támadás, amit az ártalomokozás szándéka motivál. Fontos hangsúlyoznunk, hogy a gyermekek agresszív viselkedése az ártalomokozás megértésének függvénye (KÓSA – VAJDA 1998: 62).

Érdemes néhány szót szólnunk az erőszak fogalmi megítéléséről kapcsán a keresztény egyház, azon belül alapítójának, Jézus Krisztus erőszakhoz való hozzáállásáról. Jézus Krisztus

etikai és vallási tanai, példázatai egyfajta kettőséget mutatnak. Ellenségei iránt olykor a legnagyobb szelídséget és engedékenységet hirdet, máskor szigorú megtorlást helyez kilátásba (GLASENAPP 1963: 227). Erre vonatkozóan álljon itt néhány példa.

„Hallottátok, hogy megmondatott: Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom néktek: Szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, a kik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, a kik titeket gyűlölnék és imádkozzatok azokért, a kik háborgatnak és kergetnek titeket.” (MÁTÉ 5, 43-44)

„Én pedig azt mondom néktek, hogy mindaz, a ki haragszik az ő atyjafiára ok nélkül, méltó az ítéletre: a ki pedig azt mondja az ő atyjafiának: Ráka, méltó a főtörvényszékre: a ki pedig ezt mondja: Bolond, méltó a gyehenna tüzére.” (MÁTÉ 5, 22)

„A miképpen azért összegyűjtik a konkolyt és megégetik: akképen lesz a világnak végén. Az embernek Fia elküldi az ő angyalait, és a ő országából összegyűjtik a botrányozásokat mind, és azokat is, a kik gonoszságot cselekszenek. És bevetik őket a tüzes kemenczébe: ott leszen sírás és fogcsikorgatás.” (MÁTÉ 13, 40-42)

„Én pedig azt mondom néktek: Ne álljatok ellene a gonosznak, hanem a ki arczul üt téged jobb felől, fordítsd felé a másik orcádat is. És a ki törvénykezni akar veled és elvenni a te alsó ruhádat, engedd oda néki a felsőt is. És a ki téged egy mértföldűtra kényszerít, menj el vele kettőre. A ki tőled kér, adj néki; és a ki tőled kölcsön akar kérni, el ne fordulj attól.” (Máté 5, 39-42).

Gerd Theissen két lényeges dologra hívja fel a figyelmet ezzel kapcsolatban. Egyfelől elválasztja egymástól a megnyilvánuló magatartás és a vízió fogalmát: Jézus Krisztus – és a Jézus mozgalom is¹ – Isten beavatkozásában reménykedett, bízott benne, hogy uralmát ő maga fogja megvalósítani. Magatartása erőszakmentes volt, azonban víziói nem nevezhetők annak (THEISSEN 2006: 265). Másfelől meghúzza az erőszak kifejezése és kiélése közötti határvonalat, ennek értelmében a Krisztus által felrajzolt képek, víziók erőszakos eleme oly erőteljesnek bizonyultak, hogy ezzel nem csak képesek voltak aktivizálni az embereket, hanem erőteljes jelegükkel hozzájárulhattak a reális agresszió redukálásához (THEISSEN 2006: 266-268).

¹ Jézus-mozgalomnak azt az öskereszténység zsidóságon belüli formáját tekintjük, amit Jézus alakja határoz meg (THEISSEN 2006: 9).

A médiaerőszak

Az adatok tükrében

Egy 1999-es kutatás eredményei alapján a legagresszívebb műfajnak a filmek bizonyultak, 77%-ukban láthatunk erőszakos eseményt. A második helyezettek a rajz- és bábfilmek a maguk 71%-ával. Ha az agresszív cselekmények időtartamát kivetítjük az egész műsor időtartamára, akkor ez a báb-, és rajzfilmek esetében a műsoridő közel egytizedét teszi ki, ezzel magasan vezetnek. Nem elhanyagolható az a tény sem, hogy az agresszív műsorok 28,5%-a kifejezetten gyerekeknek készül. Az esetek többségében az agresszióknak nincsen közvetlenül megfigyelhető következménye. Ezen túlmenően az agresszorok ábrázolása realiztikus, sokszor pozitív tulajdonságokkal ruházzák fel őket, akik az esetek több mint 50%-ban cím-, vagy főszereplők, éppen ezért a néző könnyen azonosulhat velük (RAGÓ – LUKÁCS 2001: 186-187).

Az alábbi adatok tükrében kialakulhat egyfajta elképzelés arra vonatkozóan, hogy a gyermekek agresszív viselkedése és a televíziós műsorok agresszív tartalma között szoros, ok-okozati összefüggés áll fenn. A tudományos álláspont azonban eltérő eredményeket mutat fel.

A hatáskutatások eredményei

A hatáskutatók a televízió képernyőjén látott erőszak mennyiségét és annak közvetlen hatását vizsgálják. A hatáskutatók által felállított elmélet szerint a tévében látott erőszak három különböző módon érvényesül. Pszichológiailag (félelmet kelt), morálisan (érzéstelelné tesz a szenvedés látványával szemben), és a gyakorlati életben mintául szolgál, utánzásra késztet (CSÁSZI 2003: 148).

Véleményük szerint a gyerekek erőszakos viselkedése és az erőszakos filmek látványa között szoros összefüggés mutatható ki. Ezt az 1960-as évektől az 1990-es évekig próbálták bizonyítani. A későbbiekben ezen kutatások hitelessége, megbízhatósága vitathatóvá vált (FRYDMAN 1999: 25-34), többek között számos hatáskutató figyelmen kívül hagyja a vizsgált személyek szociokulturális és szocioökonómiai helyzetét (STACHÓ – MOLNÁR 2009: 19-20).

Ilyen hatáskutatásnak tekinthető például R. M. Liebert és R. A. Baron 1972-es kutatása. 136 öt és kilenc év közötti gyereket vizsgáltak kísérletükben. Arra kérték őket, hogy nézzenek tévét, amíg a kísérletvezető elkészül. A televízióban láttak két perc reklámból, valamint csoportonként változó „főműsoridőből” álltak. Az egyik csoport (kísérleti csoport) három és fél perc üldözést, két ökölharcot, két lövöldözést, egy késharcot látott, addig a második csoport egy sporttalálkozót. Ezután mindkét csoportban két perc reklám zárta a

tévezést. A tévzés után átkísérték a két csoport tagjait egy lámpa elé. A feladatuk az volt, hogy válasszanak a között, hogy a szomszédban játszó kisgyereket segítik, vagy éppen bántják egy kar segítségével (ehhez egy gombot kellett megnyomniuk). Az eredmények azt mutatják, hogy a kísérleti csoport sokkal többször nyomta a Hurt gombot (fájdalomokozás) (FRYDMAN 1999: 17-18).

Az erőszak látványa és az erőszakos viselkedés között fennálló ok-okozati összefüggés

A hatáskutatások zöme a médiaerőszak és az agresszív viselkedés korrelációs értékeiből indul ki, miszerint a vizsgált tényezők között kapcsolat áll fenn, és ok-okozati összefüggésig jut. Ezt az ok-okozati összefüggést hivatott cáfolni a Policy Study 1990-es felmérése is. 78 tíz és tizenhat év közötti fiatalok bűnözőt vizsgáltak, a kedvenc műsorokról kérdezték őket. 500 azonos korú fiatal kérdeztek ugyanerről. A két csoport között semmilyen különbséget nem találtak, a bűnöző fiatalok nem töltöttek több időt televízió előtt, és nem részesítették előnyben az erőszakos filmeket (CSÁSZI 2003: 88-89).

1994-ben konferenciát tartottak 50 médiaszakértő bevonásával arról, hogy közelebbről is megvizsgálják a médiaerőszak problémakörét, felhívták a figyelmet arra, hogy a közvélemény eleve adottnak tekinti a média erőszakot okozó hatását. Hangsúlyozták, hogy a korábbi hatáskutatások jelentős része nem reális élethelyzetekben, hanem laboratóriumi körülmények között folytak le, a kutatások statisztikai korreláción alapultak, a közvélemény számára ezt oksági kapcsolatként mutatták be, végül nem vettek tudomást arról, hogy a televízió kivül más környezeti és társadalmi tényezők is szerepet játszhatnak az egyén viselkedésében (CSÁSZI 2003: 94-95).

Fontos kiemelnünk, hogy a mai napig sem sikerült bebizonyítani az ok-oksági összefüggést az agresszív viselkedés és a médiában látott agresszív viselkedésminták között (CSÁSZI 2003: 97).

A neurobiológia eredményei

Anderson és Bushman 2001-ben kimutatta, hogy az erőszakos műsortartalmak látványa következtében a gyermek izgalomba jön, gyorsul a szívritmusa, nő a vérnyomása. Ez az izgalom erősebb annál, mint amelyet a nem erőszakos filmek váltanak ki. Későbbiekben az is bebizonyosodott, hogy egy második erőszakos videofilm által kiváltott izgalom kisebb. Tehát – ami az izgalmi állapotot illeti – az erőszak látványához gyorsan hozzá lehet szokni. Ennek mentén, 2005-ben több biológus, kutató arra a következtetésre jutott, hogy az erőszakélmény

csökkenti a prefrontális és a temporális kéreg aktivitását, és fokozza az amygdala aktivitását. Az agyterületek közül éppen ezekről mutatták, hogy közük lehet az agresszivitáshoz. A prefrontális-, és a temporális kéreg sérülése vagy működési zavara abnormális agresszióformák megjelenését eredményezi (HALLER 2009: 38-39).

Ennek megfelelően a neurobiológusok a médiaerőszak és az agresszív viselkedés között ok-oksági összefüggést feltételeznek. Azonban későbbiekben ezt is kritika éri – Haller József személyében –, mint például, hogy nincs bizonyíték arra nézve, hogy a médiaerőszak egy olyan idegállapot kialakulásához vezet, melyben állandósul az erős érzelmi felindulás. Hangsúlyozza, hogy az erőszakhoz való viszonyunkra különböző genetikai együttállások, neveltetési körülmények és szokások egyaránt befolyással bírnak (HALLER 2009: 40-44).

A recepcióvizsgálatok eredményei

A recepcióvizsgálatok szintén az erőszak nézőre gyakorolt hatását hivatottak kimutatni. Céljuk azt az értelmező mechanizmust feltárni, amely során a néző reagál a televízióban látottakra, értelmezi a televízióban megjelenő tartalmakat. Egy ilyen recepcióvizsgálat során, 1992-ben vetített horrorfilm (Braindead) egyik jelenete alatt (a főhős fűnyíróval ront neki a kertjét elárasztó zombi tömegnek) a közönség hangos nevetésben tört ki. A főhős száját az öldöklés előtt a következő felkiáltás hagyja el: „A bulinak vége!”, ez okozhatta a nevetést. Ez mutatott rá arra, hogy az erőszak tényleges erőszakként való értelmezése a közönségtől függ (CSÁSZI 2003: 149-150).

Összegezés

Az erőszakos műsortartalmak gyermekekre gyakorolt hatásának kutatásában a recepcióvizsgálatok, és a hatáskutatások is hasonlóképpen zárultak. Hangsúlyozták az erőszak, az agresszió fogalmának szubjektív minőségét, sikerült megállapodniuk abban, hogy az eltérő körülmények – feltételek – emberek eltérő viselkedést mutatnak fel az erőszakos műsortartalmak láttán (CSÁSZI 2003: 97).

Irodalom

- BECK, ULRICH (1999): Túl renden és osztályon? In: Angelusz R. (szerk.): *A társadalmi rétegződés komponensei*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 418-464.
- BUCKINGHAM, DAVID (2002): *A gyermekkor halála után. Felnőni az elektromos média világában*. Helikon Kiadó, Budapest.
- CSÁSZI LAJOS (2003): *Tévéerőszak és morális pánik*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- FRYDMAN, MARCEL (1999): *Televízió és agresszió*. Pont Kiadó, Budapest.
- GLASENAPP, HELMUTH VON (1963): *Az öt világvallás. Bráhmaizmus, buddhizmus, kínai univerzizmus, kereszténység, iszlám*. Akkord Kiadó, Budapest.
- HALLER JÓZSEF (2009): A médiaerőszak a neurobiológus szemével. In: Stachó László – Molnár Bálint (szerk.): *A médiaerőszak. Tények, mítoszok, viták*. Mathias Corvinus Collegium, Századvég Kiadó, Budapest, 35-47.
- KÓSA ÉVA – VAJDA ZSUZSANNA (1998): *Szemben a képernyővel. Az audiovizuális média hatása a személyiségre*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- RAGÓ ANETT – LUKÁCS ÁGNES: A magyarországi gyerekközönség vizsgálatai. In: Müller, Melissa (2001): *Az áruvilág kicsi királyai. Gyerekek a reklámok világában*. Geomédiai Szakkönyvek, Budapest, 186-187.
- SÉRA LÁSZLÓ (2001): *Általános pszichológia*. Comenius Kiadó, Pécs.
- STACHÓ LÁSZLÓ – MOLNÁR BÁLINT (2009): Gondolatok a média és az erőszak összefüggéseinek elemzése elé. In: Stachó László – Molnár Bálint (szerk.): *A médiaerőszak. Tények, mítoszok, viták*. Mathias Corvinus Collegium, Századvég Kiadó, Budapest, 11-31.
- THEISSEN, GERD (2006): *A Jézus-mozgalom. Az értékek forradalmának társadalomtörténete*. Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest.
- TÓTH PÉTER ISTVÁN (2009): A médiaerőszak az evolúciós viselkedéstudományok szemüvegén keresztül. In: Stachó László – Molnár Bálint (szerk.): *A médiaerőszak. Tények, mítoszok, viták*. Mathias Corvinus Collegium, Századvég Kiadó, Budapest, 49-72.
- 363/2012. (XII. 17.) kormányrendelet 1. számú melléklete *Az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról* <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk12171.pdf> Utolsó megtekintés: 2019. február 5.
- *Biblia* (KG) Károli Gáspár fordítása. <http://www.biblia.hu/> Utolsó megtekintés: 2019. január 28.

DEÁKNÉ KECSKÉS MÓNICA

*Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác –
Széchenyi István Egyetem Művészeti Kar/Apáczai Csere János Kar*
monimail11@gmail.com

Digitális világ a zenetanár szemével – képességfejlesztés az IKT eszközeivel

Az információs műveltség kétségtelenül a 21. század alapműveltsége. Összefoglaló néven tartalmazza mindazokat a kompetenciákat, és tudáselemeket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy az állampolgár eligazodjon az információs, avagy a tudástársadalomban, felelősen, és értően tudjon válogatni és új információt előállítani (Varga 2013: 81). A digitális kompetenciák fejlesztése pedig a köznevelés időszerű feladatai közé tartozik. Figyelem nélkül hagyni, teljesen elhanyagolni az IKT nyújtotta lehetőségeket az oktatási folyamatban már nem lehet.

„Szülőként, pedagógusként gyakran tesszük fel magunknak a kérdést: mit egyen a gyermek, nézzen-e TV-t, mit viseljen, sőt: tanuljon-e idegen nyelvet? Legalább ennyire fontos átgondolnunk, mikor engedjük, hogy kipróbálja az IKT nyújtotta változatos lehetőségeket. Az e-eszközök közül a táblagép kezelése a legegyszerűbb. Ez nem igényel olyan precíz finom-motorikus mozgást, mint az az egér használata. A legkisebbek ezzel szoktak elsőként megismerkedni. Megoszlanak a vélemények, hogy hány éves kortól lehet a gyerek kezébe adni. Az első találkozás ideje, egyre közelebb kerül a születéshez. A tiltás mindig vágyódást okoz, a túlzott engedékenység függőséghez vezethet. Véleményem szerint 4-5 éves kor előtt semmiképp ne adjunk gyermekünk kezébe digitális eszközt. Nincs az a profi program, ami hasznosabb lenne bármilyen egyszerű játéknál: a szekrény kipakolásánál/kockatorony építésénél/kalapálásnál. A kisgyermeknek a térlátása, taktilis érzékelése és mozgása kell, hogy fejlődjön: minden idő, amit mozgás nélkül tölt kezében egy IKT eszközzel, elfecsérelt idő.”²

1. IKT a szakrendszerű zenei-, és az iskola ének-zenei nevelésben

Az IKT jelenléte a zenei nevelésben napjainkban már nem újdonság. A dinamikusan fejlődő ágazat vívmányairól, lehetőségeiről a közelmúltban számtalan felmérés, konferencia-előadás,

² Blogbejegyzés: *Mikortól használjon gyermekünk digitális eszközöket?* <http://gyermekapp.hu/itt-az-ideje-mar>
Utolsó megtekintés: 2019. február 6.

cikk született. A tanulmányomhoz készített kérdőívben igyekeztem megszólítani mindenkit, akit érinthet a zenei-nevelés, akár több vonatkozásban is egyszerre. Kérdéseimre éppúgy válaszoltak óvodapedagógusok-, tanítók, ének-zene tanárok, mint a zenei képzés valamely fokán tanító pedagógusok. A válaszadási hajlandóság érdekes módon éppen a 40-50 év közötti kollégáknál volt a legnagyobb, legidősebb válaszadóink pedig a 70-80 éves korosztályhoz tartoztak.

Várakozásaimmal ellentétben a válaszadók többsége az IKT eszközöket nem tartották összeegyeztethetetlennek Kodály elveivel.

Mennyire tartja összeegyeztethetőnek az IKT használatot Kodály elveivel?



1. ábra: Kérdőíves válaszok a Kodály-koncepció és az IKT eszközök összeegyeztethetőségéről

Döntő többségük szerette volna magát tovább képezni a zenei, és zenepedagógiai IKT tematikájában. Válaszadóim közvetlen pedagógiai gyakorlatukban első sorban zenehallgatáshoz vették igénybe a témakörhöz tartozó lehetőségeket. Leggyakrabban a mindenki által ismert közösségi megosztó csatornákat, és a konvencionálisnak mondható CD-DVD-,CD-ROM eszközöket részesítették előnyben. Ennek oka nem annyira az oktatók érdektelensége, hanem a termék felszereltsége, IKT-adottságai lehettek. A kottairó programok közül a Sibelius bizonyult a legnépszerűbbnek. Ugyanakkor senki sem említette, hogy a hasonló programokat a zenei írás-olvasás képességének fejlesztéshez használta volna fel.

A kottairó programok sajátja a kottakép megszólaltathatósága, és az egyes szólamok kiemelésének a lehetősége. Ezt egyetlen válaszadó sem tartotta fontosnak kiemelni. A kérdőívre adott válaszokból az is kiderült, hogy az IKT eszközök legelterjedtebb alkalmazási területe a zenepedagógia, vagy művészetközvetítési területen dolgozók között a kottairó programok kiaknázása mellett az óratervezés, és a prezentáció-készítés.

Láthattuk tehát, milyen sokoldalúan használhatjuk fel az IKT eszközöket akár egy ének-zene foglalkozáson, a köznevelésben, akár a zenei elitképzés területén. Tanulmányommal arra

kerestem a választ, mely régebbi, és a közelmúltban kifejlesztett programok, applikációk segítik a tanár munkáját a zenei képességfejlesztés területén. Ezekből igyekszem a teljesség igénye ízelítőt adni.

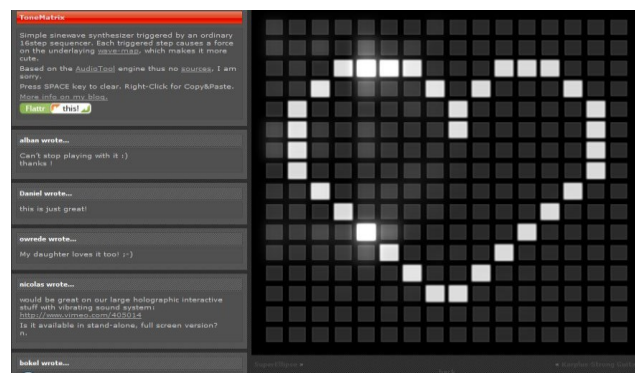
2. A zenei reprodukció és a zenei írás-olvasás fejlesztésének IKT-eszközei

Az IKT eszközöket számtalan formában felhasználhatjuk a zenei képességfejlesztés céljaira. Ebből a legismertebbek a befogadói kompetenciát, a zenehallgatást segítő programok, ezek tárgyalásától most eltekintek. Érdeklődésem középpontjában a zenei reprodukció, zenei írás-olvasás képességének fejlesztése állt.

A zenei képzésben felhasználható IKT eszközök tárháza napjainkra látványosan bővült. Melyik eszköz a legjobb? Mire használhatjuk, ha önképzésre-, egy alsós ének-zene órán, vagy egy szolfézs órán szeretnénk megcsillogtatni felhasználó IKT tájékozottságunkat? A zenei IKT- felhasználói kör igen széles tevékenységi spektrumot ölelhet fel. Egyaránt lehet hasznosak az IKT ismeretek a hangszeres zenetanár, a professzionális zeneismeret-tanár, az iskolai ének-zene tanár, vagy a kisgyermeknevelő, az óvodapedagógus, és a tanító számára is. Válogatásomat igyekeztem úgy összeállítani, hogy mindenki találjon benne a profiljához illőt, vagy kiindulási pontot a további gondolkodáshoz. Szintén igyekeztem – a trenddel ellentétben – az újdonságok mellett a régebbi, jól bevált programok újabb verzióit is megemlíteni.

Oktató szoftverek, applikációk az iskolai ének-zene tanítás szolgálatában

Tonematrix



2. ábra: A Tonematrix.audiotool.com munkalapja

(A kép forrása: <https://tonematrix.audiotool.com/>. Utolsó megtekintés: 2019. február 1.)

A Tonematrix olyan audio-program, amely szempontunkból a lá-pentaton hangzásvilág, és a magas-mély relációk, valamint a többszólamú zenei érzék kialakítása miatt lehet érdekes. Motiváló hatású alkotó tevékenységet tesz lehetővé, melynek révén írni-olvasni még nem

tudó gyerekek, egy-egy kattintás segítségével kreatív, de egyszerű hangzás-, és képi világot tudnak önállóan létrehozni. A gyerekek a kompozícióikat elmenthetik, újra lejátszhatják, és stúdió-applikációkkal színesíthetik.

Manó Muzsika CD-ROM

A hazai zenei IKT szakirodalmában több helyen is előfordul a Manó-Muzsika CD-Rom, a Manó Oktatóprogramok termékcsalád egyik része, amely egyben a IKT-gamification egyik korai példája. Nagyon jól használható szoftver az alsó tagozatos ének-zene órákon, de akár kisgyerekeknek, akár az óvodában is szerezhetünk vele örömet. A barátságos manóvilág egy valóságos mesevilágba kalauzolja a gyerekeket, és a felnőtteket.



3. ábra: Manó-muzsika CD-ROM: Bemutató

(A kép forrása: <https://people.inf.elte.hu/brdsai/manoweboldal/egyeb.html>. Utolsó megtekintés: 2019. február 1.)

A CD változatos képekkel megjelenített mesevilágában 30 ritmusfeladat, 76 további, a kottaolvasást fejlesztő feladat egyes hangszerek hangjai, és képei, zeneszerzők életrajzai, és műveikből választott részletek jelenednek meg. A zeneszerzők képeire kattintva hallhatjuk a legismertebb komponisták életrajzának legfontosabb eseményeit. Ezért tehát nem szükséges hozzá olvasni-írni tudás. A dallamgyűjteményben szereplő dallamok olvasását a kottasorokban pirosan „mozgó” ütemek segítik. Így azok is tudják követni, akik még soha nem tanultak vonalrendszerre lejegyzett dallamot olvasni. A felvevő funkció a gyerekek kedvence lehet: megfelelő hangkártya birtokában akár vissza is hallgathatjuk hogyan éneklünk el a megtanult dallamot. A szoftver több, mint húsz éves múltra tekinthet vissza. A változó informatikai környezethez online frissítések is elérhetők, jöllehet utolsó verziója 2001-ből való. (Elérhető frissítés az 1998-ban kiadott verzióhoz <http://www.profi-media.com/id-18-manomuzsika.html>).

Dominik dallamai³

A Dominik más tantárgyterületeket is magába foglaló, interaktív programcsalád. A célzottan az ének-zene órákhoz kifejlesztett CD- ROM a 4-11 éves gyermekek számára készült.



4. ábra: Dominik dallamai CD-ROM

(A kép forrása: <http://www.edominik.hu/shop-dominik-dallamai-1.html>. Utolsó megtekintés: 2019. február 1.)

A tananyag a fokozatosság elvét követve vezeti be a gyerekeket a ritmusok, a kottaolvasás és -írás világába. Külön erénye, hogy akár saját szerzemény komponálására is van lehetőség.

Madárszó-applikáció⁴



5. ábra: Madárszó applikáció

(A kép forrása: <http://www.parlando.hu/2014/2014-3/Madarszo.htm>. Utolsó megtekintés: 2019. február 1.)

A *Madárszó* program 2014-ben született a MOME és az LFZE közös projektjeként. A játék ötlete, és feladatai Koloncsák Zsolt zongorista-zenepedagógustól származnak. A képi világa egy napjainkban népszerű sorozat, az *Angry birds* figuráit idézi, így nem annyira kedves,

³ <http://www.edominik.hu/shop-dominik-dallamai-1.html>

⁴ <http://gyermekapp.hu/madarszo-szolfezs-oktato-alkalmazas/>

meseszerű, mint az előbb bemutatott CD manó-alakjai. Előnye, hogy „szolmizál”, ugyanakkor kizárólag tabletre, és okostelefonra tölthető le, Google Play alkalmazásként is futtatható. PC-re, laptopra azonban nem tölthető le. Ahogy a Manó-muzsika esetében, itt sem találunk próba-verziót a neten, a programról a youtube közösségi megosztón található rövid video ad tájékoztatást.

Fuga – zenei képességfejlesztő szoftver

A Fuga képességfejlesztő szoftvert kevesebben ismerik, ugyanakkor jóval kidolgozottabb elődeinél. A 12 egymásra épülő fejezetből álló kurzus a kezdőtől a középhaladó szintig osztja be az iskolai tananyagot. Kreatív feladataival a zenei memória, a ritmus, dallamírás fejlesztéséhez nyújt segítséget.



6. ábra A Fuga képességfejlesztő szoftver MIDI billentyűzettel

(A kép forrása: <http://www.digitalistananyag.hu/fuga-zenei-kepesssegfejleszto-szoftver-cd-1639>.

Utolsó megtekintés: 2019. február 1.)

A haladó szinteken a hangköz, akkord, skála területeit is szóba kerülnek. Az alapvető zenei fogalmak, zeneszerzők és hangszerek a hasonló kiadványok mintájára zenei lexikon segítségével ismertethetők meg. A programhoz MIDI billentyűzet is kapcsolható, amely további, kreatív lehetőségeknek ad teret. Osztálytermi körülmények között regisztráció után személyre szabott feladatok kidolgozására is lehetőség van, segítve ezzel a differenciált oktatást.

Zenesziget applikáció

Az MTA-SZTE Ének-zene Szakmódszertani Kutatócsoport által kifejlesztett, applikációként, táblagépen, és PC-n is futtatható applikáció demo-verziója már 2017-ben elérhetővé vált. Játékkuckójában számos, elsősorban az alsó-tagozatos ének-zene anyaghoz kapcsolódó

kreatív feladat várja a felhasználókat a hallásfejlesztés (dallam-, ritmus-, harmónia-, hangszín-hangerőhallás), relációk, hangulatok, karakterek azonosítása, zenei formák ismerete, a zenei memória és a belső hallás fejlesztése, és a zeneelméleti ismeretek terén.⁵

3. Ingyenesen használható weboldalak a zenei hallás fejlesztésére

*EarBetaer*⁶

Ipad/iPhone; EarBeater Classic: PC-verzió; EarBeater Lite: I-tunes verzió.

Öt feladat-típusból válogathatunk, 30 –60 a feladatok nehézségi szintjének megfelelően sorrendbe állított nehézségi szinten.

1. Hangközök összehasonlítása. Melyik hangköz nagyobb?
2. Hangközök azonosítása
3. Skálák, hangsorok azonosítása
4. Akkordok azonosítása
5. Akkord-megfordítások azonosítása

A feladattípus kiválasztása után jelenik meg az ismeret leírása. Miután megjelöltük a nehézségi szintet, az adott szinthez tartozó feladat is. Egy-egy sorozat befejezése után akár teljesítményt is értékelhetjük.



7. ábra: www.earbeater.com. (Utolsó megtekintés: 2019. február 1.)

Előnye:

- az abszolút kezdő szinttől a zenei szakgimnázium zeneelmélet 4. osztályának szintjéig visz az adott feladattípusban.

⁵ <http://www2.u-szeged.hu/ezk/zenesziget-applikacio> Utolsó megtekintés 2019. február 3. Bővebben: SZABÓ NORBERT (2018): Zenesziget Játékosítás (gamifikáció) digitális eszközökkel az ének-zene oktatásban. In: *Gyermeknevelés – online tudományos folyóirat. Zenei nevelés gyermekkorban*, 2018/2.

http://epa.oszk.hu/02400/02411/00014/pdf/EPA02411_gyermekneveles_2018_02_097-107.pdf.

⁶ <http://www.earbeater.com>

- Az alacsony sorszámú feladatokat akár már a normál alsó tagozaton is felhasználhatjuk, mivel nem kottázni kell, hanem meghallani az adott zenei jelenséget (hangközök összehasonlítását, hangközöket, skálákat, hármas-, és négyeshangzatokat, valamint megfordításaikat) és betűt rendelni hozzá. Kizárólag a hallásunkra vagyunk utalva.
- Ugyanazt a feladattípust többször ismétli. Ezt követően megjelenik a vonalrendszeren a helyes, de a helytelen válasz is.
- Kétsoros szisztémában jeleníti meg a kottafejeket, ezért a magas, és mély hangok, valamint a violin-, és a basszus kulcs- fogalmának, értelmezésének lehetősége is adott. Ez elsősorban az alsó tagozatban lehet érdekes.

Hátránya:

- Angol nyelvű, így a hangsorok elnevezése, és az elméleti ismertető is.
- Nem tartalmaz részletes leírásokat az egyes zenei jelenségekről, csupán megnevezi őket. Már tanult ismeretek megerősítésére, gyakorlásra szolgál.
- a feladatokon mindenképpen végig kell menni, nem ugrik automatikusan szintet, ha jól válaszolunk. Mi léphetünk magasabb szintre, de a program ezt magától nem tudja.
- A hangzatköz- és hangzاتفelismeréstől eltekintve kizárólag egyszólamú hallásgyakorlatokat tartalmaz.

***musictheory.net*⁷**

A program első sorban a kottaolvasást, és nem hallás utáni skála-hang-hangköz-hangzاتفelismerést segíti. Felnőttek oktatására alkalmas. Az okostelefonra és tabletre letölthető applikációk a kezdőtől a felső fokig kínálnak elméleti részeket (*Theory Lessons*), és gyakorlási lehetőséget (*Tenuto*) Online ingyenesen letölthető, az applikációkat meg kell venni. Szélesebb a paletta, de kevés a feladat:

A program az „Alapok” (*Basics*) részben a program kottával illusztrált magyarázatokat ad

- a hangok hosszúságára;
- az ütemvonalakra, záróvonalakra, és metrum-típusokra;
- a szünetek hosszára;
- a pontozások, és átkötések értékeire;
- a módosító-jelek rendszerére (itt világít rá a kis lépés, és a nagy lépés fogalmára).

⁷ Az előző hivatkozás nem tévesztendő össze a musictheory.net, és musictheory.com oldallal. Mindkét webhely linkgyűjtemény, amelynek egy része üres hivatkozás, így nehéz a tájékozódás.

A következő egység a „Ritmus és metrum” (*Rhythm and Metre*), ahol részletes tárgyalást kap

- az egyszerű, és összetett ütemmutató;
- és külön alfejezetben az összetettebb, páratlan metrumok.

A „Skálák, és a skála fokai” (*Scales, and scale degrees*) szakaszban külön tárgyalja a dúr, és moll skálákat, az előjegyzéseket. Akinek kedve támad egy kis logikai barangolásra, lehetősége adódik az előjegyzések numerikus megfeleltetését tárgyaló részben (Key Signature Calculation).

Mindezeket követik a Hangközök (Intervals), speciális hangközök (Special Intervals), Interval Inversion (komplementer hangközök), és a hangközök hallás utáni lejegyzését (Writing Intervals) megkönnyítő módszerről szóló bekezdés.

A professzionális zenész számára jó eszköz lehet az oktató szakasz második része, amelyben az egyes akkord-típusokat magyarázza kiemelve a „nápolyi-akkord” (Neapolitan Chord) három fajtáját is. A megismert akkord-típusokat zenetörténeti idézetekből vett részletek elemzésével támasztja alá. Az értelmezést a piros színnel történő kiemelés segíti. Ehhez nem kell a tanulók részéről nyelvismeret: készíthetünk hasonlót pl. a Finale kottairó programmal.

Az elméleti rész gyakorlására nehézségi fokokra osztott hallásgyakorlatokat kínál az online verzió *Excercises* menüpontja. A feladatokat négy alfejezetre bontották szét. Az első feladatsor a zenei kottaolvasást (*Staff Identification*), az előjegyzések azonosítását (*Key Signature Identification*), a hangközök azonosítását (*Interval Identification*), és a hangzatok azonosítását (*Chord Identification*) gyakoroltatja kottakép alapján. Az ötsoros vonalrendszeren, violin kulcsban lejegyzett gyakorlatokat a kottafejekre kattintással meg is lehet hallgatni – avagy a jó válasz esetén magától megszólal – ami jó előkészítése lehet a következő gyakoroltató résznek. Az ABC-s hangokat a program szerint a zongora billentyűzetéről is azonosítani kell. Az ezt a célt szolgáló feladatsor a *Keyboard Identification*, és *Fretboard Identification* azok számára lehet értékes, akik most kezdik zongora, vagy klasszikus gitár tanulmányaikat. Mindkét hangszer népszerű az iskolás-, és zeneiskolás tanulók körében. Ami még értékes része lehet ennek a feladatsornak az az, hogy a hangközöket, és a hangzatokat is lehet látni-hallani a zongora billentyűi segítségével. Ez a rész az általános iskolai ének-oktatásban érdekességgént, a hangközök, és a hármashangzatok felépítésének megértését segítheti a vizualitás eszközével. A felnőttoktatásban a már megszerzett tapasztalatok rendszerezését, megértését segítheti elő.

A zenei hallást fejlesztő részt (*Ear Training*) bátran használhatják a zenei pályára készülők. A kottaolvasást segítő részek logikáját követve hallás után hangközöket (*Note Ear Training*, *Interval Ear Training*), modális hangsorokat, és diatonikus skálákat (*Scale Ear Training*), és a harmonikus hallást segítő gyakorlatokat (*Chord Ear Training*) felsorakoztató rész első feladatai már alsó tagozaton is használhatjuk, a negyedik osztályban. A szolfézs órákon a középfokig használható. Tanárként akár testre is szabhatjuk az egyes feladatokat, és – amennyiben online gyakorlást kérünk – létrehozhatunk azonosító kódot is a feladatsorokhoz. Ennek köszönhetően a program, a tanító-, és tanárképzésben nem csak a gyakorlás, hanem a számonkérés egyik eszköze is lehet.

Előnye:

az online változat a Lessons (leckék) menüpont alatt részletes ismertetőt nyújt minden feladathoz, így nem csak gyakorláshoz jó.

Hátránya:

Felhasználásához angol nyelvtudás szükséges. A relatív szolmizáció rendszerét nem tárgyalja, és nem gyakoroltatja, kizárólag az ABC-s rendszert.

***teoria.com.*⁸**

Szintén hasznos, a kottaolvasást, és zenei írás-olvasás képességét fejlesztő spanyol oldal, a Szintén értékes része lehet a gyűjteménynek a főmenüben a teljes kompozíciók zenei analízisével foglalkozó cikkgyűjtemény. A program túl összetett ahhoz, hogy egy kezdő tanítványunk egyedül használja, de kiváló szemléltető eszköz lehet a tanár kezében. Az oktató részben (*Tutorials*) a kottaolvasást (*Reading Music*), a hangközöket (*Intervals*), a skálákat (*Scales*), akkordokat (*Chords*), zenei funkciókat (*Harmonic Functions*), és Zenei Formákat (*Musical Forms*) tárgyszavakat találunk. A skála-rész érdekessége, hogy a dúr és moll skálafajták, valamint a modális hangsorok mellett a 20. századi, és a blues rendhagyó skálarendszerét is megjeleníti. A harmóniakat a hármashangzatok felépítésétől a szeptím-akkordokig mutatja be ugyanez a szakasz, kitérve a szeptím-akkordoknak a jazzben betöltött szerepére. A funkciókat (tonika, domináns, szubdomináns) hangzó kottapéldák alapján szemléltetik. A megértést az oktató részbe iktatott ellenőrző feladatok teszik könnyebbé. Ezt követi a barokk-, és klasszikus zenei formák ismertetése, kottapéldákkal, és hangzóanyaggal

⁸ <https://www.teoria.com/en/exercises/md.php>

bőségesen illusztrálva. A gyakorlatokhoz az oktató részből, minden egyes téma után át lehet ugrani a megfelelő gyakorlatokra, avagy külön fülön lehet kapcsolni.

A gyakorlatok szintjét – amennyiben tudatosan választjuk a gyakorlást (*Excercises*), és nem az oktató részből látogatunk át – minden esetben a növendékünk tudásszintje szerint állíthatjuk be. Ebben a tekintetben többet tud a teoria.com gyakorló feladatsora, mint a többi, mindenki számára hozzáférhető oldal hasonló része. A tanítványunk osztályának megfelelően szabályozhatjuk a diktandóban megadott hangok számát, a feladatra szánt időt, az előforduló hangzatok típusát, és számát, valamint a gyakorlatok hangsorát is. Ismertek még a Madárszó, az intelligens tábla adta lehetőségek közül a SmartActivityToolkits zenei ábrái, az olyan mobil-applikációk, mint a Kisstunes, EarBeater, és az az olyan weblapok, mint az Ear Training, vagy a Teoria Excercises. A gitárosok körében szintén ismert még a Guitar pro és a Band in a box alkalmazás. Sokan ismerik, és ajánlják még a Learningapps.org oldalt, amelynek jelenleg rendelkezésre álló játécai megérdemelnének további kutatást, és értékelést.

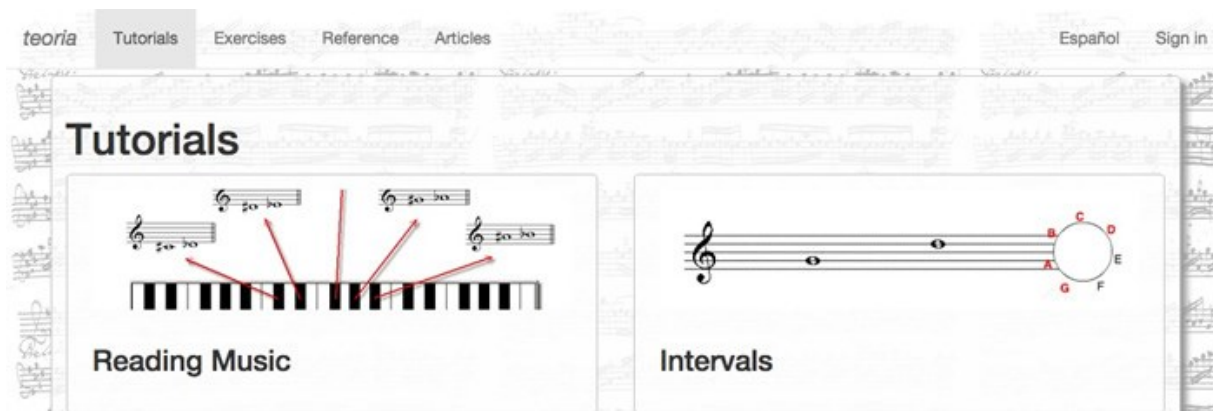
Előnye:

önképzéshez, felnőttek tanításához, ismétléshez kiváló.

Hátránya:

az előző programhoz hasonlóan felhasználásához angol nyelvtudás szükséges. A relatív szolmizáció rendszerét nem tárgyalja, és nem gyakoroltatja, kizárólag az ABC-s rendszert.

Az iskolai ének-zene órán használhatjuk még a Smart Music programot, amely egyelőre még csak Kínában, és az angolszász területeken tölthetők le ingyenesen,



8. ábra: www.theoria.com. (Utolsó megtekintés: 2019. február 1.)

a kottairó programok közül a köznevelésben is alkalmazható a Musecore. Használhatjuk még önképzéshez, és a professzionális képzésben az Ear Trining Practice⁹, a miles.be, az Ear Master 6, az Iwasdoingallright, a Goodear.com, a Trascripte, a BigEars, Auralia, EarPower, és az Ear Master Pro 6 szoftvereket is. Ezen kívül egyre népszerűbb webinariumok¹⁰ is segíthetik munkánkat. Ezek egy része angol nyelven érhető el. Figyelemre méltó a szegedi Juhász Gyula Tanítóképző távoktatási programcsomagja is, amelyben teljes kurzusokat találhatunk. Ezek egyik része, a zenét a természeti jelenségekkel összekötő kurzustár könnyítheti meg óvodapedagógusaink munkáját.

4. További lehetőségek – a teljesség igénye nélkül

További mobil-applikációk

Kottaolvasó, és szerkesztő alkalmazások: a térítésmentesen hozzáférhető [MobileSheetsFree](#), [Music Reader](#), [Midi Sheet Music](#), [Sheet Music Workout](#), [Music Composition](#), [Musicnotes](#), [Sheet Music Player](#), [NotateMe Now](#), [Virtual Sheet Music](#), [Chromatik](#), valamint a [MuseScore](#) és a [Songbook](#)

Applikációk a zenei hallás fejlesztésére: [Music Rhythm Master](#), [Rhythm Teacher: Music beats](#), [Reading Music](#), [Music Trainer](#), [Note Teacher](#), [Functional Ear Trainer](#), [Learn Music Notes](#), [Music Theory Helper](#), [Music Sight Reading](#), [Music Tutor \(Sight Reading\)](#), [Music Tutor Sight Read Lite](#), valamint a [Rhythm teacher – PRO](#), [Music Tutor Sight Read](#) program.

A napjainkban már közzismert Tankocka, és Okosdoboz alkalmazások az ének-zene órákhoz ajánlanak módszertani ötleteket, változatos feladatokat.¹¹

Tematikus weboldalak ének-zene tanításához

A zenepedagógia gyakorlata szempontjából az egyik legújabb kezdeményezés a kecskeméti Kodály Intézet Kodály HUB oldala. A folyamatosan bővülő oldal egy digitális tudásbázis. Egyéb erőnyei mellett azért tartozhat témánkhoz, mivel Songbook részében minden dalhoz tartozik olyan elemzés, és játékleírás tartozik. Az adott szempontrendszer alapján könnyebben beilleszthetők a pedagógiai tervezésbe.¹² A Musicators – tantermi digitális zeneoktatás

⁹ <http://tonedear.com> Utolsó megtekintés: 2019. február 1.

¹⁰ oneminutemusiclesson.com; <http://www.jgyvk.u-szeged.hu/tamopa/Tananyag/index.html>

¹¹ <http://www.okosdoboz.hu/gyakorlas/1-4-osztaly/enek-zene/osszes-temakor> és <http://www.kockalapok.hu>. Utolsó megtekintés: 2019. február 1.

¹² Bővebben: <https://papageno.hu/featured/2018/11/a-kodalyi-elvek-menten-jott-letre-digitalis-zenepedagogiai-tudaskozpont/>. Utolsó megtekintés: 2019. február 5., valamint <https://lfze.hu/kodaly-hub>. Utolsó megtekintés: 2019. február 5.

weboldal az alapfokú, iskolai ének-zene oktatók számára nyújt kreatív, az órák tervezésénél közvetlenül felhasználható felületet.¹³

Irodalom

- BERCZKINÉ GYOVAI ÁGNES (2012): E-learning az ének-zenei nevelésben. In: *Olvasás Portál*, 2012/14.
<http://folyoiratok.ofi.hu/konyv-es-neveles/e-learning-az-enek-zenei-nevelesben>.
Utolsó megtekintés: 2019. február 5.
- BÚZÁS ZSUZSA (2012): Digitális kompetenciák a zeneoktatásban. In: *Parlando*, 2012. 5/5.
<https://fidelio.hu/edu-art/digitalis-kompetenciak-a-zeneoktatásban-56851.html>.
Utolsó megtekintés: 2019. február 5.
- DOMBI JÓZSEFNÉ – BERCZKINÉ GYOVAI ÁGNES (2011): *Természeti jelenségek a zenében*.
<http://www.jgypk.u-szeged.hu/tamopa/Tananyag/index.html>
Utolsó megtekintés: 2019. február 5.
- OLLÉ JÁNOS (szerk. 2011): *III. Oktatás – Informatikai Konferencia*. Tanulmánykötet. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Dr. VARGA KATALIN (2013): Tudatos média-, és információhasználat, információs műveltség. In: *Médiatudatosság az oktatásban*. Konferenciakötet. OFI, Budapest.

¹³ www.musicators.com. Utolsó megtekintés: 2019. február 5.

GASPARICSNÉ KOVÁCS ERZSÉBET

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

gasparicsne.erszabet@avkf.hu

A gyermekversek zeneisége

„A vers az, amit mondani kell.”

(Kányádi Sándor)

Mi a vers? Ez volt az a kérdés, amelyre egy író-olvasó találkozón egy kisiskolás a mottóban szereplő választ adta – *A vers az, amit mondani kell.* A történetet elmesélő költő Kányádi Sándort nem véletlenül ragadta meg ez az egyszerű meghatározás, hiszen az a maga tömörségével, egyszerűségével a műfaj lényegét, eredendő hivatását fogalmazza meg. Tudjuk, hogy a műnem megnevezésére használt *líra* szavunk az ókori görög költészet hangszerének nevére vezethető vissza, s a művészetek hajnalán az irodalom nem az írásbeliségben, hanem élőszóban, sőt élő zenében, előadásban létezett. A vers akkor elevenedik meg ma is, ha megszólaltatjuk, így válik hallhatóvá lüktetése, szavainak, mondatainak hangzása, s még képi világa, jelentése is közelebb kerül hozzánk.

Tanulmányomban klasszikus és kortárs magyar gyerekversekben azt vizsgálom, hogyan érvényesül bennük a műfaj legjellemzőbb sajátossága, a zeneiség. A jó gyerekvers kritériumai között a kutatók mindegyike első helyen nevezi meg a formai jegyek dominanciáját. Dobszay Ambrus ezek között az ismérvek között sorolja fel az erőteljes formai, zenei megformálást, a tartalmi elemek háttérbe szorulását a formaiakhoz képest; a szövegvers újra zeneivé válását elsősorban a szimultán ritmusrendszer révén; a magyar nyelv szabályos hangsúlyozásának verstani megerősítését; az alakzatszerű szerkezetek, ismétlések, párhuzamosságok használatát, valamint nyelvi játékok, szójátékok alkalmazását (DOBSZAY 2000). Bárdos József meghatározása is a zeneiséget emeli ki: „A nagyon erős zeneiség alapvetően fontos a gyermekirodalomban, különösen a legkisebbekhez szólóban. ... A jó gyermekvers elsősorban zene, a ritmus élte...” (BÁRDOS 2013). A kisgyermeket ugyanis leginkább a szöveg hangzása ragadja meg. Ennek magyarázata valójában a születés előtti anyanyelvi élményekre vezethető vissza.

Első zenei élmények

Kodály Zoltán 1948-ban egy művészeti nevelésről szóló gyermeknap konferencián arra a kérdésre, hogy mikor is kezdődjék a gyermek zenei nevelése, azt a választ adta, hogy a gyermek születése előtt kilenc hónappal, majd rövid gondolkodás után hozzátette: „*az anya születése előtt kilenc hónappal kezdődik a gyermek zenei nevelése*” (GÁLLNÉ 2008). A pszicholingvisztikai kutatások szerint a magzat már az anyaméhben érzékeli anyja beszédének fizikai jegyeit, ritmusát, hangmagasságát, intenzitását. „Az énekkel és azok szövegén keresztül a költészettel való találkozás jó esetben már születésünk előtt elkezdődik, hiszen méhében hordó anyánk éneke, annak ritmusa, hangsúlyai az első akusztikus élményeink közé tartoznak.” (DOBSZAY 2000)

A kisgyermek első irodalmi élményei a szülővel való testi kontaktusban gyökereznek. A ringatás, a hintáztatás, a becéző, megnyugtató mozdulatok, a dúdolás, a dalokkal, versikékkel kísért ölbeli játékok, mondókák elemi ritmusélményt nyújtanak számára. A korai mondókázásnak a későbbi verskedvelés szempontjából is meghatározó szerepe van. „Egy adott irodalom zenéje ugyanis tanult érzék. Azok a gyermekek, akikbe életük első négy-öt évében nem épül be az adott nyelvi közegben érvényesnek tekintett verszene, soha nem fogják igazán élvezni a költészetet.” (BÁRDOS 2013)

A gyermeki verskedvelés pszichológiai szempontból összefüggésben van a mozgáskedveléssel. A kisgyermek mozgás utánzásával ért meg helyzeteket, élményei is mozgásos tevékenységekhez kapcsolódnak. A mozgásos átélésben a ritmusnak meghatározó szerepe van – a gyermek örömét vagy szomorúságát jellegzetes ritmusú mozgásokkal, hangadással fejezi ki. Idővel a hangulatokhoz, érzésekhez társuló ritmus önállósul, a tényleges mozgásfeszültség áttevődik ritmusfeszültséggé, s a gyermek – a mondóka vagy a vers hallgatása, mondása közben – a ritmus által éli át az élményt. „A kisgyermeknek a vers iránti fogékonysága azon alapszik, hogy a ritmus és a hangzás, amely megragadja, ugyanahhoz az érzékletes, érzelmekkel átszőtt, élményközeli sémához tartozik, mint a mozgás, amelyet helyettesít és hangulat, amelyet kifejez.” (MÉREI és V. BINÉT 2006: 236) A mozgásfeszültség elaborációjában a ritmus mellett a szabályos ismétlődéseknek (rímek, hangok, szavak, verssorok) is kiemelt szerepük van (MÉREI és V. BINÉT 2006: 237).

A 2-3 éves gyermeket elsősorban a gyermekvers zeneisége, ritmikája ragadja meg. Örömet jelent számára a hallottak ismételtetése akár úgy is, hogy a szavak, kifejezések halandzsaszövegekkel egészülnek ki. A ritmus, a rímek később is fontos szerepet játszanak a

versek befogadásában és mondásában, nem ritka, hogy a kisgyermek a sorok vagy a szavak felcserélésével a rímek alapján „újraalkotja” a verset (MÉREI és V. BINÉT 2006: 237).

A mondókák zeneisége

A mondóka a népi gyermekköltészet műfaja. Legjellegzetesebb sajátossága az erőteljes, negyedekből és páros nyolcadokból felépülő ritmusa (FORRAI 1991: 70), valamint az ütempáros szerkezetre épülő dallamossága, amely deklamáló vagy dallamos hanglejtésű megszólaltatásában jól hallható. A ritmus megtapasztalását különböző mozdulatok, mozgások segítik – ezek egyben a verselés, éneklés, játék alkalmához, szándékához is kapcsolódnak (BORSAI 1980: 575). A cirógató, csiklandozó, kézfejsipkedő, homlok-összekoccantó stb. mondókák ritmusa és mozdulatsora a szülő és a gyerek meghitt együttjátzását kíséri. A hintáztató, lovagoltató, altató, mozgató típusú mondókák mondása, éneklése közben a kisgyermek egész testével átélheti a mozgás ritmusát, ami örömteli biztonságérzettel jár együtt. A gyermekjátékokban mondott, énekelt mondókák – kiszámolók, körjátékok kísérő dalai –, a jeles napi köszöntő szokások énekei, a dramatikus jellegű játékszövegek esetében már nagyobb hangsúlyt kap a jelentés, a tartalom, de a zenei elemek továbbra is alapvető elemei a műfajnak. Ezt az is mutatja, hogy ezeknek a mondókáknak a többsége énekelt szöveg, amelyet meghatározott mozgások kísérnek. Az óvodai mondókázás során a dalok, mondókák éneklése, mondogatása közben tapssal, egyszerű mozdulatokkal emeltetjük ki a ritmust (FORRAI 1991: 71).

A gyermeklíra – klasszikusok és kortársak

A magyar gyermeklíra kialakulásától fogva sokat merített a népköltészet műfajaiból, így a zeneiségnek is már a kezdetektől nagy szerepe volt benne. A kisgyermekeknek szóló versekben a hangsúlyos verselés, az ütempáros ritmizálás, a páros és a bokorrímek használata, ismétlések alkalmazása már akkor is érvényesült, amikor a versíró célja elsődlegesen a nevelés volt, s a költemény inkább volt oktató, tanító versike, mint élményt nyújtó, gyönyörködtető, katarzist teremtő alkotás. Weöres Sándor megfogalmazása szerint azonban „...gyermekvers az, ami közvetlenül, szavakkal nem oktat, hanem olyan hangulatot, dallamot, élet- vagy természetdarabkákat próbál adni, ami a gyerek – és a felnőtt – lelkét gazdagabbá, finomabbá teszi.” (DOMOKOS 1993: 226) A gyermekvers fogalmának ilyen értelmezése szerinti alkotásoknak számítanak a 19. században Petőfi Sándor (*Arany Lacinak, Anyám tyúkja, Füstbement terv...*), Arany János (*Juliska elbujdosása*) egyes versei, a 20. század első

felében Móricz Zsigmond (*A török és a tehenek, Iciripiciri*), Móra Ferenc (*A csókai csóka*), Kosztolányi Dezső (*Mostan színes tintákról álmodom, A játék*), Szabó Lőrinc (*Lóci óriás lesz*), József Attila (*Altató*) gyermekversei.

A modern gyermekirodalomban Weöres Sándor az első költő, akinek verseiben a zene az elsődleges. Művei a magyar gyermekdalok és mondókák világából táplálkoznak (DOBSZAY 2000). A költő interjúiban gyakran elmondta, hogy nemritkán zenére írta szövegeit. Ugyanarra a zenére akár több verset – mint például a *Galagonya*, valamint a *Hold és felhő* esetében is. Weöres az 1940-es évek elején Kodály Zoltán zenei olvasógyakorlataihoz alkotott szövegeket. Ritmusjátékait *Rongyszőnyeg* és *Magyar etűdök* című kötetekben olvashatjuk. Az utóbbiban olyan gyakorlatokat, technikai fejlesztésre szolgáló darabokat találunk, amelyek a magyar nyelv technikai lehetőségeit mutatják be. „Fontosnak érzem, hogy a gyermekek olyan ritmikai, zenei, strukturális anyagot kapjanak, ami lelkükben osztódni, sarjadzani kezd. Azért iparkodtam minél zártabbá és dallamosabbá formálni a gyermekverseimet, hogy a későbbi felnőtt lelkét is megmentsem a formátlanságtól.” (ZOLTÁN 2013)

A 20. század második felének gyermeklírájában Weöres Sándor mellett különösen Nemes Nagy Ágnes (*Hóesésben*), Tamkó Sirató Károly (*Bőrönd Ödön*), Csanádi Imre (*A faállatok*), Kiss Anna (*A nappal és az éjszaka*), Csoóri Sándor (*Dióbél bácsi*), Csukás István (*Sün Balázs*), Fésüs Éva (*Áprilisi tréfa*), Tarbay Ede (*Cipósütő mondóka*) és Kányádi Sándor (*Zümmögő*) gyermekeknek szóló verseiben tapasztalható meg az a formai gazdagság, amelynek egyik meghatározó eleme a zeneiség.

A kortárs gyermeklírában a mai gyermekek igényeihez igazodó, tartalmilag és formailag is a gyermekvilághoz közel álló alkotásokat találunk (TÖRTELI TELEK 2017: 233). A 2005-ben napvilágot látott *Friss tinta*, a 2010-ben megjelent *Aranysityak*, valamint a 2012-ben kiadott *Szivárvány Rímek* című válogatások jól mutatják napjaink gyermekköltészetének sokszínűségét. Bár a kötetekben megjelent művek témájuk és megformáltságuk szerint is különböző korosztályoknak szólnak, megfigyelhető, hogy az óvodás- és kisiskoláskorú gyermekek által befogadható versek formavilága azzal, hogy erőteljes zeneiség jellemzi őket, követi a hagyományokat. Szabó T. Anna (*Nyelvtörő*), Varró Dániel (*Badar állathatározó*), Király Levente (*Kiszámoló*), Gryllus Vilmos (*Téli hangok*), Kányádi Sándor (*Őszvégi játék*), Barak László (*Altatódal*), Vörös István (*Cserebere*) vagy Miklya Zsolt (*Zsoltárzengő ábécé*) kisgyermekeknek szóló versei hangzásukkal (is) örömteli élményt nyújtanak az olvasónak, hallgatónak, versmondónak.

A gyermekversek zeneiségének összetevői

A mondóka és a gyermekvers komplex műfaj, különböző síkjai, összetevői együttesen hatnak a befogadóra. A kisgyermek figyelmét azonban legerősebben akusztikai – zenei, ritmikai – elemei ragadják meg. Ezek alapja az ismétlődés szabályossága, ami nyelvi szempontból a hangok, a szavak, valamint a mondatok szintjén is létrejöhet, poétikai szempontból pedig a választott verselési mód, valamint a rímhasználat adja.

A ritmus fogalmi meghatározása szerint „valamely mozgásban, folyamatban, változásban, jelenségben megnyilvánuló szabályosan visszatérő, ütemesen ismétlődő váltakozás; hullámozás, lüktetés” (ÉrtSz.). A magyar nyelv természetes ritmusát egyfelől a magán- és mássalhangzók kedvező aránya, másfelől a beszéd hangsúlyos és hangsúlytalan részeinek váltakozása adja. A magyar történeti hangsúly szerint a szó elejére helyezzük a nyomatékot, a szónál nagyobb nyelvi egységek esetében pedig fő- és mellékhangsúllyal tudjuk tagolni mondanivalónkat. A gyermekversekben, akárcsak a mondókákban általában hangsúlyos, ütemhangsúlyos verseléssel találkozunk. Leggyakoribb a felező, kétütemű nyolcas változat, ami egyenletes lüktetésként hangzik:

*Ha a világ rigó lenne,
Kötényemben ő fűtyülne
Éjjel-nappal szépen szólna,
Ha a világ rigó volna. (WEÖRES SÁNDOR: Ha a világ...)*

*Icipici fakatica,
Facipőbe' cicafoci (SZABÓ T. ANNA: Nyelvtörő)*

Ennél több és kevesebb szótagszámú ütemek is jellemzőek a gyerekversekre. Gyakori a hét szótag 4+3-as felbontása, ami a nyolcashoz hasonló, de valamivel pergőbb hangzást eredményez:

*Édesapa, nagyapa, dédapa és ükapa,
(SZABÓ T. ANNA: Származás)*

Kányádi Sándor kilences (*Márciusi versike*), Szabó T. Anna tízes (*Zenebona*), felező tizenkettes (*Augusztus*), tizennégyes (*Űregér*) szótagszámú hosszabb verssorai leíró vagy éppen történetmondó jellegükhöz igazodnak:

Tavaszt csörög a szarka, tavaszt.

Zöldülni kezd a barna haraszt.

(KÁNYÁDI SÁNDOR: *Márciusi versike*)

Az öregér az úrben él, és semmitől se fél,

aranyrakéta röpti, és száguld, mint a szél,

(SZABÓ T. ANNA: *Űregér*)

A versen belüli ritmusváltás klasszikus és mai gyermekverseinkben is gyakori. Előfordul egy-egy sorban érvényesülő eltérés: Tamkó Sirató Károly *Törpetánc* című versének 4 szótagos sorait a harmadik versszak első sorában két szótag váltja:

Fenn a hegyen,

körbe-körbe,

Tuztáncot jár

három törpe.

...

Hipp,-hopp,

hepe,-hupa,

avar,-muhar,

jaj, de puha! (TAMKÓ SIRATÓ KÁROLY: *Törpetánc*)

Mesterházi Mónika versében a ritmusváltás versszakonként történik. Az első versszak 7 szótagos tagolása a másodikban 6-ra, a harmadikban pedig 8-ra vált:

Volt egy szőlőgerizdem:

tegnap megreggeliztem.

Volt egy fürt banánom:

sehol sem találom.

Volt ribizlim, három szelet.

De hogy az is merre lehet?

(MESTERHÁZI MÓNIKA: *Hol vannak?*)

A ritmusváltás sajátos formáit mutatják a változó sebességű mozgást utánzó versek. Nemes Nagy Ágnes *Vízimolnár* című versében a kétütemű 8-as sorok után 4-4-5-4-4-4 szótagos sorok következnek. A szöveg vizuális tagolása, valamint a „megjegyzések” jelzik, hogy a verset lassú, majd gyors tempóban mondjuk. A hangzás teljességéhez a ritmikai hangsúly mellett a hangszínváltás is hozzátartozik – mélyből váltunk magasra.

Az én apám vízimolnár

Mit őröl a vízimolnár?

Ő-ről

búzát,

ő-ről

ár-pát,

ő-ről

rozsot is

}

ezt lassan őrli

kukoricát,

kukoricát,

kukoricát.

}

ezt gyorsan őrli

A mozdony gyorsulását érzékelteti Illyés Gyula *Mozdony* című verse, illetve Szabó T. Anna *Vörös mozdony* című műve is. Ezeknek a verseknek a mondása ritmikai hangsúlyozással, tempógyorsítással és ugyancsak hangszínváltással lesz teljes.

A magyar gyermekversek egy részében nemcsak hangsúlyos, hanem egyidejűleg időmértékes verselés is /megvalósul. Az időmértékes ritmust a rövid és a hosszú szótagok szabályos váltakozása adja. Weöres Sándor *Magyar etűdök* című ciklusának nagy része olyan szimultán verselésű darab, amelyben „a szavak, sőt az összetartozó szókapcsolatok mind a magyaros, mind pedig az időmértékes ritmizálás szerint bontatlanul együtt maradnak” (idézi FERENCZINÉ 2010: 24). *A tündér* című vers időmértékes sorai (2 daktilus + 1 spondeus) többnyire ritmizálhatók hangsúlyosan, 3 ütemű nyolcasként is. A versmondás során a kétféle ritmizálás együttesen is érzékeltethető, de külön-külön is felerősíthetjük őket, megtapasztalva a zeneiség és a képiség, forma és tartalom egységét.

A kortárs gyermekversekben is hallható a szimultán verselési mód. Gryllus Vilmos *Téli hangok* című versében váltakozó szótagszámú ütemeket hangsúlyozhatunk, és daktilus, spondeus verslábakat skandálhatunk. Szabó T. Anna *Mézeskalács* című versében a hangsúlyos 3+2-es tagolás mellett a daktilus+spondeus ismétlődés adja erőteljes zenei hatását:

*Ünnepi csendben
fényes a mécses,
készül a mézes,
illata édes,*

A gyermekversek hangzásában a verselési mód mellett a sorvégek összecsengése, azaz a rímek játszanak meghatározó szerepet. Ismeretesek ugyan rímtelen, ún. svéd típusú gyermekversek is, ezek azonban inkább az iskolás korosztályt, a kamaszodó gyermekeket érintik meg. Az óvodás gyermek számára fontos, hogy a verssorok végén minél gyakrabban hallja az egybecsengést. A páros és a bokorrímek, valamint a verssoron belüli alliteráció hol az élénkítést, hol a megnyugtatót szolgálhatja. A páros rím könnyen, gyorsan meghallható a gyermek számára, a népköltészetnek is kedvelt rímfajtája. A mondókákhoz hasonlóan a mondókaszerű gyermekversekben, táncversekben is gyakori a használata. Weöres Sándor (*Paripám csodaszép pejko*, Nemes Nagy Ágnes (*Hóesésben*), Csukás István (*Elefánt-mese*)? Kányádi Sándor (*Ül a tél a hegy tetején*) Király Levente (*Kiszámoló*) verseiben jól felismerhetően, tiszta rím formájában jelenik meg. A bokorrím nagyobb egységet kapcsol össze, egy-egy versszakot (Kántor Péter: *Hétfő, kedd, szerda* – versszakonként más hangok, szótagok rímelnek), vagy akár egy egész verset is egybefoghat (Weöres Sándor: *Mi volnék?*, *Száncsengő*; Tamkó Sirató Károly: *Laboda*); Kányádi Sándor: *Sáska* – ugyanazok a hangok, szótagok csengenek egybe). A keresztrímek váratosságot keltenek a hallgatóban, mivel a hívórímre nem azonnal érkezik válasz. A szabály felismerése után viszont az ismétlődésnek ez a fajtája is a ráismerés örömet jelenti a befogadó számára (Szabó T. Anna: *Rajzolgató*; Vörös István: *A napmolnár*).

*Képeslapot rajzolgatok,
tél-mintásat, színeset,
narancshéjat szagolgatok,
kóstolgatok ízeket.*

(SZABÓ T. ANNA: *Rajzolgató*)

A gyermekköltészetet a rímek alkalmazásának legváltozatosabb formái jellemzik. Nemes Nagy Ágnes több versében is megfigyelhető, hogy a szabályos rímelés szabálytalanra vált. A *Vízimolnár* című versben ez a mozgás gyorsulását érzékelteti, az *Ezt villamosmegállónál kell mondani, télen* című mondókaversének utolsó sora – *seje-huja-haj!* – az addigi páros rím után játékosan, határozott zárja le a verset. Hasonló eszközzel él Varró Dániel *Ophelia* című alkotásában – az első hat sor páros rímeire nem felel a záró *Bökjél rá!* sor, azonban mégisincs ritmustörés, mivel éppen ez a zárlat jelzi, hogy a vers kiszámoló mondókaként ritmizálható. Varró Dániel alkotásaiban gyakran találkozhatunk másfajta játékos rímhasználattal is. Ilyen például a kancsal rím használata (*Hat jó játék kisbabáknak, Mászogató*), ami a versritmusból kizökkenti, meghökkenti a befogadót:

Hé, te baba! Hé, te!

Hová lesz a séta?

(VARRÓ DÁNIEL: *Mászogató*)

A verszene megteremtésében, a ritmika kialakításában az ismétlésnek meghatározó szerepe van. A versbeli ismétlődések a gyermek biztonságérzetet növelik, a mesék sztereotípiái is ezért kedvesek a számára. Weöres Sándor költészetében gyakori, hogy ugyanaz a ritmikai játék több versben is ismétlődik – *Liba pék, Kocsi és vonat* – több rövid szótag után hosszú szótag következik (DOBSZAY 2000). Az ismétlés jelentheti hangok, szavak, kifejezések, verssorok vagy akár versszakok ismétlődését is. A hangok ismétlődésének leghallhatóbb változatai a nyelvtörő jellegű, mondókaszerű versikék, mint például Szabó T. Anna *Nyelvtörője*, Tamkó Sirató Károly *Törpetánca*, *Bőrönd Ödönje*. Fésűs Éva *Áprilisi tréfa* című versében az alliteráció nagyszerű ritmusteremtő elem, egyben – a vershallgató minden érzékszervére hatva – a vers képeit erőteljesen láttatja, hangulatát is felerősíti:

Fütyörész egy pajkos

szélgyerek,

bolyhos barkaágak

lengenek,

ragadós rügyecskék

bomlanak,

pilleszoknyát szárít

déli nap.

(FÉSŰS ÉVA: *Áprilisi tréfa*)

A hangokkal való játék sajátos változata Szabó T. Anna *Nemzetközi medveinduló* című verse, amely az első versszak szövegét a továbbiakban csupán egy magánhangzóval „próbálgatja” végig. Ugyancsak játszi versalkotás Varró Dániel *Egyhangú ringatója*, amely az eszperente versek mintájára készült.

A hangutánzás, mint zenei elem számos gyerekvers sajátja. A természet hangjai (Weöres Sándor: *Olvasás*), állathangok, állatok mozgásához kapcsolódó hangutánzások (Szabó Lőrinc: *Falusi hangverseny*; Nemes Nagy Ágnes: *Mit beszél a tengelice?*; Weöres Sándor: *Száncsengő*; Varró Dániel: *Lovasok*), technikai eszközök, gépek hangja (Kányádi Sándor: *Fasuvasztó Péter*, Szabó T. Anna: *Vörös mozdony*), vagy hétköznapi cselekvések hangjai (Szabó T. Anna: *Fogmosóvers*) egyaránt hallhatók bennük. Hangulatfestő, a hangok hatására építő játékos szó párok, ikerszók is hozzájárulnak a ritmus alakításához (Móricz Zsigmond: *Iciripiciri*); Weöres Sándor: *Haragosi – Din don diridongó*; Tamkó Sirató Károly: *Törpetánc – Hipp-hopp/hepe-hupa*).

Szavak, kifejezések ismétlődésére épül Móricz Zsigmond több gyerekverse, így például az *Iciripiciri* és *A török és a tehenek* is. Mivel az ismétlés a rímben is megjelenik, így ritmusteremtő szerepe felerősödik. Nemes Nagy Ágnes *Ezt villamosmegállónál kell mondani, télen* című versében a keretes szerkesztés játékoságot visz a szövegbe, egyben a valóságos mozgást, toporgást is felidézi:

*Álldiga és várdiga,
járdiga és tánciga.*

(NEMES NAGY ÁGNES: *Ezt villamosmegállónál kell mondani, télen*)

Ugyanígy Fésűs Éva *Békanóta* című versében a papucskeresés vissza-visszatérő versszaka sok *e* és *r* hangjával, alliterációjával játékos hangzást eredményez, egyben fokozza a feszültséget is. A csattanót a békahang utánzása adja:

*Kereste a gyereke,
ebihalak serege,
egy se lelte, úgy elnyelte
fekete tó feneke!
Brekeke!...*

(FÉSŰS ÉVA: *Békanóta*)

Weöres Sándornak a versről mint zenei alkotásról vallott felfogását tükrözik ismétlődésekben gazdag művei. A hangok, a szavak, a mondatok szintjén, a verssorokon belül és a sorvégeken megjelenő visszatérések, egybecsengések egyszerre teszik játékosná és dalszerűvé verseit. *A Kutya-tár* felütése egy humoros alliteráció, amit játszi névalkotás és refrén követ:

*Harap utca három alatt
Megnyílt a kutya-tár,
Síppal-dobbal megnyitotta
Kutyafülű Aladár.
Kutya-tár!Kutya-tár!
Kutyafülű Aladár!*

Gyermekversek az óvodában

„A többnyire játékos mozgásokkal is összekapcsolt mondókák, dúdolók, versek hozzájárulnak a gyermek érzelmi biztonságához, anyanyelvi neveléséhez. Ezek ritmusukkal, a mozdulatok és szavak egységével a gyermeknek érzéki-érzelmi élményeket nyújtanak.” – állapítja meg az Óvodai nevelés országos alapprogramja (ÓNOAP). Ezért is fontos, hogy az óvodai versválasztásban a versek hangzása, zeneisége fontos szerepet játsszon.

A klasszikus és a kortárs gyermekversek többségére egyaránt igaz, hogy erőteljes zeneiség jellemzi őket. Az óvodás korosztály éppen formai sajátosságai, hangzásuk miatt kedveli őket. A versek ritmusa befolyásolja a gyermekek érzelmeit – örömet kelt bennük, aktivizálja őket. Különösen így van ez a pergő, gyors ritmusú, mondókaszerű táncversek esetében, mint amilyen például Weöres Sándor *Kacsausztatója* vagy Nemes Nagy Ágnes *Pemete* című verse. Ugyancsak nagy a hatása a versekben hallható ritmusváltásoknak, mint például Illyés Gyula *Mozdony*, vagy Weöres Sándor *Galagonya* című versében. A tempóváltáshoz társuló hangszín- és hangerőváltások még inkább felerősítik a szövegek hatását, mint Csanádi Imre *Kicsi kutya – nagy kutya*, vagy Weöres Sándor *Száncsengő* című darabja (B. Kis 2013).

A gyermekversek komplexen, tartalmukkal és formájukkal is hatnak a gyermekekre, megérintik, aktivitásra készítik őket. Vershallgatás, versmondás közben a szöveg, a ritmus, a dallam, a hangulat és a játék szoros egységet alkotnak (ZILAHÍ 1998: 9). „Különös jelentősége ennek a „játékra hívásnak” a gyerek egész személyiséget megmozgató jellegében rejlik, vagyis ez kreatív, expresszív, nem egyszerűen receptív, befogadó szerepet jelent a gyerek

számára: Ez a megértési és önkifejezési folyamat a versélmény során működtetett alkotó fantázia és a játék örömeiből születik.” (ZÓKA 2012: 167)

Irodalom

- *A magyar nyelv értelmező szótára.* (szerk. Az MTA Nyelvtudományi Intézete) Első kiadás 1959-1962) <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/>
- BÁRDOS JÓZSEF (2013): A modern magyar gyermekköltészet keretei. In: *Könyv és Nevelés*, 2013/3. http://epa.oszk.hu/03300/03300/00007/pdf/EPA03300_konyv_es_neveles_2013_3_14.pdf
Utolsó megtekintés 2019. január 15.
- B. KISS ATTILA (2013): *Gyermekirodalom az óvodában. Mentor(h)áló 2.0 Program.* http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/GYERMEKIRODALOM_AZ_VODBAN/index.html
Utolsó megtekintés: 2019. január 18.
- BÓDIS ZOLTÁN (2006): Gyermek, nyelv, költészet. In: Bálint Péter – Bódis Zoltán: *Változatok a gyermeklírásra.* Didakt Kiadó, Debrecen, 9-19.
- BORSAI ILONA (1980): *Magyar népi gyermekjátékok és mondókák.* Budapest.
- DOBSZAY AMBRUS (2000): A magyar gyermekvers – klasszikusok és maiak. In: *Könyv és Nevelés*, 2000/4. <http://olvasas.opkm.hu/index.php?menuId=125&action=article&id=161>
Utolsó megtekintés: 2019. január 18.
- DOMOKOS MÁTYÁS Összeáll. (szerk. 1993): *Egyedül mindenkivel. Weöres Sándor beszélgetései, nyilatkozatai, vallomásai.* Szépirodalmi Kiadó, Budapest. (A szöveg eredeti megjelenése: *Élet és Irodalom* 1973. ápr. 7.)
- FERENCZINÉ ÁCS ILDIKÓ (2010): *Gyermekversek muzsikája.* Bessenyei Könyvkiadó. <http://www.parlando.hu/2013/2013-3/Ferenczine-Weores.pdf>
- FORRAI KATALIN (1991): *Ének az óvodában.* 10. átdolgozott kiadás, Editio Musica, Budapest.
- GÁLLNÉ GRÓH ILONA (2008): Zenei nevelés az óvodáskor előtt. In: *Parlando*, 2008/ 3. <http://www.parlando.hu/Ringato-Gallne20083.htm> Utolsó megtekintés: 2019. január 15.
- KECSKÉS ANDRÁS (2002): Sármányfuvola, báránycitera: Weöres Sándor ütemmérő verstípusa. In: *Életünk*, 40/4. 341-351.
- MÉREI FERENC – V. BINÉT ÁGNES (2006): *Gyermeklélektan.* 15. kiadás. Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest, 236-237.

- TÖRTELI TELEK MÁRTA (2017): A posztmodern magyar gyermeklíra, avagy a mai gyermekköltészet sajátosságai. In: *Módszertani Közlöny*, Szabadka-Subotica, 231–245.
- ZILAH JÓZSEFNÉ (1998): *Mese-vers az óvodában*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
- ZÓKA KATALIN (2012): Milyen közös vonásokat fedezhetünk fel a gyermeki nyelvhasználat és a gyermekköltészet beszédmódja között? In: *Hét aranyalma. Módszertani gyűjtemény óvodapedagógusoknak*. Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt, Budapest.
- ZOLTÁN GÁBOR (szerk. 2013): *Weöres Sándor 100/ „... és beszélgetései”* Látó, 2013. június (Eredeti megjelenés: Beszélgetés Weöres Sándorral. In: *Élet és Irodalom* 1964. augusztus 29.)
<http://www.lato.ro/article.php/%C3%A9sbesz%C3%A9lget%C3%A9siamp39amp39/2640/>
Utolsó megtekintés: 2019. február 4.
- 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról.

Források:

- FÉSŰS ÉVA: <https://www.nepmese.hu/index.php/mesetar/gyermekversek/84-fesus-eva-bekanota>
Utolsó megtekintés: 2019. február 7.
- *Friss tinta! [mai gyerekversek]*. Pagony, Csimota Kiadó, Budapest, 2008.
- NEMES NAGY ÁGNES (2011): *Szökökút*. DIA. PIM Budapest.
https://reader.dia.hu/document/Nemes_Nagy_Agnes-Szokokut-762
Utolsó megtekintés: 2019. február 6.
- SZABÓ T. ANNA: <http://szabotanna.com/versek/gyerekversek/szabo-t-anna-szarmazas/>
Utolsó megtekintés: 2019. február 6.
- TAMKÓ SIRATÓ KÁROLY (1975): *Tengerecki hazaszáll*. Móra Kiadó, Budapest.
- *Valaki jár a fák hegyén. Kányádi Sándor egyberostált versei*. Budapest, Magyar Könyvklub 1997.
<http://mek.oszk.hu/02600/02673/html/> Utolsó megtekintés: 2019. február 7.
- VARRÓ DÁNIEL: <http://www.barkaonline.hu/szepirodalom/18-versek/2346-varro-daniel-versei>
Utolsó megtekintés: 2019. február 7.
- WEÖRES SÁNDOR: <https://www.nepmese.hu/index.php/mesetar/gyermekversek/89-weores-sandor-ha-a-vilag-rigo-lenne> Utolsó megtekintés: 2019. február 7.

GASPARICS GYULA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

gasparics.gyula@avkf.hu

A nyelv mint hatásteremtő eszköz a kortárs magyar gyermeklírában

A kortárs magyar gyermekverseket sokan, sokféle szempontból igyekeztek megközelíteni; vizsgálták zeneiségüket, a bennük fellelhető nyelvi humort, stilisztikai sajátosságait, tematikai, világképi jellemzőiket, hangulatukat, művészi látásmódjukat s még számos egyéb vonatkozásukat. E tanulmány a *Friss tinta* című antológiában összegyűjtött versek nyelvi vonatkozásait tárja fel, sokoldalúan bemutatva, hogy a nyelv szerepe a gyermeklírában meghatározó, ugyanis „*az anyanyelv ... az, ami megformálja, kialakítja a kisgyermek hangzó világát*” (Bódis: 2006: 14), s az is „kijelenthető, hogy a gyermekkori nyelvi élmények – nyugodtan tekinthetjük meghatározó nyelvi élményeknek a gyerekverseket – komoly jelentőséggel bírnak a személyiségformálásban.” (ZÓKA 2012: 165) Mindezek mellett az is fontos megállapítás, hogy „*a kortárs irodalomban a nyelv előtérbe nyomul, úgymond önmagáról beszél*” (TÖRTELI TELEK 2017: 13).

A továbbiakban azokat a nyelvi, nyelvtani összetevőket veszem sorra, amelyek nagymértékben hozzájárulnak az egyes gyermekversek művészi értékének kialakításához, végső soron pedig az óvodás és kisiskolás korosztály szellemi és lelki fejlődéséhez.

A kötet elején található, a legkisebbeknek szóló versek *akusztikus, zenei és ritmusélményt* kínálnak a gyermekeknek. Szabó T. Anna: *Nyelvtörőjében f, k, t, c* mássalhangzós szavak szerepeltetésével teszi próbára a kiejtést. Varró Dániel a *Hinta-palinta/kinyílt a kalitka* sorokkal mondókaként indítja *Ophelia* című versét, ami a továbbiakban kiszámoló jelleggel folytatódik:

*A madarak kiröppentek,
na, én ennek nem örvendek.
Dúlok-fúlok haragomba –
melyik ült a kalapomra?
Bökjél rá!*

Szabó T. Anna *Vörös mozdony* című versét hangstilisztikai szempontból vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a nyelvi hangzást alapvetően meghatározzák az egyértelműen gőzmozdonyra utaló *Sz-te, sz-te, sz-te-ne-te* szemantikai jelentés nélküli hangkapcsolatok. Ezt erősíti a *Szisszen a gőze, prüsszen a füstje!* sor is, amelyben a *szisszen* és a *prüsszen* szavak hangutánzó jellegűek, a *gőz* és *füst* szavak pedig szemantikailag ugyancsak gőzmozdonyhoz köthetők. E hanghatások és képek akkor is megmozgatják a kisgyermekek képzeletét, ha a hétköznapiakban már egyáltalán nem találkoznak gőzmozdonyral.

E versek kapcsán is „kiemelhető, hogy a vers, verselés formai jellegzetességei kapcsolatba hozhatók a gyermek személyiségfejlődésének igen korai élményeivel.” (BÍRÓ 2013: 19)

Varró Dániel *Szösz néne* című versét is az *sz* hangok uralják. Ez természetesen annak is betudható, hogy a *szösz* szó különböző alakjaiban – a címet is beleértve – mindösszesen huszonkétyszer fordul elő a versben. Emellett persze más, *sz* hangot tartalmazó szavak is erősítik e hatást: *Bajuszos Pöszméte* vagy

*Ott ül a teraszán
vénkora tavaszán*

Ha a versekben előforduló szavakat *lexikai jelentésük* alapján vizsgáljuk, megállapítható, hogy a szerzők előszeretettel jelenítik meg műveikben a napok az évszakok megnevezését (Varró Dániel: *Nyúl tavaszi éneke*; Oravecz Imre: *a szobában tavasz van*). Mindemellett felettébb gazdag a versekben a különféle állatok szerepeltetése is; felbukkan a *rozmár*, a *rozsomák*, a *róka*, a *majom*, a *nagy mara*, a *kárókatona*, a *hangyaleső*, a *gepárd*, a *petymeg*, a *csótány*, a *vombat*, a *medve*, a *teve*, a *tigris*. Közülük többnek a neve formai játszadozásra kínál lehetőséget. Kovács András Ferenc: *Egy pettyes petymeg* című versében, túl azon, hogy a *petymeg* valóban pettyes bundájú cibetmacskaféle, a *pettyes* jelző kapcsolásával sajátos hangulati hatást ér el. Ezt a hatást tovább fokozza a hangalakilag hasonló hangutánzó és hangulatfestő szavak használatával:

*Szóval ott a hegy megett
láttam egy bölcs petymeget.
Pöszmögött és pusmogott,
pötyögött, sőt petymegett
ott a messzi hegy megett.*

A szerző a rímelés és a hangulati hatás elérésének kedvéért a *mögött* névutó – más szöveggörnyezetben – ma már régiesnek tekinthető alakváltozatát használja, illetve a *petymeg* főnevet igésíti.

Érdekes jelenség, hogy a kisgyermekek ezeknek az állatoknak a többségét a valóságban nem ismerik, ám a versek befogadásában ez nem jelent számukra akadályt; a jelentés helyett sokkal inkább a zeneiség, a ritmus és a játékoság hat rájuk.

A gyermekversekben is a művészi kifejezés hatásos nyelvi eszközöként jelennek meg a nyelvi alakzatok. „*A versnyelvben a szavak mást jelentenek, mint a hétköznapiakban. Képszerűen viselkednek, jelentéskörük tágul. A láttatás, az érzéki megjelenítés legfontosabb eszközeiként a metafora és a metonímia típusú képek magukkal ragadják, és egy varázsvilágba vezetik a gyerekeket.*” (TÖRTELI TELEK 2017: 9)

Visky András *Esti ima* című, megindító, keretes szerkezetű versében a Teremtőhöz fohászkodó édesanya képét így láttatja:

*Anyámat nézi minden égi bolygó:
Ott áll előttük egy szép napraforgó*

Szabó T. Anna *Hóhullásban* című költeményében az égből aláhulló hópelyhek milliói utcákat, tereket, a várost befedő *tolldunnává, lágy takaróvá* rendeződnek:

*kavarog a sok pihe, hullanak, esnek,
kavarog százezer, hull millió
perdül és táncol és kanyarog a hó.*

*A földre leérve összefogóznak,
tolldunnának, lágy takarónak.*

Ugyancsak kifejező metaforával találkozhatunk Barak László: *Altatódal* című versében is:

*aludj kislányom
fátyol az álom*

A bemutatott példákból is látható, a „*gyermeki nyelvhasználatra és költői kifejezésmódra, nyelvhasználatra is jellemző, hogy a nyelvi elemeket sűrítetten alkalmazza: sajátosan kapcsolja össze a nyelvi elemeket, speciális struktúrákat hoz létre a kifejezendő többlettartalom érdekében*” (ZÓKA 2012: 166).

A *szóhatár-eltolódások* is a gyermeknyelvből eredeztethetők. Szabó T. Anna: *Kalapács-dal* című versében a *kalapács-dal* és a *kalap-ácsok* áthallásos homonim szerkezetek szembeállításával ér el művészi hatást.

Kovács András Ferenc: *Reszket a rozmár* című versének valamennyi versszakában megjelenik a következő sor: *morcos idő viharoz már*. A költő az első két versszakban a *viharoz már* szerkezettel közvetlenül is párhuzamba állítja a *rozmár* szót:

*Morcos idő viharoz már,
reszket a jégen a rozmár*

...

*Morcos idő viharoz már,
én vagyok itten a Rozmár.*

Más jelleggel, de ugyancsak a *homonim* szóalakokkal találkozunk Kányádi Sándor: *Az elveszett követ* című verses meséjében. A nyelvi humor egyik eszköze itt a *követ* főnévnek, a *kő* főnév *t* tárgyragos alakjának, valamint a *követ* igének az azonos alakúsága.

A nyelvi játékok körébe sorolhatjuk az *antonimák* használatát is. Szabó T. Anna a *keményfa~puhafa* példákat állítja szembe a *keménykalap~puhakalap* fogalmakkal:

*Puhafából keménykalap?!
Keménfából puhakalap?!*

Más formában – egyfajta logikai bukfencet követve – Varró Dániel: *Badar állathatározójában* is jól megférnek a pandára vonatkoztatott *ellentétes jelentésű szavak*:

*Szép állat a panda.
csak egy kicsit randa.*

...

szép állat a panda.

Hasonló jelenséggel találkozunk Tóth Krisztina: *Rozsomák* című versében. Az állat neve itt is két önálló jelentésű szóra bontható:

*S hogy min él a rozsomák?
Nem a rozs és nem a mák,
amit kedvel...*

A modern gyermekversekben szép számmal vannak jelen *nyelvi szabálytalanságok, nyelvrontások*. „*A kortárs gyermekirodalom korpuszában paradigmaváltásként észlelhető, hogy a szövegek modalitásának egy jelentős részét a gyermeknyelvhasználat és gyermeki perspektíva közvetítése határozza meg.*” (PETRES CSIZMADIA 2015: 68)

Az *ikes igeragozás* torzításával találkozunk Harcos Bálint: *53-as Csupros medve* című versében:

*A Medvét, kié az 53-as Csupor,
aki, ha kell, hát napokig csukol*

Az e sorokban is megjelenő, és a gyermekversekre olyannyira jellemző nyelvi humor „*elsősorban a gyermeknyelv imitációjában, a roncsolt grammatika és a nyelvrontás technikájának használatában gyökerezik.*” (PETRES CSIZMADIA 2015: 71)

A *Nyúl tavaszi énekében* Varró Dániel a *sárgarépa* szó záró magánhangzóját hagyja el, ami így tökéletesen rímel a versszak második sorának *sárba lép* szerkezetével, emellett pedig sajátos hangulati hatást hoz létre:

*Tavaszz, te cuppanásnyi szikra,
ha tappancsod a sárba lép,
vidorság száll a kis nyuszikra,
s megédesül a sárgarép.*

Mesterházi Mónika: *Hol vannak* című versében – ugyancsak a rímhatás kedvéért – a *szőlőgerezd* szóalak utolsó szótagját ferdíti el:

*Volt egy szőlőgerizdem:
tegnap megreggeliztem.*

Az irodalmi művek esetében meghatározó a *címválasztás*. A cím figyelemfelkeltésre szolgál, s a *globális kohézió* eszközeként előrevetíti a tartalmat. Kukorelly Ede címadása e téren formabontó; a címetek több versében is az első sor szavainak vagy szótöredékeinek összevonásával alkotja meg; *A legúja, Indulja, Rengete, Télenma, Vanlakis, Vanamit*.

A cím: *A legúja* ← |A legúja|bb/törvényrendelet
Indulja ← Induljak a szobámba rajzolni valamit
Rengete ← Rengete |g kisfiú jár az oviba

Télenma ← Télen ma|rcona vagyok

Van1kis ← |Van 1 kis|öcsim, neve Samu

Vanamit ← |Van amit| lehet és van amit nem lehet.

A címadás jellegét tekintve ide sorolhatjuk még Ranschburg Jenő: *Hátteki* című versét is azzal a különbséggel, hogy a szerző nem az első sor szavaiból, szótöredékeiből alkotja meg a címet, hanem a szavak összevonásával az utolsó versszak kérdő mondatát rövidíti le:

A cím: *Hátteki* ← Hát te ki|vagy?

A címek e változtatások következtében csak úgy fejthetők meg, ha a verset is elolvassuk; vagyis figyelemkeltő funkciójuknak, ha nem is szokványos módon, de mindenképpen megfelelnek.

A gyermekverseket általában elevenség, mozgalmasság jellemzi. Vörös István: *Hagyjatok* című, Kosztolányi Dezső: *Lánc, lánc, eszterlánc...* című költeményét intertextuális jelleggel idéző versében azonban a *jelzős szerkezetek* dominálnak:

fehér csészéből szelíden

fehér tejet inni,

piros pohárból borzongva

piros szörpöt inni

A jelzők ismétlése nyomatékosító szerepű, s ez a nyomatékosítás a *fehér tej* esetében szemantikailag erős képet alkot.

A vers második felében a jelzők ismétlése helyett a költő az *égdarabka* és az *ananász* szavakkal elvonatkoztatva utal a színekre:

kék tányérból jó étvággal

égdarabkát venni,

zöld abrosz fölé hajolva

egy ananászt nézni.

A vers – e képeknek köszönhetően – idillt, nyugalmat áraszt.

A költők verseikben nem riadnak vissza az *alacsony stílusértékű szavak* használatától sem: Kovács András Ferenc: *Egy pettyes petymeg* című versében a petymeg a következőképpen számlálgatja foltjait és pettyeit:

„Egy meg egy az egy meg egy.
Aztán egy meg egy meg egy meg egy...
S folyton, újra egy meg egy!
Ebbe kell, hogy meggebedj!”

Varró Dániel: *Badar állathatározójában* pedig a következőt olvashatjuk:

*Szép állat a zebra,
nincsen gondja zabra.
Hogyha elfogy, zabrál,
szép állat a zebra.*

De Kukorelly Endre: *Vanamit* című verséből is hozhatunk példákat:

*Beütöttem pölö a térdemet
vagy a karom*

...

Teljesen fölöslegesen sikoltozni, mint a hülyegyerek...

Ha a versek szóhasználatát *nyelvrétegbeli szempontból* vizsgáljuk, megállapítható, hogy esetenként nem idegen tőlük a szleng használata sem. Ugyancsak Kukorelly Endre: *Vanamit* című versét idézve:

*Tisztára mint az eszeveszettek.
Mint akinek elmentek otthonról.*

A magánhangzók játékára épít Szabó T. Anna nyelvtörőnek is felfogható verse, a *Nemzetközi medve-induló*. A vers – megzenésítve, énekelve – összetett akusztikai élményben részesíti hallgatóját. Játékosság, nyelvi lelemény jelenik meg benne.

*Írjunk hát egy medve-dalt!
Minden medve tudja majd,
minden medve megtanulja,
két perc múlva fejből fújja:
medve-dal, medve-dal,
amit minden medve hall!*

A költőnő ezután a következő versszakokban *á*-ra, *e*-re, *é*-re, *i*-re, *o*-ra, *ö*-re, *u*-ra és *ü*-re cseréli a magánhangzókat. A verset azonban nem zárja le, hanem az *Írjunk hát egy medve-dalt...* felkiáltással mintegy alkotótársnak hívja olvasóit.

A mai magyar gyermekversek formai virtuozitása megmutatja a gyerekeknek, hogy a nyelvvel is lehet játszani, s a költők nemegyszer őket is igyekeznek bevonni e játékba. Mindez hatékonyan fejleszti nyelvhasználatukat, bővíti szókincsüket, s az élményközvetítés mellett ez fontos cél. Az *Óvodai nevelés országos alapprogramja* az óvodai nevelés általános feladatai közt jelöli meg az anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítását. E cél elérésének lehet hatékony eszköze a nyelvi szempontból sokszínű kortárs gyermekversek megismertetése az óvodás korosztállyal.

Irodalom

- FRISS TINTA! [mai gyermekversek] (2008) Pagony. Budapest.
- BÍRÓ GYULA (2013): Friss tintába mártott ecset...
A kortárs gyermekversek helye az anyanyelvi nevelés gyakorlatában. In: *Óvodai Nevelés*, 19–20.
- BÓDIS ZOLTÁN (2006): Gyermek, nyelv, költészet. In: Bálint Péter – Bódis Zoltán (szerk.): *Változatok a gyermeklírára*. Debrecen, 9–18.
- PETRES CSIZMADIA, G. (2015): A kortárs gyermekirodalmi antológiák posztmodern sajátosságai. In: *Irodalmi Szemle*, 2015/100. 66–75.
- TÖRTELI TELEK MÁRTA (2017): A posztmodern magyar gyermeklírát, avagy a mai gyermekköltészet sajátosságai. In: *Módszertani Közlöny*, 2017/ 1. 231–245.
Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka.
- ZÓKA KATALIN (2012): Versek és mesék az óvodában. In: *Hét aranyalma*. Budapest.

GYARMATHY ÉVA

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

gyarmathy.eva@avkf.hu

Stabilitás a mobilitásban

Bevezetés

Az emberi idegrendszer a környezeti hatásokkal interakcióban fejlődik, a környezettel együtt változik. A jelentős kulturális váltások jelentős eltéréseket hoztak létre az emberiség idegrendszeri működésében, és így az adott kornak megfelelő tevékenységekre alkalmassá vált. A folyamatot a gyerekek nevelésével tudatosan is befolyásolják a társadalmak.

A kisgyerekek fejlődésében meghatározó az őket körülvevő fizikai, biológiai és szellemi ingerkörnyezet. Minthogy minden szinten nagy változások történtek az utóbbi évtizedekben, a gyerekek fejlődését támogató nevelésnek alkalmazkodnia kell az új helyzethez. A 21. századra egyértelművé vált, hogy a gyerekek fejlődésének és tanulásának már messze nem optimálisak a korábban bevált módszerek, és egyre több kisgyerek nem tud megfelelni az iskolai elvárásoknak, mert idegrendszeri érése jelentős elmaradásokat mutat, miközben értelmileg és képességeiben kiválóan fejlődik. A különböző neurológiai alapú teljesítményzavarok arányának növekedése jelzi a probléma nagyságát.

Mozgásban fejlődő gondolkodás

Nagyjából 2,5 millió évvel ezelőtt a hiperaktívabb majmok, akik nem bírtak magukkal, lemásztak a fákról, és elkezdtek a földön futkosni, majd ezáltal a korábbinál erőteljesebben fejlődni, gondolkodni és kommunikálni. A közös vadászatokhoz új kognitív működéseket építettek ki. A homo sapiens viszonylag új jelenség, csak 100 000 éves, de igazi siker lett.

A paleolitikumnak nevezett korszak végén azonban jelentős kulturális váltásba kezdett az emberiség, és ahelyett, hogy a bizonytalan gyűjtögetésre és vadászatra építene, feltalálta a gazdálkodást. Az állattenyésztés és földművelés megjelenésével a neolitikum egy új kultúraként az emberi agy fejlődésében is sarokpont volt. A módszeres, időben szegmentált munka felváltotta a nem túl kiszámítható, ezért próba-szerencse alapú gyűjtögető-vadászó életmódot. A változás az idegrendszerben is megjelent a gazdálkodó életmód elterjedésének

néhány ezer éve alatt. Olyan nagyon sikeres volt a módszeres munka, hogy az emberi populáció gyorsan növekedni kezdett, és közben még az írásbeliség idegrendszeri alapjait is megteremtette. Az írás a „betűvetés” és az olvasás, számolás, ugyanazokat az idegi működéseket kívánják meg, mint a gazdálkodáshoz kapcsolódó tevékenységek. A kultúra a mozgáson, művészen és táblás stratégiai játékokon keresztül készítette fel a módszeres, kontrollált, tervezett munkára, ami a gazdálkodáshoz kell.

A neolitikum lezárult az írás megjelenésével, és a történelmi korba léptünk. Az emberiség nomád életmódjának megfelelő agyműködése jelentős módosulást ért el azáltal, hogy a módszerességet, időt és tervezést biztosító szenzomotoros és kontroll funkciókat épített ki. A nomád és a gazdálkodó életmód nagyon különböző elvárásokat állít az ember elé, ezért hatalmas fejlődésre volt szükség.

A nomád életmódra jellemző:

- téri, vizuális, impulzív, együttműködő;
- nem raktároz, hanem megszerz;
- keres, megtalál, kiválaszt;
- kutat, kalandozik, gyűjt, továbblép;
- sejt, elképzel, megérez;
- kockázat és próba-szerencse.

A gazdálkodó életmódra jellemző:

- idői, kötött, kontrollált, egymás melletti;
- gondoz, elraktároz;
- előrelátó, beosztó, módszeres;
- helyhez kötött, szabályozott munka;
- eltervez, módszeresen végrehajt;
- rendszerben való gondolkodás.

A kisgyerekek idegrendszeri érése lényegében a gazdálkodó módszeres, kontrollált, előre tervezett tevékenységre való felkészítés, és a 21. században a gyakran teljesítmény zavarokhoz vezető atipikus fejlődés tanulási, figyelem, hiperaktivitás, autizmus zavar diagnózisokkal, az erre való alkalmatlanságot jelzi.

Az atipikus fejlődés az idegrendszeri érés eltérése

Az atipikus fejlődés különböző formáinak mindegyike a nomádból gazdálkodóvá váló agy megkésett vagy rendellenes érése. A fejlődéstanilag újdonságnak tekinthető idegrendszeri működések, amelyek megalapozták az emberiség számára az írásbeliséget, a kisgyerek számára az iskolaérettséget jelentik:

- monotónia tűrése kialakult, tud nyugodtan ülni;
- figyelmét tudja irányítani, legalább 15 percig fenntartani, emlékezni tud az egymást követő információkra;
- késztetéseit képes kontrollálni, türelmesen kivárni;
- észlelése kifinomult, a részleteket, viszonyokat azonosítani képes;
- nagymozgása, finommozgása összerendezett, ritmustartása megvan.

Az iskolaérettséghez vezető fejlődés neurobiológiai folyamat, amelynek középpontjában az önszabályozás áll. Az agykéreg homloklebenyi elülső részének érését érintő végrehajtó funkciók megerősödése lehetővé teszi a tevékenységek és gondolkodási folyamatok terén az önirányítást (BLAIR 2002).

Az ember nem mondott le a mobilitásról. A technika fejlődése minden téren a kimozdulás megkönnyítésére irányul. Szállító és utazó eszközökkel már a Földön kívülre is eljutott az ember. Igyekszünk minél inkább mobillá tenni magunkat. Automobil és mobil telefon, sőt, most már a mobil eszközökben egész számítógép, fényképezőgép, hang- és képrögzítés, lejátszás, játékok és minden zsebben vihető, hogy mozgásban maradván is legyen lehetőség ezek használatára. A 21. századra a technikai eszközök fejlődése, különösen az infokommunikációs technológia megjelenése, átalakította a mindennapokat. A mobilitás visszanyerése során a gyerekek a korábbiakhoz képest még kevesebb aktivitáshoz jutnak, mert a mobilitást lehetővé tevő eszközöket csak passzívan használják. Így az iskolaérettséghez szükséges mindennapi tapasztalatok elégtelenek.

A megnövekedett, és gyorsan változó ingerközeg, a technika fejlődése megváltoztatta az életmódot és az idegrendszer korábbi érési útja átalakul.

- Élmény- és ingertömeg veszi körül a gyerekeket, amely gyors döntéshozásra készítet.
- A sok inger a rövidtávú emlékezeti rendszert és a szórt figyelmet erősíti.
- Az önszabályozást kevésbé várja el a környezet, például a mosógép mindent kimos, a műanyag eszközökkel nem kell nagyon vigyázni, az elveszett tárgyak pótolhatók.

- Sok a holisztikus, vizuális inger, kevesebb a finom, verbális feldolgozást kívánó helyzet.
- Kevés aktivitással elérhető az információ, élmények, kevesebb a precíziós, manuális tevékenység, a szenzomotoros tapasztalat.

A problémák párhuzamba hozhatók az iskolaérettség elvárásaival, és egyértelművé válik, hogy az érést lassító környezeti hatásoknak nagy szerepe van az iskolaérettség megkésésében. A tanulási, figyelem, hiperaktivitás, autizmus zavar diagnózist kapó gyerekek többsége is az idegrendszer érésének zavara miatt nem tud az elvártanak megfelelően tanulni és viselkedni. Az ő esetükben a társaikhoz képest erősebb a fogékonyság a külső tényezőkre, és emiatt a 21. században jelentősen megváltozott környezet az átlagosnál nagyobb befolyással bír a fejlődésükre.

Fizikai, fiziológiai környezeti hatások

A kulturális változás mellett számos, a technikai fejlődést kísérő ártalmas ágens is destabilizálja az idegrendszer fejlődését. Feingold (1974,) Wender és Kalm (1983), Healy (1990), Ward (2001), Campbell-McBride (2005, 2010) és még sok más kutatási munkájából kiderül, hogy a vegyi anyagok, benzingőz, ólom, gyógyszer, tisztítószer, adalék anyagok az arra érzékeny egyéneknél az idegrendszer működését, kisgyerekeknél a fejlődését is, megzavarják. Cotgreave (2005), Ferreri és munkatársai (2006) valamint több más kutató jelezte, hogy a mobiltelefonok és egyéb mesterséges sugárzások, az egyre növekvő számú elektromos eszközök, mágneses és elektromos teret gerjesztenek, ami fiziológiai hatással van az agy fejlődésére.

Az agy evolúciós szempontból újabb funkciói kevésbé stabilak, mint a millió éve kialakultak, ezért a környezeti behatások ezeket erőteljesebben érintik. A megnövekedett és természetellenes terhelésekkel szemben nem mindig és nem minden egyén védelmi rendszere képes sikeresen felvenni a harcot. Ezekben az esetekben enyhe eltérések alakulnak ki, amelyek a fejlődés során egyre több zavart okoznak, ha elmarad a kompenzáló környezeti támogatás.

Pszichológiai, szociológiai környezeti hatások

A 21. században a korábbinál sokkal kevésbé merev, inkább demokratikus nevelési eljárások miatt a gyerekek kevesebb szorongással nőnek fel, önállóbbak, öntudatosabbak. Ez a nevelési

légkör azonban nagy odafigyelést kíván, mert egyénenként nagyon különböző, hogy a kontroll funkciók fejlődése mennyi megerősítést kíván.

A végrehajtó funkciók válaszgátások, amelyek többféle önirányított tevékenységen keresztül érvényesülnek: munkamemória, érzelmi/motivációs kontroll, időgazdálkodás, szervezés és problémamegoldás. Ezek a funkciók lényegében a jövőre irányultságot teszik lehetővé, és az iskolai beilleszkedéshez elengedhetetlenek. A nevelés feladata támogatni a fejlődésüket, de természetes módon a mozgáson és társas helyzeteken keresztül fejlődő idegrendszeri funkciókról van szó, ezért a természetes tevékenységeken keresztül fejleszthetők a legjobban.

Összetett mozgások és együttműködés esetén elengedhetetlenek a fenti működések. Ha azonban a környezet nem ad elég lehetőséget a mozgásra és a közös tevékenységre, akkor a nehezebben érő idegrendszer nem jut elég gyakorlási lehetőséghez, és a szükséges funkciók fejlődése elmarad. Ha az idegrendszeri hajlam és/vagy ártalmak miatt a gyermek amúgy is atipikus fejlődésű, akkor a hiányzó tevékenységek miatt súlyosabb zavarok is kialakulhatnak.

21. századi stabilitás a mobilitással

A fentiek fényében jól látszik, hogy a kisgyerekek fejlesztésében és tanításában több szinten szükséges a mobilitás újraélesztése. Ackermann (2011) kutatási munkájában elemezte a 21. századi gyerekek tanulását, és azt találta, hogy a mozgás a kulcs tényező. Munkáját alapul véve az alábbiakra van szükség:

- **Stabil idegrendszer** – egyensúly és ritmus a mozgással
- **Stabil identitás** – szerepekben mozgással
- **Stabil tanulás** – az eszközök és információk megosztásával
- **Stabil határok** – a tanulás határainak kiterjesztésével, kimozdulással
- **Stabil kapcsolatok** – többféle kommunikációs csatorna használatával
- **Stabil tudás** – „buherálással”, tevékenységen keresztül tanulással

A ringatás, hintázás, tánc, zsonglőrködés az egyensúly és ritmustartás idegrendszeri harmonizációs hatásával bír. Ez a két funkció a kitartó, módszeres munkavégzésben elengedhetetlen, mert a tevékenységet összetartja. A közös tánc, sport, zsonglőrködés az egymásra hangolódás szükségessége miatt a saját és a külső ritmus egyeztetését segíti fejlődni.

Az együttműködés alapja a mentalizáció, a mások szempontjainak figyelembe vétele, ami a szerepjátékok egyik funkciója. A 21. században az „avatarok”, az online személyiségválasztási lehetőségek és a színjátszás népszerűsége mutatja ennek a funkciónak a fontosságát. A kisgyerekek az identitás mobilitását is megvalósítják a játékban, de a módszeres tanulási tevékenységnek is része lehet az én-szerepek próbálgatása. Az együttműködés, megosztás a nomád életmód természetes része, és szemben a gazdálkodó életmóddal, ahol egymás mellett, gyakran egymástól függetlenül végzett munkára volt szükség, a 21. században újra fontossá válik a feladatok és a tudás megosztása. Ezért a nevelésben és a tanulásban is előnyt kell, hogy kapjanak az együttműködésben végzett tevékenységek.

A 21. század lehetővé teszi a mobilitást mind a térben, mind az időben, mert többféle kommunikációs csatorna áll rendelkezésre. A digitális technika segítségével a tudásszerzés határtalan, de emellett, különösen a kisgyerekeknek fizikai valójukban is ki kell menniük a világba, hogy ne kelljen a négy fal között átadott passzív ismeretekre kényszerülniük. A határok között mozgás segíti a határokhoz való alkalmazkodást.

A mobilitáshoz többféle kommunikációs csatorna kell. Elsősorban a beszéd, testbeszéd és beszélt nyelv formájában, ha lehet többféle nyelven is. Emellett a 21. században a gépekkel is kommunikálni kell, vagyis az informatika nyelve is alapkészség kell, hogy legyen.

Mindezek nagyban fejlesztik a módszeres, algoritmikus, és logikai-elemző gondolkodást, ha saját tapasztalatokon keresztül tanulhatnak a gyerekek. A „buherálás” az aktív tanulást jelenti. A kézművesség, barkácsolás, szerelés, átalakítás, csencselés, cserélgetés, technikai és művészeti tevékenységek a hatékony tanulás megalapozását jelentik. A robotika már egészen fiatal kis gyerekek számára is lehetőség arra, hogy a gépekkel kapcsolatot teremtsenek. A gép mozgásának programozása, irányítása közben a kontrollt és a szenzomotoros tudatosságot is megélheti a gyermek.

Összefoglalás

A visszanyert mobilitással érhető el a 21. században az idegrendszer, a fejlődés, a tanulás, a gondolkodás, az érzelmi élet és a társas tevékenységek stabilitása.

Az emberi agy több, mint 2 millió évig a gyűjtögető-vadászó, nomád életmódra készült, és a tanulása a mozgáson alapul. Csak néhány ezer éve fejlődött ki a módszeres gondolkodás, amely által kitartóan képes az ember egy távolabbi cél érdekében hosszan, akár monoton munkával is feladatot végezni. A mai iskola, amely a középkori kolostorokban kezdett formát

ölteni, és a 20. századra általánossá, sőt kötelezővé vált, sikeressé tette az emberiséget. Ahogyan a földművelés is, amely helyhez kötötte az addig nomád életmódot folytató embereket. A 21. századra felgyorsult technikai fejlődéshez azonban hatalmas társadalmi-kulturális fejlődés társul, amely a 14. századi szemléletre épült oktatást nem tűri.

Azok a gyerekek, akik nem tudnak megfelelni az elavult iskolának, egyelőre diagnózisokat és nem a fejlődésüknek megfelelő tanulási lehetőséget kapnak. A diszlexia, diszgráfia, diszpraxia, diszkalkulia, figyelem, hiperaktivitás és autizmus spektrum zavaroknak nevezett atipikus fejlődés terjedése jelzi a problémát. Ők a külső hatásokra másoknál érzékenyebbek, emiatt náluk hamarabb jelennek meg az idegrendszer fejlődését befolyásoló ágensek által okozott eltérések. A nem is mindig nyilvánvaló teljesítménybeli zavarokhoz vezető tünet együttesek értelmezhetők a környezeti hatásokra adott evolúciós válasznak is. Ezeknek a zavaroknak a terápiája a mozgásra épül, ami egyértelművé teszi a hiány területét. Ezért a zavarok megelőzése és a gyerekek egészséges testi és szellemi fejlődése érdekében a mobilitást a mindennapok részévé kell tenni. A fizikai mozgással az idegrendszer stabilitása erősödik meg, a szerepek, világok, kommunikációk és társak közötti mozgás a lelki, kognitív és szociális stabilitást biztosítja, és az aktivitás által tanulás a tudást teszi stabilá.

Irodalom

- ACKERMANN, E. K. (2011): *Minds in Motion, Media in Transition. Growing up in the digital age: Areas of change*. MIT School of Architecture.
- BLAIR, C. (2002): School readiness: Integrating cognition and emotion in a neurobiological conceptualization of children's functioning at school entry. In: *American Psychologist*, 2002/2. 111-127.
- CAMPBELL-MCBRIDE, N. (2005): *Gut and Psychology Syndrome*. Medinform Publishing, London.
- CAMPBELL-MCBRIDE, N. (2010): *Gut and Psychology Syndrome: Natural Treatment for Autism, Dyspraxia, A.D.D., Dyslexia, A.D.H.D., Depression*. Medinform Publishing, London.
- COTGREAVE I.A. (2005): Biological stress responses to radio frequency electromagnetic radiation. In: *Arch. Biochem. Biophys*, 2005/1. 227–240.
- FEINGOLD, B. (1974): *Why Your Child is Hyperactive*. Random House, New York.

- FERRERI, F. – CURCIO, G. – PASQUALETTI, P. – DE GENNARO, L. – FINI, R. – ROSSINI, P.M. (2006): Mobile phone emissions and human brain excitability. In: *Ann Neurol*, 2006/2. 188–196.
- HEALY, J. M. (1990): *Endangered Minds: Why our Children Don't Think*. Touchstone, New York.
- WARD, N. I. (2001): Hyperactivity and a Previous History of Antibiotic Usage. In: *Nutrition Practitioner*, 2001/3. 12.

HORVÁTH ZOLTÁNNÉ – KOMÁROMINÉ ZAVECZ KATALIN

Terézvárosi Önkormányzat Játékvár Óvodája, Budapest

vezeto@jatekvarovoda.hu

A projektmódszer és az IKT eszközök alkalmazásának lehetőségei a Játékvár Óvodában

Az írás célja, hogy bemutassa az IKT-eszközök alkalmazásának módját a mindennapi óvodai pedagógiai gyakorlatban. Gondolatmenetünk kiindulópontja az óvoda objektív és szubjektív feltételeinek rövid leírása. Pedagógia hitvallásunk pillérei: az óvoda elhelyezkedéséből fakadó előnyök kiaknázása, beépítése a nevelőmunkába, a személyi feltételek, az innovatív szemléletmód és a korszerű, gyermekközpontú pedagógia. Az óvodás gyerekeink családjainak szociokulturális háttere, a multikulturális nevelés sokszínűsége, nyitottsága, toleranciája természetesen fonódik össze a gyermeki aktivitást ösztönző, Freinet-technikákra épülő projektpedagógiai módszereinkkel. Pedagógusképző főiskola gyakorlóintézményeként a hallgatókat mindig bevonjuk a komplex projektek teljes folyamatába, az előkészítéstől, a kidolgozástól, a megvalósítástól át az értékelésig. A projektek lehetőséget kínálnak a sokszínű élmények és megközelítési módszerek, a gyermeki érdeklődést és megismerést ösztönző, hatékony eszközök, akár a XXI. századi IKT-eszközök alkalmazására.

Az Óvoda bemutatása

Kellemes, esztétikus környezet

Játékvár Óvodánk Budapesten a VI. kerület frekventált részén, a világörökség részévé nyilvánított Hősök tere Millenniumi Emlékmű, jelentős múzeumok, kiállítóterem, a Városliget közelségében található. Az utca és a környék kulturális és műemléki jelentőségű terület. A Lendvay utca kivételes kulturális értékekkel rendelkezik. Intézményünk is műemlékvédelem alatt álló 1893-ban Quittner Zsigmond és Fellner Sándor tervei alapján épült gyönyörű villaépületben helyezkedik el. Megújult arculatát 2016 szeptemberében nyerte el. A felújítást a Terézvárosi Önkormányzat finanszírozta. Felújítás során az épület

homlokzata újra elnyerte 120 évvel ezelőtti csodálatos megjelenését, valamint a nyílászárók és az utcafronti kert is megújultak.



Nyugodt, vidám légkör, befogadó, felkészült pedagógusok

Kollektívánk életkori, módszertani ismeretek szempontjából sokszínű, szakmailag folyamatos megújulásra törekvő társaság. Az intézményben jelenleg 4 gyakornok, 4 mentorpedagógus van. A kezdő pedagógusok azonban nem csak mentoraikhoz fordulhatnak segítségért, tanácsért, bármelyik kolléga szívesen fogadja őket, akár szakmai, akár magánélettel kapcsolatos fiatal felnőttkori problémákkal, tanácsokkal. Folyamatos reflexiókkal segítjük egymás munkáját. Intézményünkben belsőellenőrzési csoport és a szakmai munkaközösségek bemutató foglalkozásai segítik a módszertani megújulást, egymás munkájának megismerését, elismerését, a fejlesztendő területek kiemelését. Úgy valljuk, hogy egymás elismerése és segítése hozzájárul a közösség megerősítéséhez. Összetartó, együttműködésre, munkamegosztásra képes, vidám csapat nevelőtestületünk.

Pedagógia hitvallásunk elemei

Az óvodánk a ránk bízott gyerekeket mindig a család kontextusában értelmezi: a gyerek a családé, a nevelés, a felelősség közös. Az élmények megosztása, a családok bevonása a pedagógiánk egyik alappillére, ami kölcsönös bizalmat, jó partnerkapcsolatot és az együttes nevelést eredményezi. A szülők bevonása megvalósul:

- a családi kirándulásokon való részvételben;
- a sütés-főzés szervezésében való aktivitásban;

- az adott projekthez kapcsolódó tárgyak, játékok, ismeretterjesztő könyvek gyűjtőmunkájában;
- maga a szülő meghívása a csoport tevékenységeibe, személyes ismeretei, hivatása bemutatása kapcsán: „Az én napom” olyan eseti jellegű nap az óvoda életében, amikor az éppen aktuális projektbe bekapcsolódva a szülő tart tevékenységet a gyermekek számára.
- szülői munkahelyi látogatások (tűzoltóság, gyógyszerár, kórház, posta, építkezés, vasútállomás, bolt, virágüzlet, piac-zöldséges, fodrászat, pékség, rendőrség stb.);
- szülők meghívása munkadélutánokra;
- családi vetélkedőkön való részvétel;
- ünnepek közös megélése, vásáron való részvétel.

A szülőkkel való szoros kapcsolat kialakítása érdekében különféle fakultációs lehetőségeket biztosítunk a gyerekek számára. Ezekre a délutáni tevékenységekre 5 éves kort betöltött gyerekek jelentkezhetnek: labdás ügyességi játékok, judo, néptánc, mese-tánc, alapozó terápia, zongora, hittan, sakk, korcsolyázás, úszás (intenzív: júniusban, 10 alkalom). A felsorolt foglalkozások vezetőivel évek óta jó kapcsolatot ápol az óvoda. Évekkel ezelőtt csatlakoztunk a „Sasoló” Természetbúvár Szakkör programjaihoz, ahol szakértő irányításával izgalmas kalandként, önálló felfedezőként, tapasztalás útján szerezhetnek ismereteket a természet állat- és növényvilágáról.

Nevelőtestületünk: összetartó, vidám, kreatív közösség

Sajátos arculat kialakítására törekszünk, igényünk van a folyamatos fejlődésre, az általunk értékesnek tartott újdonságok beépítésére, tanfolyamokon, továbbképzéseken való részvétellel.

- kötetlen beszélgetések, „ötletelés”, információáramlás és tapasztalatátadás, önszerveződés különböző projektek közös pontjainak megszervezésében;
- ötlettár összeállítása, játék-, irodalom- és dalgyűjtemény, vizuális ötlettár;
- munkakártya készítése;
- eszközök, játékok készítése;
- természetes alapanyagokat gyűjtünk, felhasználjuk játékokhoz, alkotásokhoz (csuhé, agyag, gyapjú, textíliák, fonalak, növényi rostok, termések);
- megfigyelések, kísérletek feltételeit megteremtjük (eszközök, hely a csoportokban);
- élőszarkot alakítunk ki (növényekkel, állatokkal);

- saját kiskertet alakítunk ki, illetve növényládában gondozunk növényeket csoportonként;
- erdei óvoda: a kisebbeknek Budapesthez közelebb (Dunabogdány), a nagyobbaknak távolabbra (Katica tanya);
- gyűjteményeinknek, a kiállításoknak állandó helyet biztosítunk a csoportokban, illetve óvodai szinten („tök parádé”, Víz világnapja, Föld napja, Húsvéti kiállítás, Óvónők munkáinak kiállítása stb.).

Elkötelezettségünk: a kultúráközvetítés, művészeti nevelés

Célunk a vizuális képességek fejlesztése, hosszútávon az esztétikus tárgy- és környezet átalakítás képességének fejlesztése, az alkotás az önkifejezés igényének kialakítása, erősítése. Programunkban ez nem jelent mást, mint a gyermekek által érthető külső tárgyi világnak, élményeinek megelevenedése, annak képi, formai eszközein keresztül. A gyermeket körülvevő természetes és alkotott környezet sajátos megjelenési formáit közvetíti a technikák változatos alkalmazásaival a tér, a szín, a forma viszonyainak megvilágításával. A vizuális megjelenítés az alkotás örömet, a kreativitást, a szabad önkifejezést, a megvalósítás sokféleségét teszi lehetővé.

Ezekben az ismeretszerző tevékenységben adunk lehetőséget arra, hogy a vizuális látásmód a vizuális művészeteken, eltérő kultúrák sokszínűségén a gyermekek saját alkotásain keresztül formálódjék. A kifejezőmódok sokszínűségével témáinkhoz kapcsolódva a gyerekek a mindennapok folyamán bármikor megvalósíthatják elképzeléseiket. A témáinkhoz kapcsolódó „Hallható világ” művészeti témakörei komplex tapasztalatszerzésre adnak lehetőséget, melyek az életkorok függvényében változatos, sokszínű, több pólusú ismeretszerzést eredményeznek. A gazdag élményvilág felkelti a gyerekek zenei érdeklődését, formálja zenei ízlésüket, esztétikai fogékonyságukat. Az ének-zene, az énekes játék, a mozgáselemekre épített táncok, néptáncok adják a közvetítő közeget a művészet, a kultúra sokrétű megismeréséhez. Úgy gondoljuk, hogy a szociális kölcsönhatások szervezésén, lebonyolításán, beszéden, cselekvésen, magatartási formákon, rögzített emberi, társadalmi tapasztalatokon keresztül, fejlődik a gyermekben az emberi érintkezéshez szükséges képességek rendszere.

A kommunikáció tanult képességek rendszere. Ezt az alapvető, a gyermek boldogulását meghatározó képességet tudatosan, tervszerűen és következetesen fejlesztjük: a napi tevékenységekben, a mindennapos mesélésben, mondókázásban és verselésben figyelembe

véve a csoportok pillanatnyi lelki, érzelmi állapotát, belesimulva a természetes beszédhelyzetekbe. A gyermeki érdeklődésre, szükségletekre építve új irodalmi élményekkel, művekkel ismerkednek meg, szabad alkotásban, drámajátékban vesznek részt a gyermekek.

A helyi adottságok maximális kihasználása

A gyermeki érdeklődésnek, érésnek megfelelő élmények kínálatában igyekszünk a legnagyobb mértékben kihasználni az óvoda elhelyezkedésének adottságait. Tudatosan építünk a körülöttünk levő mesterséges és természetes környezet által nyújtott lehetőségekre (műemléképületek, Hősök tere, Műjégpálya, Városligeti tó, Vajdahunyad vára, Mezőgazdasági Múzeum, Közlekedési Múzeum, Opera, Balettintézet, Iparművészeti Múzeum, Természettudományi Múzeum, Bábszínház, Vígszínház, Kolibri Színház, Földalatti, Nyugati és Keleti pályaudvar, Budai vár, Hadtörténeti Múzeum). Heti rendszerességgel sétákat, kirándulásokat teszünk (Városliget, Fővárosi Állatkert, Margitsziget, Budai hegyek: Vadaspark, Gellérthegy). Télen hetente visszük a gyermekeket korcsolyázni a Fővárosi Műjégpályára, nyáron a közeli tanuszodába, hetente, kéthetente visszük a gyerekeket vízhez szoktató úszásra.

Multikulturális nevelés megvalósulása

Az óvodánk környezetét jellemző sajátosságok adták az intézményen belüli multikulturális nevelést. Jellemző, hogy sokféle nemzet családjai–gyermekai járnak óvodánkba. Egymás személyiségének és kultúrájának megismerését elősegítik a közös óvodai programok formális és kevésbé formális megnyilvánulásai. Pár évvel ezelőtt multikulturális napot tartott az intézmény „A FÖLD, AHOL ÉLÜNK” névvel, amely a szülők aktív bevonásával valósult meg. Az ő részvételükkel betekintést nyerhettünk kultúrájukba, gasztronómiájukba, szokásaikba. A rendezvényen megismerkedhettünk dalaikkal, táncaikkal, mondókáikkal, ételeikkel.

Az óvodapedagógus-jelöltek felkészítése a gyakorlóóvodában az innovatív programjaink megismertetésével

2007 óta a váci Apor Vilmos Katolikus Főiskola óvodapedagógus hallgatói heti rendszerességgel járnak hozzánk hospitálni, majd péntekenként bemutató foglalkozásukkal zárják a hetüket csoporttársaik előtt. Célunk, hogy a gyakorlati képzés során a hallgatók korszerű gyakorlati ismeretekkel, innovatív szemlélettel alkalmassá váljanak a differenciált

óvodai igények kielégítésére. Rendszeresen fogadunk belföldről és külföldről érkező pedagógus kollégákat, akik intézményünk pedagógiai munkával szeretnének megismerkedni. 2017 októberében Szerbiából és Montenegróból érkeztek vendégek hozzánk. Minden évben részt veszünk a Magyarországi Freinet Egyesület továbbképzésén.

Az innovatív szemléletet tükrözi, hogy igyekszünk minden pályázati lehetőséget megragadni kerületi és országos szinten egyaránt:

- 2004-től Zöld óvoda vagyunk. Ennek a szemléletnek a jegyében, néhány éve Természetbúvár ovi program működik az óvodában.
- TÁMOP3.1.4-08/1 Kompetencia alapú oktatás, egyenlő hozzáférés – Innovatív intézményekben Terézvárosban 2009-2010.
- TÁMOP 3.1.7.-Refferenciain intézményi pályázat: Freinet szellemű óvodai nevelés és reformpedagógiai elemekre épülő gyakorlatok alkalmazása a Játékvár óvodában 2012
- Előminősített referencia intézmény lettünk.
- 2012. regisztrált Tehetségpont lettünk.
- Eredményesen veszünk részt a Terézvárosi Önkormányzat által minden félévben kiírt pályázatain.
- 2016-ban, 2017-ben az intézményt támogató alapítványunk jelentős összeget nyert kulturális fejlesztésekre (zongora, Orff hangszerek vásárlása, múzeumi foglalkozások, programok finanszírozására).
- 2018-ban elnyertük az Emberi Erőforrások Minisztériuma által kiírt Kincseskultúr Óvoda címet.

Freinet pedagógiai elemek megvalósulnak a mindennapi gyakorlatban

Az óvodánk pedagógiai programja, a Terézvárosi Játékvár Program olyan innovatív, multikulturális nevelésen alapuló pedagógiai program, amely tevékenységre épített, projektközpontú ismeretszerzési folyamatra épül, Freinet-elemekkel kiegészítve.

A program kooperációra és kommunikációra képes gyermekek nevelésére törekszik elismerő szociális közeg kialakításával, a drámapedagógia elemeinek beépítésével, beszélgető kör alkalmazásával a mindennapi nevelőmunkába. A felsorolt módszerek révén a pozitív önértékelést támogatva jut el a gyermek az óvodáskor végére az együttműködésre való képességig. Pedagógiánk a gyermek közvetlen és tágabb környezetéből szerzett élményeire, gondolataira, érzéseire épít, egyénisége, személyisége figyelembevételével. A Freinet-technikák és a szemléletmód révén valósul meg a tevékenységekbe ágyazott ismeretszerzés, a

felfedező tapasztalás, tevékenykedés, a szabad játék. A szabad játék és az óvodapedagógus által felajánlott választható tevékenységek színtere, a gyermekek természetes élettere, választásokra, elmélyült tevékenységekre felhívó környezetet ösztönzik a gyermeki érdeklődést és az aktivitás. Az így szerzett élményeket és ismereteket a gyermekek különböző önkifejező formában dolgozhatják fel (pl. szabad szövegalkotás, színpadi kifejezés, mozgás, zene, tánc, improvizációk, rajz...).

Pedagógiánk fókusz: projektpedagógia a gyermeki érdeklődés és a képességek kibontakoztatására

A folyamat középpontjában egyrészt a gyermek spontán szerzett tapasztalatainak, ismereteinek rendszerezése, bővítése, különböző tevékenységekben, élethelyzetekben való gyakorlása, másrészt az értelmi képességek (érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, képzelet, gondolkodás) és a kreativitás fejlesztése áll.

*„A valódi felfedezés nem abban áll, hogy új területeket találunk,
hanem, hogy új szemmel nézzük az ismert világot.”*

Marcel Proust

Gondolatok a projektmódszerről

A projektmódszer kialakítása John Dewey (1859–1952) nevéhez kötődik. Alapjait és gyakorlati alkalmazásának módjait Dewey tanítványa és követője, William Kilpatrick (1871–1965) dolgozta ki és írta le 1919-ben, a „The project method” című könyvében. A projekt egy téma kibontása érdekében közösen végzett tevékenységek sorozatából áll. Középpontjában egy téma, egy megfejtésre váró probléma áll, amit a gyermekekkel közösen, minél több oldalról körbejárva, elemezve, a kisgyermekeknél minél több érzékszerv bevonásával, komplex módon dolgozzuk fel. Jellemző munkaformája a kooperáció.

Az óvodapedagógus a folyamat része, indirekt módon irányítja azt. A projekt megvalósításakor figyelni kell az egyes gyermekek igényeire, érdeklődésének irányára, intenzitására. Építeni kell a gyermekek felfedező kedvére, kíváncsiságára. Be kell vonni őket a tervezés folyamatába is. Biztosítani kell, hogy a tevékenységek közül szabadon választhassanak. (*„Minden gyermek abban fejlődik a legjobban, amiben jól érzi magát.”*)

A projektek megvalósításának időtartama, lépései, mélysége függ a gyermekek életkorától, motiváltságuktól, a pedagógus módszertani eszköztárától, kreativitásától, a kiválasztott munkamódszerektől, amelyekkel az adott témát gazdagítják.

A projekt indításaként, **beszélgetőkörben** mérhető fel, hogy a gyermekek milyen ismeretekkel rendelkeznek a témáról. Megkérdezzük, hogy miről szeretnének többet megtudni, milyen kérdésekre keresik a választ. Milyen javaslataik, ötleteik vannak, mit szeretnének csinálni, játszani (projektterv-gondolattérkép).

Mi ezeket kitesszük a csoport elé, hogy a szülők is be tudjanak kapcsolódni a téma feldolgozásába (segítség: könyvek, képek nyomtatása, kíséret programok helyszínére, gyermeknek segítségnyújtás egyéni kutatásban- internet használat). A kiemelt témának mindig elegendő helyet biztosítunk, hogy a gyűjtőmunka eredményei, a gyerekek és az általunk behozott könyvek, képek fókuszba kerüljenek. Ez fokozatosan bővül egészen a projekt lezárásáig. A gyerekek sok természettudományos könyvet hoznak. Fokozatosan bővül a gyűjteményünk: képekkel, plakátokkal, Naprendszer-makettel, alkotásokkal, társasjátékokkal, Óriás Naprendszerrel stb.

Több szakirodalom kiemeli, hogy a projekt valamilyen produktum létrehozásával zárul. E cél köré szerveződik. Véleményünk szerint a lényeg inkább a folyamat maga. A gyermek felfedező útja, melyben a saját igényinek megfelelő módon új ismeretekhez jut, és amelynek során készségei, képességei észrevétlenül fejlődnek. Ha involválódik a projektben, akkor a folyamat során tapasztalatokat gyűjt az önértékesítés, és a másik elfogadásának kölcsönhatásairól, a csoportmunka és az egyéni munka jellegzetességeiről.

Az óvódás gyermek elsődleges „produktuma” a játék, amelybe beemeli a megszerzett ismereteit, tudását. Természetesen a mi életünkben is vannak olyan projektek, amelyek kiállítással, gyerekek előadásával zárul. De nálunk jellemzőbb, hogy közös fantáziajátékkal, társasjáték-, mesekönyv-készítéssel zárunk le egy egy-egy projektet. Az is jellemző, hogy a gyerekek ösztönösen megtalálják, hogy merre haladjunk, mi felé tapogatózzunk tovább.

Projektjeink folyamata

A projektjeink a gyermekek érdeklődési köréből emelkednek ki.

A projekt indítása:

Egy beszélgetés keretében összegyűjtjük a gyerekek már meglévő, kiindulópontként szolgáló ismereteit, a témával kapcsolatos kérdéseiket: mit készítsünk, hová menjünk el közösen stb.

A gyerekek ötleteit, gondolatait egy nagy papírra leírjuk, lerajzoljuk, kitesszük a falra az öltözőben, hogy naponta lássák, emlékezzenek, a fókuszban maradjon a téma. A szülők számára is jelzés, segítség, hogy épp mivel foglalkozik a csoport.

A projekt feldolgozása:

Első lépés a közös **gyűjtőmunka**: könyvek, személtető képek, tárgyak játékok összegyűjtése, elhelyezése a projekt sarokban. Ezeket a könyveket, eszközöket, játékokat a gyerekek szabadon használhatják, nézegethetik az egész napsorán. A mi feladatunk a folyamatos **kutatómunka**, a szükséges ismeretek megszerzése a pontos, hiteles ismeretnyújtás érdekében. A gyermekek számára olyan programokat, helyszíneket keresünk, ahol minél természetesebb módon, minél több érzékszervet bevonva szerezhhetnek közös élményeket, tapasztalatokat. A háttérben a szervezést folyamatosan végezzük.

A projekt lezárása:

Az adott témától függően eltérő. Lehet egy nagy közös játék, ahol a megszerzett ismeretek szükségesek, lehet kiállítás az elkészült alkotásokból, lehet egy kirándulás stb. Az óvodánk sajátossága a szülőkkel való kapcsolat intenzitása, sokszínűsége. A projektek feldolgozásához nagyon sok segítséget kapunk: eszközök, gyerekcsoport kísérése a helyszínekre, saját tudásuk, kapcsolataik mozgósítása a gyerekek érdekében. „Az én napom” lehetősége, amely nem egy passzív jelenlét, hanem aktív bekapcsolódás a napi tevékenységbe, esetlegesen valamilyen saját tudás megosztása a gyerekekkel:

- vizuális tevékenység, barkácsolás;
- hangszeres játék, hangszerbemutató;
- beszélgetés a munkájáról, speciális hobbijáról;
- látogatás a szülő munkahelyén, család otthonában;
- szülőhazájának, kultúrájának, szokásaiknak bemutatása.

A nevelőtestület nagy hangsúlyt helyez a tudás megosztására, egymás segítésére. A különböző témák elindításakor természetes, hogy a csoportok megosztják a saját szemléltető eszközeiket, projektterveiket, irodalmi és zenei gyűjteményeiket, általunk készített játékokat. Gyakran „ötletelünk” közösen, mert alapelvünk, hogy „Nincs két egyforma projekt!”. A gyerekek összetétele, érdeklődésük iránya, mélysége a meghatározó. Ugyanazt a témát máshonnan, más fókusszal közelíthetjük meg. Tőlünk, pedagógusoktól függ, mennyire kreatívan, milyen mélységig tudjuk a gyerekekkel feldolgozni a témát.

Intézményünk sajátossága, hogy régóta foglalkozunk óvodapedagógus-hallgatók gyakorlati felkészítésével. Pedagógusképző főiskola gyakorlóintézményeként a hallgatókat mindig bevonjuk a komplex projektek teljes folyamatába, az előkészítéstől, a kidolgozáson, a megvalósításon át az értékelésig. A hospitálás előtti héten a hallgatókat tájékoztatjuk a csoportban folyó fejlesztési, nevelési tartalmakról, az aktuális projekt témájáról, a bekapcsolódásukig lezajlott eseményekről, munkafázisokról, eredményekről. A projekt addigi lépéseit, eredményeit is megismertetjük velük. Kérjük, hogy a kiemelt oktatási, tevékenységi terület figyelembe vételével határozzon meg mindenki önállóan célt, feladatokat, és ehhez gyűjtsön ötleteket, amivel hozzájárul projekt gazdagításához. Javasoljuk, hogy mindenki gondolja végig, milyen eszközökre lehet szükség a megvalósításhoz. A hallgatói taneszköz ötleteket átbeszéljük, kiválasztjuk azokat, amelyek várhatóan megvalósíthatóak, érdekesek lehetnek a gyerekek számára, illetve új tanítási tartalmakat hordoznak. Ha a hallgató ötlete konkrét és alkalmas a feladatra, akkor elkezdheti a kivitelezését is. Ha szükséges, segítjük a tervezést és a megvalósítást is.

A hospitálás első napján a hallgatónak összefoglaljuk a projekt pillanatnyi állását. Időt adunk a kapcsolatfelvételre és konkrét feladat meghatározásával segítjük a bekapcsolódását a csoport életébe. A hallgató, az általa elkészített taneszközt kipróbálja, használja a gyermekekkel, majd a próba után megbeszéljük, hogy jól funkcionált-e a játék, az eszköz, szívesen használták-e a gyermekek. Ha szükséges, a hallgató módosítja, javítja, átalakítja oktatási eszközét. Ez időigényes, de az egyik legfontosabb része a hallgató szemléletformálásának. Rávezeti arra, hogy folyamatosan kontrollálja tevékenységét, a felhasznált, készített eszközöket, módszereit.

A hallgatók első lépésként szerepjáték-eszközöket, mesékhez bábokat, könyveket, később a környezeti és matematikai tartalmak kezdeményezésekor fejlesztő játékokat készítenek vagy a témához kapcsolódó hanganyagot, videórészletet, képtárat állítanak össze. Egy-egy társasjáték készítésekor a szabályokat lépésről, lépésre elemezzük, pontosítjuk. Mindig kihangsúlyozzuk, hogy fontos követelmény a játék és más oktatási eszköz esztétikus kivitelezése, a harmonikus színvilág, a megfelelő méret, a jól megválasztott pillanat és az időkeret tervezése, rögzítése. Az eszköz az elsődleges hatás, ami a gyerekeket éri. Erre folyamatosan pozitív mintát adunk, saját készítésű eszközeik, IKT eszközök felhasználási lehetőségeinek bemutatásával, vagy konkrét készítési eljárások átadásával. A hallgató és az általunk készített eszközöket a hallgatói csoportnak mindig megmutatjuk, megbeszéljük, hogy milyen céllal, célra készítettük.

A hallgatók felkészítése projekt tervezésére:

Hallgatói képzésben résztvevő szakvezető óvodapedagógusként az intézményünk jó gyakorlatát, pedagógiai elképzeléseinket, a projektszemléletű ismeretszerzés hatékony formáit szeretnénk átadni az óvodapedagógus-jelölteknek. Természetesen ez egy folyamat, fokozatosan kiterjedő hatáskörökkel segítjük a pedagógusi kompetenciák alakulását. Az alapelveink a felkészülésben és a nevelésben a következők: A tervezés alapfeltétele a tudatosság.

Az első lépés, hogy a hallgatók konkrét helyzetben felismerjék a gyermeki igényeket és arra megfelelő módon tudjanak reagálni. Ezt először spontán játékhelyzetben próbálgatják. Tovább lépésként a játékukat kell gazdagítani szerepjáték-eszközökkel, mozgásos játékokkal, társasjátékokkal. Tervezni először konkrét témát adunk. Azt kell feldolgozniuk és beilleszteniük az aktuális projektbe. Ezt fokozatosan gazdagítjuk. Először 2-3 terület összekapcsolása, majd a téma komplex feldolgozása felé haladunk. Harmadik évben már egyre nagyobb teret kapnak, hogy az elképzeléseiket önállóan, a gyerekek érdeklődésének megfelelően tervezzék meg.

Nagy hangsúlyt fektetünk a felkészülésre, a **háttérmunkára**. Elvárás, hogy a pedagógusnak sokrétű szakmai ismerettel kell rendelkeznie egy adott téma feldolgozhatósága terén, jártasnak kell lennie annak módszereiben, hogy választani tudjon, melyiket tartja épp a legmegfelelőbbnek az adott korosztály tanításához. Nagy **rugalmasságot** igényel, hogy a gyerekek érdeklődésének megfelelő irányban legyen felkészült. Szem előtt kell tartanunk, hogy a hallgató nincs jelen a projekt előzményeinél. A hospitálás hetén ott kell becsatlakoznia, ahol éppen az ismeretek feldolgozásában tartunk. Ezért az is nagyon fontos, hogy részletesen tájékoztassuk, hogy honnan hová tart a folyamat, illetve a gyermekek érdeklődése milyen irányba halad. Időt kell adni a hallgatónak, hogy felvegye a kapcsolatot a gyerekekkel és bele illeszkedjék a napi tevékenységekbe. Fontos, hogy saját gondolatait is hozzá tudja adni a projekthez. Gazdagítani tudja saját erősségeivel a folyamatot (hangszeres tudás, speciális ismeretek a témáról stb.). Így tudja jobban magáénak érezni. Ha pedig ez megtörténik, beavatott lesz, akkor nemcsak egy feladatot végez el, hanem saját tapasztalatokat is gyűjt arról, hogy milyen fontos, a gyermekek különböző igényeinek, elképzeléseinek az

összehangolása, illetve az önérvényesítés. Ez gyakran a legnehezebb része a projekt folyamatának.

A projekt lezárása után az egy csoportban dolgozó pedagógustársak mindig értékelik, megbeszélik az eredményeket, elemzik a gyermeki reakciókat. Javaslatokat fogalmazunk meg arra, ha valamilyen módszer, tevékenység nem volt megfelelő. Ezeket az észrevételeket, javaslatokat, gyermeki visszajelzéseket felhasználjuk a következő projekt tervezésénél.

Ezt a gyakorlatot a hallgatókkal is követjük. A délelőtti történéseit a gyerekek pihenőideje alatt átbeszéljük a hospitáló hallgatóval. A felmerülő kérdéseire válaszolunk. Beszélünk a csoportban zajló lelki folyamatokról, a gyerekek kooperációjáról, a konfliktusokról, a tevékenységek megvalósításáról, az ezekhez kapcsolódó szervezési feladatokról. Javaslatokat fogalmazunk meg a közös munkához. Fokozatosan egyre több teret, nagyobb önállóságot biztosítunk a gyerekekkel való közös tevékenykedésre. Fontosak az érzései, viszonyulása a közös munkához a gyerekekhez. Hogyan látta magát a különféle helyzetekben? Elégedett-e a saját teljesítményével? Jól mérte-e fel a kialakult nevelési, pedagógiai helyzeteket? Konfliktus esetén sikerült-e a gyerekek számára elfogadott megoldást találni? Elfogadják-e a gyerekek, figyelnek-e rá? Ha nem, mi lehet az oka? Hogyan próbálja meg másképp? A hét tapasztalatait a pénteki csoportos megbeszélésen összegezzük. Először a hallgató elemzi a heti tevékenységét, tevékenységének tervét és annak megvalósítását. Beszámol a nehézségekről, a sikerélményeiről. A csoporttársak észrevételeket, építő kritikát, pozitív észrevételeket fogalmaznak meg a délelőtti látottakról. Kérdeznek, ha valamilyen helyzetet nem értettek meg. Hosszú folyamat, míg mernek és tudnak jól értékelni és nemcsak a feladat megvalósítására, hanem a gyerekeket és a napot meghatározó belső kohézió összefüggéseit is észreveszik. A folyamatos párbeszéd végén összegzem a hallgató hetének, napjának pozitívumait, a korrekciós javaslatokat fogalmazok meg.

Eszközök alkalmazása az ismeretszerzési folyamatban

Az ismeretszerzést meghatározza a jól kiválasztott eszköz. Milyen szempontok szerint válogathatunk?

A jó taneszköz ismérvei:

- illeszkedjék az aktuális tanulási tartalmakhoz;
- igényes, esztétikus kivitelű legyen;
- kis helyigényű legyen;

- variálhatóság jellemezze;
- differenciálási lehetőséget biztosítson;
- korosztály igényeinek megfelelő legyen.

Hogyan készíthetünk saját eszközöket az ismeretszerzés támogatására?

A tanulássegítő eszközök tervezése, megvalósítása:

- A játéköltet megtalálása. Van, amikor tudatosan keressük a megoldást valamilyen ismeret mélyítésére, képességfejlesztésre, van, amikor gyermeki kezdeményezést viszünk tovább.
- A játék szabályának megtervezése, kidolgozása. Fontos szempont, hogy egyszerű, logikus, a gyerekek számára önállóan használható, az érési szintjüknek megfelelő lehessen.
- A játék megtervezése: méret, anyag, színek, forma.
- Tesztelés a gyerekekkel, ha szükséges korrekció.

Hogyan alakítják az ismeretszerzési folyamatokat az IKT-eszközök?

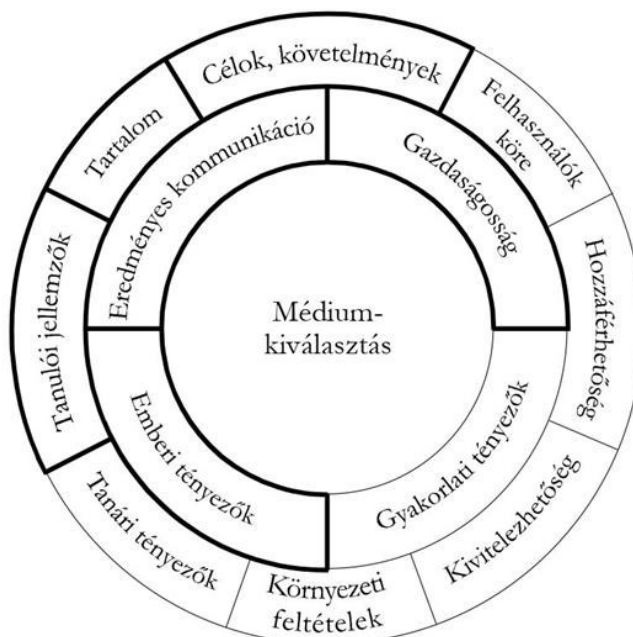
A projektek lehetőséget kínálnak a sokszínű élményeket, megközelítési módszereket, többcsatornás feldolgozási formákat használó pedagógiai gyakorlatra, amelyekbe természetesen simulnak bele a XXI. század digitális eszközei. A gyerekek hozzászoktak a különféle technikai eszközök jelenlétéhez. Tisztában vannak azok használati módjával, lehetőségeivel.

Az első eszköz, amit rendszeresen használunk (legalább 20 éve) a gyerekek között, az a **fényképezőgép**. A gyerekek pillanatok alatt hozzászoknak ahhoz, hogy megörökítjük a napi történéseket. Korábban elsősorban a csoport életének megörökítése volt csak a cél: Később az, hogy a szülők jobban belelássanak a mindennapi tevékenységeinkbe, a gyermekek pillanatnyi érzéseit, tevékenységét, fejlődését lássák. A visszajelzések alapján ez a legnagyobb segítség a frissen óvodába kerülő gyerekeknek és szüleiknek, mert a képeket visszanézve könnyebben előjönnek az óvodai élmények, könnyebben tudnak mesélni a csoportban történekről. Ez tovább erősíti a bevonódásukat a csoport életébe. Mostanában inkább a közös élmény felidézése, a munkafolyamatok rögzítése (munkakártya-készítés) a hangsúlyos. Egyre többször adjuk a kezükbe a gépet, telefont, hogy az ő szemszögükből is megörökítsük a történéseket, a látványt. **Laptopon**, egyre gyakrabban **projektoron** nézzük vissza a közös élményeket. Az aktuális projektnek megfelelő kép- és filmrészleteket, mesék

részleteit is ezzel az eszközzel szemléltetjük. Készítettünk ezzel a technikával mesét is, ismerkedtünk már az informatikus munkájával, a programozással is. Zene- és hanggyűjteményeket alkalmazunk különféle játékokhoz, kezdeményezésekhez korszerű hangrögzítő, lejátszó és hangszóró eszközöket használva. A gyerekek is gyakran hoznak **pendrive**-ot a családi programokról, sportversenyekről való beszámolóhoz, illetve, a nagyobbak egy-egy témához kiselőadás szemléltetéséhez. A **mobiltelefonon** bármikor kikereshetünk egy-egy képet, választ egy felmerülő kérdésre, ötleteket gyűjthetünk egy-egy barkácsoláshoz. A fényképek nagyobb része is ezzel készül, mert kicsi és mindig kéznél lehet.

Nagyon széles a skála, hogy mi minősülhet tanulást segítő (didaktikai) eszköznek. Látható és pedagógiai gyakorlatunkból is tudjuk, hogy milyen sokféle eszközre, szemléltető módra van szükség a mindennapokban. Ezek lehetnek tárgyak, képek, játékok, fejlesztő eszközök, mozgásos eszközök, hanganyag, filmek, stb. Csak **mindig felelősen kell választani**.

A taneszközök kiválasztásánál számos szempontot figyelembe kell venni. Ezt a szempontsört Báthory Zoltán egyik írásában így modellálta:



(BÁTHORY 2000: 218)

A taneszközök csoportosítása

1. nemzedék – a „valóság tárgyai” (pl. képek, térképek, makettek);
2. nemzedék – ezen taneszközök előállításához, sokszorosításához gépek szükségesek (pl. könyvek, munkafüzetek);
3. nemzedék – az előállításukhoz és közvetítéshez gépi berendezés szükséges (pl. filmek);

4. nemzedék – a tanulás irányítását is ellátó taneszközök (pl. oktatógépek, oktatócsomag) (PETRINÉ FEYÉR 2003).

Összegzés

Véleményünk szerint az óvodai életben még mindig azoknak az eszközöknek van az elsődleges létjogosultsága, melyek kézzelfoghatóak, közvetlen tapasztalatszerzésre adnak lehetőséget, a különböző érzékszerveket aktivizáló ingereket biztosítanak. Olyan eszközökre van szükség, amelyek folyamatos kommunikációra, kooperációra, cselekvésre, készítetik a gyermekeket, megerősítik a verbális, kommunikációs és a szociális kompetenciáikat. A projektek lehetőséget kínálnak a sokszínű élményeket, megközelítési módszereket, többszoros feldolgozási formákat használó pedagógiai gyakorlatra, amelyekbe természetesen simulnak bele a XXI. század digitális eszközei.

Az IKT-eszközök nem csodaszerek, nem helyettesítik az interperszonális helyzetekből fakadó tanulási formákat, de tágíthatják az élményekhez való hozzáférést. Törekszünk arra, hogy a hagyományos módszerek kiaknázása mellett a gyerekekkel közösen fedezzük fel, tanuljuk meg a digitális világ kínálta, egyre „okosodó eszközök” lehetőségeit, élvezzük ezek előnyeit.

Irodalom

- BÁTHORY ZOLTÁN (2000): *Tanulók, iskolák – különbségek. Egy differenciális tanításelmélet vázlata*. OKKER Oktatási Kiadó, Budapest.
- PETRINÉ FEYÉR JUDIT (2003): Az oktatás eszközei, tárgyi feltételei. In: Falus Iván (szerk.): *Didaktika – Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz*. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest.

KENDERESSY TIBOR

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

kenderessy.tibor@avkf.hu

***Ha a gyermekek fészke messzebb került, mint Gondolnád,
avagy kommunikáció az unokákkal 21. századi nagyszülőként***

Az Apor Vilmos Katolikus Főiskola Apor Akadémia néven indított programsorozatot a 2018/2019-es tanév első félévében. A programok két helyszínen, Vácon és a Budapesti Campuson is megtartásra kerültek, kedden, illetve csütörtökön, a félév szorgalmi időszakának nyolc egymást követő hetén. A főiskola oktatói által tartott előadások témái között megjelent a vallás (Vallás és mágia), irodalom (A lélek hallhatatlanságának motívuma Csokonai életművében), történelem (1918 – Végállomás, Soha többé háborút), zene (Szófestések zenében). A hetente azonos időpontra szervezett előadások egyike az idősebb korosztályt szólította meg egy tájékoztató, figyelemfelkeltő bevezetővel. A témát a mai családok jelentős hányadára jellemző generációk és esetenként családtagok közötti távolság áthidalásának lehetőségei adták, mely mindkét oldalról közvetlenül is érint. Egyrészt testvérem az Amerika Egyesült Államokban él férjével és két gyermekével, így szüleim velük történő kapcsolattartási lehetőségei évek óta fontos kérdés. Másrészt kislányom keresztapja jelenleg Hollandiában dolgozik.

A 2011-es népszámlálás adatai szerint több mint 22 ezer gyermek él Magyarországon olyan csonka családban, ahol az egyik szülő, többnyire az apa, külföldön dolgozik (SZABÓ 2016). Az ilyen, úgynevezett transznacionális családok elsősorban a megélhetés biztosítása miatt döntenek a külföldi munkavállalás mellett, az anyagi előnyök vitathatatlanok, ugyanakkor az ilyen családokban nevelkedő gyermekeket már az Európai Unió is a veszélyeztetettek közé sorolja. A pszichológiai, a gyermek lelki fejlődésének vizsgálata nem része ennek a tanulmánynak, de semmiképpen sem elhanyagolható körülmény (ROBOZ 2013). Én ezt a kérdést inkább a kapcsolattartási lehetőségek tekintetében vizsgáltam, s mivel elég régóta érintett vagyok a témában, a lehetőségek tekintetében is vannak tapasztalataim. Míg az 1990-es évek végén, amikor a testvérem első alkalommal, akkor még tanulás miatt tartózkodott hosszabb ideig külföldön, a kapcsolattartás az email-re és a ritka telefonálásra

szorítkozódott, addig a szüleim manapság szinte naponta beszélnek az unokákkal video-hívás segítségével. A kapcsolatot biztosító program változott csak az elmúlt néhány évet tekintve. Korábban a Skype indult alap programként, ha felkelnek a gyerekek (az időeltolódást figyelembe véve) reggel, akkor az ebéd utáni sziesztából ébreszthetik a nagyapát (hétvégén, mert hétköznap ő ekkor még a munkahelyén van).

Az Apor Akadémia előadás célközönsége a nagyszülők voltak, így elsősorban a 60-as korosztálytól kezdődően vártunk érdeklődőket. A Budapest Campus előadása kicsit hamarabb volt, mint a Váci. A Campuson Guti Ákos (rendszerinformatikus) kolléga tartotta az előadást, mellyel egyébként egy szinte kivételes helyzet alakult ki, mert a többi témát egy oktató tartotta mindkét helyszínen. Az előadó váltás oka csak az volt, hogy a Campuson dolgozó kolléga vállalta az előadás megtartását, az anyag összeállításában is sokat segített, melyért ezúton is köszönetemet fejezem ki.

Az előadás tematikáját úgy építettük fel, hogy a célközönség számára hasznos legyen, nem abból indultunk ki, hogy az alfa generációnak mi számít egyértelműnek. Így a következő pontokat fejtettük ki részletesebben:

- Kommunikációs lehetőségek a 21. században
- Internet fogalma, eléréséhez szükséges feltételek
- Az internet használatának főbb lehetőségei
- Az email, közösségi oldalak, tartalommegosztók
- Csevegőprogramok rövid bemutatása
- Biztonsági kérdések
- Az ECDL rövid bemutatása

Az információ-szerzés és áramlás felgyorsulásával a kommunikációs formák is átalakultak. A hagyományos írásos, levél alapú kapcsolattartást fokozatosan felváltotta a digitális technika: telefon, sms, majd az internet alapú lehetőségek (email, chat, video-hívás). A mai fiatalok ezeket a kapcsolattartási formákat részesítik előnyben, nemcsak gyorsasága, hanem alacsony költségei miatt is. A transznacionális családok tagjai közötti kapcsolattartás egyik fontos tényezője, hogy ez a lehető legalacsonyabb költséggel járjon, hisz a külföldön dolgozó családtag a megélhetés biztosítása miatt szakadt el a házastársától, gyerekektől. Az internet, a digitális technika lehetőséget ad a napi kommunikáció biztosítására. Egy 2016-os kutatás szerint az okostelefonok térhódítása jelentős, az emberek 70%-a rendelkezik ekkor ilyen készülékkel, mely magyarországi viszonylatban is 61%. Ugyanebből a vizsgálatból az is

kiderül, hogy a fiataloknál inkább a mobiltelefon az elsődlegesen használt eszköz, míg az 55 év felettiek 80%-a a számítógépet használja túlnyomó részben. Vagyis elmondható, hogy a külföldön dolgozó családtag a mobilinternet segítségével külön eszköz igénybe vétele nélkül akár minden nap is láthatja családját.

Azokban az esetekben, mikor a gyermek a családalapítás után, vagy ennek kapcsán kerül külföldre (illetve akár az országon belül messzebbre), a nagyszülők lehetőségeit kell figyelembe venni. Az előadás elsősorban erre az esetre koncentrált, így a második két téma a számítógépes környezet adta lehetőségeket vette számba, majd áttértünk az internetes kommunikáció lehetőségeire (email, csevegőprogramok).

Az előadás zárásaként említést tettünk az adataink védelméről, mint kardinális kérdésről az online világban, majd röviden bemutattuk az Apor Vilmos Katolikus Főiskola témába vágó vizsgaközpontját, az Európai Számítógépkezelői Jogosítvány (ECDL) adta lehetőségeket.

Az előadássorozat, illetve az ezt a témát feldolgozó két alkalom kapcsán mindkét helyszínen hasonló tapasztalatokat tudtunk megfogalmazni. Az előadásra érkezők köre tényleg a 60-as életkort betöltöttek közül került ki, sajnos csekély számban, mindössze 4-5 fő volt helyszínenként. Szintén kicsit negatívumként került fel a listára (és ez is igaz a többi előadásra is), hogy a megjelentek egy része nem feltétlenül a téma, hanem inkább az előadó személye miatt tisztelt meg a jelenlétével. Pozitívumként és egyben a gondolataim zárásaként emelném ki az egyik hallgatóm szóbeli észrevételét, ami egyébként az Apor Akadémia ötletgazdájának szándékával egybevágott, miszerint jó lenne ezekről részletesebben, esetleg gyakorlati oldalról megközelítve hallani, tapasztalni.

Irodalom

- BLASKÓ ZSUZSA (2016): Transznacionális családok, hátrahagyott gyerekek Dél- és Kelet-Európában. In: *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle*, 2016/1. 71-88.
https://socio.hu/uploads/files/2016_1/blasko.pdf (Utolsó megtekintés: 2019. február 19.)
- HABÓK LILLA (2017): *Duplájára nőtt az okostelefon használat öt év alatt.*
<https://www.hwsz.hu/hirek/56909/google-kantar-felmeres-statisztika-internethasznalat-okostelefon.html>
- ROBOZ GABRIELLA (2013): A külföldi munkavállalás hatásai a családi kapcsolatokra. In: *Kismama magazin*, 2013/4.
<http://www.robozgabi.hu/node/45> (Utolsó megtekintés: 2019. február 19.)
- SZABÓ FRUzsINA (2016): Szétszakított magyar Skype-családok. Megéri? In: *HVG*, 2016/46.
https://hvg.hu/gazdasag/201646__hatrahagyott_gyerekek__kulfoldi_munka__buntudat__skypecsaladok (Utolsó megtekintés: 2019. február 19.)

SÁRKÁNY ZSÓFIA

AKG, Budapest

sarkany.zsofia@5stars.hu

Fogyasztóból felhasználó

élni és nem visszaélni a digitális eszközökkel az osztályteremben

Ha nem ismerjük a lehetőségeinket, akkor valószínűleg nincsenek is lehetőségeink.

Miközben megtanultuk a főiskolán, egyetemen, hogy a tanulás hogyan alakul, a gyerekeket motiválni kell, és ezerszer kipróbáltuk a steril gyakorló iskolai környezetben, ahol védőháló ÉS biztosítókötél is óvta lépteinket, megalkottuk a tökéletesen felépített óravázlatot, és egyszer csak ott álltunk az osztályban, és... csend. Valami nem működik, és azt hiszem teljesen mindegy, hogy SNI, BTMN, ADHD vagy bármi más a betűszó, tanulóink atipikusan működnek (vagy egyszerűen változnak az idők, és változnunk kell nekünk is, ha lépést akarunk tartani. Az új szlogen a „*lifelong learning*” is ezt erősíti meg), és ez arra kényszeríti a pedagógust, hogy újabb és újabb lehetőségek után nézzen, hogy alternatívákat keressen, eszköz és fegyvertára végeláthatatlan, meglepő, változatos, és a kis atipikusak számára is érdekes, közeli, akceptálható legyen. Mivel állunk szemben?

- a gyerekek ingerküszöbe jelentősen megemelkedett a 10-15 évvel korábbihoz képest;
- szövegek helyett többnyire képekkel találkoznak;
- a tanító új szerepbe került, „coach”; kísér, és nem oktat;
- frontális módszerek helyett tevékenykedtetés a divat;
- IKT: motivál, és korszerűvé, jelenben élővé teszi az iskolát;
- A tanároknak képeseknek kell lenniük a hatékony tanulási környezet megteremtésére, a differenciálásra, a csoportmunkára, a kooperációra és ezekkel kapcsolatban az IKT integrálására is.

Közben az alapok nem változtak. Az eddig elhangzottak alapján vajon hányan tudnak válaszolni az alábbi kérdésre:

Előadó felteszi a kérdést: Milyen betűszókkal jelölik az atipikus tanulókat? – Feltehetően a hallgatóság kis százaléka jelzi válaszkészségét a csak hallott, tömény

információ halmaz végén. Majd az előadó megismétli a szöveget, digitális alátámasztással, vizuális megerősítéssel. A hallgatóság saját tapasztalata támasztja alá az elméletet, hogy a többszori megerősítés hasznos módja az IKT eszköz használata.

Az előző gondolatokat most digitálisan alátámasztom, bár ebben az esetben (prezentáció), a digitális technika egy diavetítővel, egy táblával, de akár egyszerű táblával és krétával is helyettesíthető.

Bevezető

- Atipikus tanulók (vagy az iskola küzd beillesztési zavarral?)
- Új ingerküszöb
- Szöveg helyett kép
- Tanító új szerepben
- Frontálismunka helyett tevékenykedtetés
- IKT motivál, „életközelié tesz”



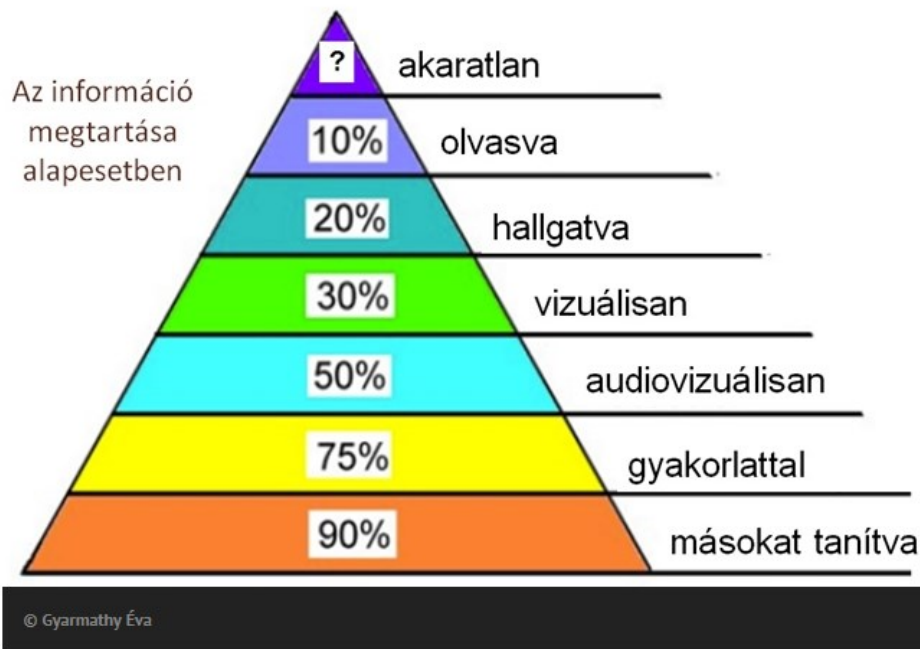
A cartoon illustration showing a teacher and two students on a seesaw. The teacher, on the left, is holding a large sheet of paper with several small drawings of children's faces. One student is on the left end of the seesaw, and another is on the right end. The teacher is in the middle, leaning over the seesaw. The background is a simple white with some blue and yellow shapes.

18. NEMZETKÖZI KISGYERMEK-NEVELÉSI KONFERENCIA, 2019. március 20-26.

Kétoldalról megtámogatva az emlékezet – és itt csak a vizuális és az auditív oldalról beszélünk –, lényegesen jobban működött. Konfuciusz így fogalmazott: „Hallom, elfelejtem, látom, emlékezem, csinálom, megértem.”¹⁴

Gyarmathy Éva tanulási piramisa jól alátámasztja a korábban tapasztaltakat. Ennek függvényében vizsgáljuk meg az IKT eszközök iskolai alkalmazását.

¹⁴ In: <http://www.tanit.hu/content/konfuciusz-beszeltetesei-mondasai> Utolsó megtekintés 2019. március 15.



Különös tekintettel arra, hogy a kisdíjak (és persze a nagyobbak is), kiváló fogyasztói a szűretlen médiatartalomnak, ellenben felhasználóként tapasztalatlanok, digitális kompetenciájuk fejlesztése a modern iskola egyik fontos célja.

Az IKT eszközök előnyei:

- interaktívak (képesek az azonnali visszacsatolásra, teljes interakció élményét adják);
- sokcsatornásak (egyszerre több érzékszervre is hat, a többszörös intelligencia modell alapján létrejött különböző tanulótípusok számára egyszerre ad megerősítést);
- támogatják a kommunikáció és az együttműködés bizonyos fajtáit (közös projektmunka, páros vagy csoportmunka);
- az új tanárszerep kiegészítő eszközei;
- modern, motiváló környezetet teremtenek.

Hátrányaik:

- *felkészülés ideje (a tanár szempontjából) lényegesen hosszabb* – ugyanakkor többször felhasználhatóak az így létrehozott feladatok, prezentációk, és ha csak néhány perces betétként iktatunk be egyet-egyet, azzal is hatást érünk el;
- *technikai nehézségek* – peches esetben ami elromolhat, az el is romlik, így érdemes mindig hagyományos eszközökkel is tervezni. Ez dupla munka. Az applikációk,

programok megismerésére, használatának tanulmányozására sok időt kell szánni. Ráadásul sok iskolában nem is állnak rendelkezésre eszközök.

Meggyőző érvek az alkalmazásuk mellett:

- az iskolának AKTUÁLISNAK kell lennie. Márpedig nyelvi és kommunikációs szempontból az okostelefon, az email, az internet a mindennapok része.
- a tantervnek a tanulók jövője szempontjából is aktuálisnak kell lennie, márpedig a mai gyerekek életében a digitális, okos eszközök egyre szaporodnak. Felnőtt életükben is nagy valószínűséggel jelentős szerepet fognak betölteni.
- a differenciálást egyszerűvé, a tanulást testreszabottá teszik (egyéni út a tanuló számára).

Az eszközök a megfelelő **applikációk** segítségével válnak a tanulás támogató rendszerévé. A fenti piramis alapján:

Olvasva (és opcionálisan hallgatva, ráadásul vizuálisan könnyítve)

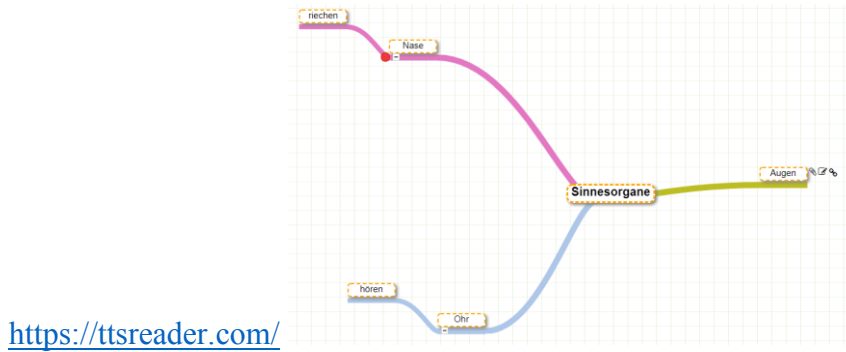
<https://ttsreader.com/>

Ez az applikáció a beírt szöveget hanggá alakítja. Közben színnel jelöli, hol tart az olvasás. Kisgyerekeknél, kezdő nyelvtanulóknál, vagy olvasási nehézséggel küzdő gyerekeknél remek megoldás. A Gardner-féle többszörös intelligenciaelmélet¹⁵ alapján auditív és vizuális típusoknak is jó tanulási segédlet. Egyaránt fut telefonon, tableten, vagy notebookon. Az okos táblán kivetítve is jól használható.

A vizuális megerősítés eszközei

A **gondolattérkép**: olyan vizualizációs eszköz, ami képet ad a megtanulandó tananyagról, segít a lényeg kiemelésében, az összefüggések feljegyzésében. Természetesen hagyományos módon is elkészíthető, de érdemes online is kipróbálni. Segíti az asszociációt, így nem csak vizuálisan támogatja az emlékezetet.

¹⁵ Gardner elmélete szerint az intelligencia nem egységes értelmi képesség. Hétféle, egymástól független intelligenciát különböztet meg: nyelvi, logikai-matematikai, téri, zenei, testi-kinesztéziás és kétféle személyes intelligenciát. A standard intelligenciateszt az első hármat méri. Zenei intelligencián többek között a ritmus, hangmagasság érzékelését érti, a testi-kinesztéziás intelligencia mutatója, hogy valaki mennyire bánt ügyesen a tárgyakkal, mennyire tudja kontrollálni saját mozgásait, a személyes intelligenciának pedig két összetevőjét írja le: a személyen belüli és a személyközi intelligenciát. Gardner hozzáteszi, hogy az egyes intelligenciátípusok fejlettségére hatással van az öröklődés és a kultúra is.

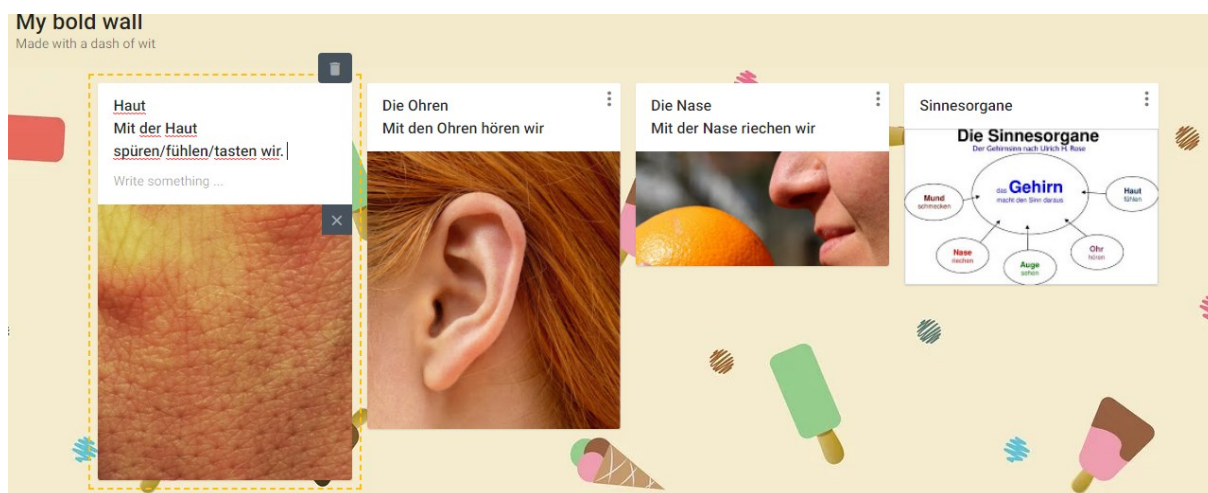


A **szófelhő**: motivációra, összegzésre alkalmas, segít a kulcsszavak kiemelését, ráadásul látvánnyal is alátámasztja. <https://wordart.com/create>

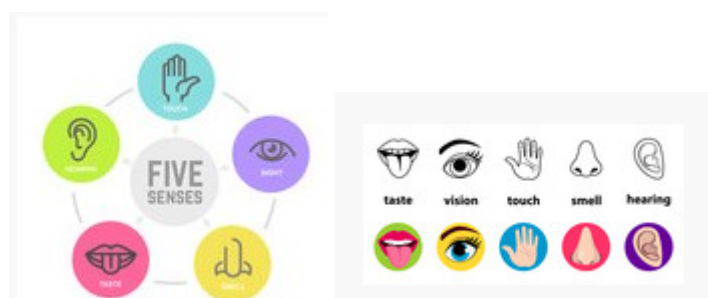


A **digitális falíújságok**: a közös munka nélkülözhetetlen eszköze, akár különböző iskolák is tudnak közös projekt keretében együttműködni, és a falíújságon megosztani egymással az információkat. Jegyzetelésre is alkalmas, és a megosztás révén a tanulók a piramis legmélyebb rétegeivel, a gyakorlattal és a mások tanításával is erősítik tudásukat.

<https://hu.padlet.com/>



Az infografika



<http://easel.inventables.com/>

A program segítségével különböző témákban készíthetünk poszttereket, amik színesebbé, aktuálisabbá tehetik a tanórát. A poszterszerkesztés alkalmat ad az információk újragondolására, átrendezésére, s mivel a cél akár bemutató, egyéni prezentáció, vagy a csoport számára készített (egy tananyagrészt önálló feldolgozása) mini beszámoló, így a mások tanítása ismét a piramis stabil szintjére mutat.

Másokat tanítva jegyünk meg a legtöbbet az aktuális anyagból, ennek pedig egy nagyon izgalmas, motiváló módja a feladatkészítés mások számára. A Quizlet <https://quizlet.com/282603009/die-sinnesorgane-flash-cards/> elsősorban szótanuló applikáció, de fogalmak rögzítésére is alkalmas. A kahoot <https://kahoot.it/> nagyobbak, vagy nagyon jó nyelvi szinten lévő csoport számára is megfelelő applikáció, a kérdéseket érdemes a gyerekekkel készíttetni, így elmélyítik a tudásukat.

<https://learningapps.org/5386740>

A learning apps, vagy a wordwall használatával számtalan érdekes, interaktív táblán, vagy tableten is játszható gyakorló feladatot alkothatunk, vagy alkottathatunk a gyerekekkel. Ezek az applikációk alkalmasak számonkérésre is, rögzítik a tanulók egyéni eredményét, gyakorlással töltött idejét, a létrehozott feladatlapok hagyományos módon is használhatóak, kinyomtathatóak.

A teljesség igénye nélkül, próbáltam ízelítőt adni, kedvet csinálni a kísérletezéshez. De visszatérve Konfuciusz szavaihoz:

„Hallom, elfelejtem, látom, emlékezem, csinálom, megértem.” (Konfuciusz)

Azt gondolom, érdemes belefogni, több applikációt kipróbálni, a gyerekek szemében megcsillanó érdeklődés, az elismerésük minden fáradságért garantáltan kárpótolni fog.

Irodalom

- GYARMATHY ÉVA: *Az ideális iskola hat jellemzője*.
https://hvg.hu/élet/20180125_Gyarmathy_Eva_Az_idealis_iskola_hat_jellemzoje
Utolsó megtekintés: 2019. február 10.
- PRIAVERA TIBOR – NÁDORI GERGELY (2018): *A 21. századi iskola. Kézikönyv az iskola digitális transzformációjához*. Enabler Kft., Budapest.
- FEGYVERNEKI GERGŐ (2017): *A kaméleon pedagógus így csinálja*. Neteducatio KFT.
- <https://www.bitkom.org/sites/default/files/pdf/noindex/Publikationen/2015/Studien/Digitale-SchulevernetztesLernen/BITKOM-Studie-Digitale-Schule-2015.pdf>
Utolsó megtekintés: 2019. február 10.
- HOWARD GARDNER: https://hu.wikipedia.org/wiki/Howard_Gardner
Utolsó megtekintés: 2019. március 15.
- LENGYEL ZSUZSA: *A többszörös intelligencia elméletének alkalmazása a helyesírás-tanításban*. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=289>
- KRISTEN NICHOLSON-NELSON: *A többszörös intelligencia (SZIA-könyvek)*. e-book
<http://www.kooperativ.hu/node/67>

SCHMIDT ESZTER

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

s.eszter101@gmail.com

Harmadik fél az oktatásban

IKT eszközök és lehetőségek

A mai kor gyermekei már nem elégszenek meg a hagyományos oktatással. A mai generációt digitális bennszülötteknek nevezzük, akik már ebbe a digitális eszközöktől hemzsegő világba születtek. Rengeteget hallani szülőktől, hogy milyen büszkék a féléves gyermekükre, aki jobban használja az „okos” készüléket, mint a nagyszülő. Ezek a gyermekek sokszor már függőként lépnek be az iskola keretei közé is, és hihetetlen nehéz dolgunk van, hogy a gyermekek ezen igényeit ki tudjuk elégíteni. Elvárás, hogy használjuk a technika adta lehetőségeket. Szükségessé vált, hogy a tanórákra legyen egy-egy ötletünk a zsebünkben és le tudjuk kötni a diákok figyelmét.

Az előadásomban bemutatom, milyen IKT eszközök érhetők el számunkra, milyen lehetőségeink vannak, és az óra mely részén érdemes őket használni.

Először magát az IKT szó jelentését szeretném röviden elmondani. A mozaik szó jelentése: információs és kommunikációs technika. Dr. Molnár György egyetemi oktató szerint Az IKT eszközök „*olyan eszközök, technológiák, szervezési tevékenységek, innovatív folyamatok összessége, amelyek az információ- és a kommunikációközlést, feldolgozást, áramlást, tárolást, kódolást elősegítik, gyorsabbá, könnyebbé és hatékonyabbá teszik.*” (MOLNÁR 215) Ez által rengeteg területet fed le az IKT.

Ha IKT-ra gondolunk, elsődlegesen egy számítógép, egy projektor esetleg egy digitális eszköz jut eszünkbe. Ez viszont tágabb fogalom és sok lehetőséget rejt, mégpedig a hagyományos szemléltető eszközökön keresztül a legmodernebb oktatási programokat is. Ezeket az eszközöket legtöbbször szemléltetéshez és gyakorláshoz használjuk fel.

Az IKT felhasználás mindig függ az iskola felszereltségétől, a tanóra témájától és a diákok, valamint a tanárok felkészültségétől. Az eszközök tárháza elég nagy. A legnépszerűbb az iskolák körében a projektor és egy számítógép használata. Több iskolában is felfedezhetők az interaktív táblák, vagy más néven Smart Board-ok is. Ezek az eszközök vagy minden

tanteremben már jelen vannak, vagy néhány darab az iskolában elérhető. Ezeket a tanórán többféleképpen is fel tudjuk használni. Legtöbbször a diákok számára ez jelenti a motivációt vagy a jutalmat. Ha csak hagyományosan projektorral és lappal dolgozunk, akkor azt hihetnénk, hogy kevés a kihasználható lehetőségek száma, de ez nem így van. A mai diákok az információ legnagyobb részét képek segítségével nyerik, és csak a kulcsszavakat keresik a szövegben. Nem leírt szövegekben gondolkodnak, hanem kulcsszavakban és képekben. Az alsó osztályokban a diákok elámulnak egy-egy jól elkészített prezentáció láttán.

De mi a helyzet, ha nincsen az iskolába ilyen lehetőség vagy csak nagyon korlátozott? Erre megoldás, ha mi állítunk nekik össze valamilyen anyagot. A gyerekek értékelni fogják, mert valami olyat kapnak, amivel a tanító dolgozott. Néhány ötlet, amelyek színesíthetik a tanórát és a diákoknak is tetszeni fog. Az egyik ilyen lehetőség a szó- vagy számfelhő (<https://worditout.com/>). Az online oldal ismeri a magyar ékezetet is, ezáltal csak annyi a dolgunk, hogy beírjuk - mindig új sorba - a kívánt szavakat, vagy műveleteket és egy Generat nyomása után meg is jelenik a felhőnk. Érdemes legalább 20 db példát gyűjteni. Tudunk még a betűtípuson és a színen változtatni, de ez már csak a külső. Másik lehetőség, a szókereső program (<http://www.word-search-world.griddler.co.uk/Word-Search-Generator.aspx>). A diákok számára mindig izgalmas a keresés és meglehetősen sokáig leköti őket. A mi dolgunk csak annyi, hogy megadjuk, hányszor hány kockás legyen a rejtvény és beírjuk a megkeresendő szavakat. A gép utána automatikusan kreálja a rejtvényt. Még több lehetőségért érdemes felkeresni a <http://oktataskepzes.tka.hu/hu/web-2.0-es-ikt-eszkozok-a-tanulasban> oldalt.

A prezentációkészítést is gyakorolni kell. Néhány egyszerű szabály betartásával látványos, de hatékony prezentációkat lehet összeállítani. Fontos, hogy szóban adjunk elő, és a ppt csak kiegészítője legyen a tanórának, ne arra épüljön rá. Többféle programmal is létre tudunk hozni prezentációkat (Power Point, Prezi (<https://prezi.com/hu/>)).

Ha online játékokat szeretnénk felhasználni, több lehetőségünk is van. Ezek lehetnek órai és órán kívüli gyakorló feladatok, amelyeket a gyermekek otthon is el tudnak végezni a szülőkkel együtt. Egyik ilyen a LearningApps (<https://learningapps.org/>), ahol különböző tankockákkal dolgozhatunk. Itt regisztráció után a diákjaink számára mi is létre tudunk hozni saját kockákat, amelyeket órán is tudunk használni. Ennek részben hátránya, hogy a feladatokat nem lehet újra generálni, hanem csak az általunk megadott feladatokat lehet rajta elvégezni.

Ehhez hasonló oldal még az Okos doboz (<http://www.okosdoboz.hu/>) weblap, ahol szintén gyakorló feladatokat találunk. Ennek az oldálnak előnye az, hogy egy feladatot újra tudunk generálni, valamint tudáspróbát tudunk nekik létre hozni, amivel fel tudjuk mérni, mennyire tudják az anyagot.

Az idegen nyelv tanulásához még a Quizlet (<https://quizlet.com/>) oldal nyújthat játékos segítséget. Bár angol nyelvű az oldal, de egyszerű a kezelése, és a diákok telefonon is kényelmesen tudják használni, csak a linket kell velük megosztani.

A Smart táblák alapkiegészítője a Smart NoteBook program, amivel hasonló feladatokat tudunk készíteni, mint a LearningApps-sal. Könnyű a kezelhetősége, és egyszerű játékok létrehozására alkalmas.

A tankönyvek számára is alkottak úgynevezett interaktív tananyagokat. Ezek regisztrációhoz kötöttek és fizetős szolgáltatások. A bevett tankönyvcsaládhoz, a NAT-hoz is készült ilyen szolgáltatás. Ezt az Apáczai Tudástár (<http://apaczai.tudastar.com/>) oldalán találjuk meg. Ez a tudástár anyag eléggé kezdetleges és sajnos magas benne a hibás feladatok/megoldások száma. A tanórai használatra viszont kiváló, és a diákok könnyen megszokják, és kialakul bennük a rutin. A külön tanítói mellékletekkel igazán színes órákat lehet létre hozni.

A Mozaik kiadó (<https://www.mozaweb.hu/mozabook>) egy komolyabb szoftvert hozott létre, ahol már maga az alapprogram rengeteg pluszt ad a tanárok számára, amit felhasználhatnak. A tankönyvek teljes megjelenítésével és egyes feladatokhoz még plusz extrák hozzárendelésével csak bővíti a kínálatot. Itt fennáll az a veszély, hogy a bőség zavara miatt elvész az óra lényege. Nagyon fontos a tudatos tervezés, mert pillanatok alatt képes elvinni a tanórát. A gyerekek hamar ráállnak a könnyű feladatkövetésre és ellenőrzésre. Ez a differenciálást segíti elő.

Ahhoz, hogy ténylegesen jól fel tudjuk használni ezeket az eszközöket, a mindennapokban sok gyakorlásra van szükség. Meg kell ismernünk a programokat és a játékokat. Magunknak is végig kell járnunk azt az utat, amit majd a gyerekek velünk együtt fognak megtenni. Ne vigyünk be úgy feladatot az órára, hogy nem próbáltuk ki, mert a technika ördöge soha nem alszik. Kívánom, hogy legyen elég önbizalmuk és kíváncsiságuk, hogy kipróbáljanak néhány lehetőséget, és a mindennapokban alkalmazzák.

Irodalom

- BENEDEK ANDRÁS (szerk. 2013): *Digitális Pedagógia 2.0.* Typotex Kiadó, Budapest.
- BUDA ANDRÁS (2017): *IKT és oktatás – Együtt vagy egymás mellett?* Belvedere Meridionale Kiadó.
- DR. MOLNÁR GYÖRGY (2015): *Korszerű technológiák az oktatásban.* (https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013-0002_korszeru_techologiak_az_oktatasban/KT/sktes23g.htm
Utolsó megtekintés: 2019. február 2.)
- <http://apaczai.tudastar.com/> (Utolsó megtekintés: 2019. február 2.)
- <https://learningapps.org/> (Utolsó megtekintés: 2019. február 2.)
- <https://www.mozaweb.hu/mozabook> (Utolsó megtekintés: 2019. február 2.)
- <http://www.okosdoboz.hu/> (Utolsó megtekintés: 2019. február 2.)
- <http://oktataskepzes.tka.hu/hu/ikt-az-oktatasban> (Utolsó megtekintés: 2019. február 2.)
- <http://oktataskepzes.tka.hu/hu/web-2.0-es-ikt-eszkozok-a-tanulasban>
(Utolsó megtekintés: 2019. február 2.)
- <https://prezi.com/hu/> (Utolsó megtekintés: 2019. február 2.)
- <https://quizlet.com/> (Utolsó megtekintés: 2019. február 2.)
- <https://worditout.com/> (Utolsó megtekintés: 2019. február 2.)
- <http://www.word-search-world.griddler.co.uk/Word-Search-Generator.aspx>
(Utolsó megtekintés: 2019. február 2.)

SZÜCS-WINKLER HEDVIG ANNA

Zippel-Zappel Német Nemzetiségi Óvoda, Budaörs

hedi@szucs-winkler.hu

Frühe Sprachentwicklung mit digitalen Geräten – Fallbeispiel aus der Sicht einer Mutter

Einführung

In meinem Beitrag möchte ich zuerst über meinen eigenen familiären Hintergrund berichten. Ich stamme aus einer teilweise ungarndeutschen Familie, mein Ehemann stammt aus einer halb deutschen, halb ungarischen Familie. Wir beide genießen, dass wir zwei Kulturen kennen – wir nehmen das Beste aus beiden Welten. Als unsere kleine Tochter, Viola geboren wurde, wollten wir sie so schnell wie möglich einbeziehen. Wir wollten, dass Sie sich sowohl in der ungarischen als auch in der deutschen Kultur auskennt. Einer der wichtigsten Aspekte davon war natürlich, sie nicht nur Ungarisch, sondern auch Deutsch zu fördern. Während meiner Arbeit als ungarndeutsche Kindergärtnerin haben mir viele Eltern die Frage gestellt, was wir jetzt auch uns selbst gestellt haben: Wie können wir die deutsche Sprache unserem Kind bekannt und beliebt machen? Was können wir als Eltern vor der Kindergartenzeit dafür tun?

Theorien

Als Kindergartenpädagogin habe ich natürlich die wichtigsten Theorien im Zusammenhang mit Sprachentwicklung gelernt, und die wollte ich auch zu Hause nutzen.

1. Eine Person – eine Sprache

Das Kind braucht einen Rahmen, damit es die zwei verschiedenen Sprachen eindeutig unterscheiden kann. Es gibt verschiedene Regeln, die man verwenden kann: z. B. „Bei Oma sprechen wir nur Deutsch, zu Hause sprechen wir Ungarisch“ oder „Mit Mutti kannst du Ungarisch sprechen, mit Vati kannst du Deutsch sprechen“. Diese letzte Methode wird am häufigsten benutzt.

2. Sprachenerwerben statt Sprachenlernen

Die Hypothese von Stephen Krashen behauptet, dass junge Kinder, wenn sie eine Fremdsprache erwerben ähnliche Methoden nutzen, wie bei der eigenen Muttersprache. Dazu brauchen sie aber auch ähnliche Inputs wie beim Muttersprachenlernen.

Das Kind soll die Sprache oft hören. Man soll über Themen sprechen, die interessant und bekannt sind, in Situationen, wo die Bedeutung der Wörter erschließbar ist. Für kleine Kinder halten wir keine Vorlesung über die drei Artikel der, die, das, sondern wir nutzen sie ständig und korrekt.¹⁶

3. Sensitive Perioden

Diese kontroverse Theorie behauptet, dass wenn eine Person eine zweite Sprache als Erwachsener lernen will, geht es schwerlich und man kann die Grammatik und die Aussprache nicht perfekt erlernen. Wenn aber die zweite Sprache noch als Kind oft gehört und so gelernt wird, schafft man es leichter und auf einem höheren Niveau. Es gibt Studien, die diese Hypothesen bestätigen, aber auch Fälle, die das widerlegen.¹⁷

Ein Beispiel für die Sensitive Periode ist, dass Kinder in den ersten Monaten fähig sind, Laute zu unterscheiden, die nicht in ihrer Muttersprache vorkommen. „Britische Babys können etwa den Deutschen Ü-Laut erkennen, der im Englischen nicht vorkommt, während englischsprachige Erwachsene dazu unfähig sind. Letztere hören den phonetischen Unterschied nicht mehr. Die Fähigkeit, Laute zu unterscheiden, die nicht in der Umgebungssprache vorkommen, geht bereits mit dem Ende des ersten Lebensjahres verloren. Zwischen zehn und zwölf Monaten findet eine Neuordnung im Gehirn statt, was zur Folge hat, dass die perzeptiven Fähigkeiten sich dann nur noch auf die Laute der Muttersprache konzentrieren.“¹⁸

Deswegen finde ich sehr wichtig, dass kleine Kinder oft Muttersprachler hören, damit sie diese speziellen Laute korrekt erlernen.

In der Familie

In ungarndeutschen Kindergärten stellen Pädagogen im Allgemeinen fest, dass die große Mehrheit der eingeschriebenen Kinder kein Deutsch spricht. Es gibt sehr wenige Familien, in denen Familienmitglieder miteinander hochdeutsche oder ungarndeutsche Dialekte sprechen.

Viele Familien wünschen sich, dass ihre Kinder die deutsche Sprache so früh wie möglich kennenlernen (wie ich und meine Familie). Oft gibt es aber keine Person, die mit dem Kind nur auf Deutsch kommunizieren könnte und wollte, nach dem Prinzip „eine Sprache – eine Person“.

Solche Familien brauchen jemand, der täglich von dem Kind gesehen wird, der zuverlässig nur Deutsch spricht, der Muttersprachler ist und ohne Grammatikfehler spricht. Diese Person in unserer Familie: ist Peppa Wutz! (Bild 1.)¹⁹

¹⁶ KOVÁCS JUDIT (2009): *A gyermek és az idegen nyelv*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 34-40.

¹⁷ Artikel „Critical Period” – *Second language acquisition*, Wikipédia.

https://en.wikipedia.org/wiki/Critical_period#Second_language_acquisition Zuletzt abgerufen am: 28. 02. 2019.

¹⁸ BARBARA ABDELILAH_BAUER (2016): *Zweisprachig aufwachsen - Herausforderung und Chance für Kinder, Eltern und Erzieher*. 3. Auflage – C.H. Beck, München.

¹⁹ Artikel „Peppa Pig“, Wikipedia. <https://www.toggolino.de/serien/peppa-pi> Zuletzt abgerufen am: 04. 02. 2019.



Bild 1: Peppa Wutz

Wir nutzen also digitale Geräte, um den Zweitsprachenerwerb für unsere Tochter leichter und schneller zu machen. Aufgrund unserer Erfahrungen kann ich das auch anderen Familien weiterempfehlen.

Unsere Methoden

- Zu Hause versuchen wir natürlich die Zeit vor dem Bildschirm zu minimieren. Da wir keinen Fernseher haben, können wir vollständig entscheiden, wie viel und welche Programme sich Viola auf dem Computer zusammen mit uns anschaut. Die Regel ist, dass wir uns alles auf Deutsch ansehen. Die erste und bis jetzt die beliebteste Zeichentrickfilmserie ist Peppa Wutz. Wir haben schon alle Teile mehrmals gesehen und kennen die Dialoge fast auswendig.
- Tagsüber hören wir auch deutschen Kinderliedern zu – manchmal darf Viola auch einige der dazu passenden Zeichentrickfilme ansehen.
- Sie hat auch einen interaktiven Tisch bekommen (Bild 2.), der Deutsch spricht – erst hat sie nur einige kurze Wörter wiederholt, jetzt kann sie es besser verstehen und auch die komplexere Spiele mitmachen.²⁰



Bild 2: Winnie Pooh Spieltisch

²⁰ <https://www.amazon.de/VTech-Baby-80-125404-Winnie-Honiggarten/dp/B0056GJUE0>
Zuletzt abgerufen am: 09. 03. 2019.

Außerdem bekommt Viola nicht nur Impulse aus der digitalen Welt:

- Wir singen oft zu Hause – sowohl ungarische, als auch deutsche Lieder.
- Wir haben deutsche Kinderbücher – die erzählen wir immer auf Deutsch.
- Seit einigen Monaten fängt Viola manchmal an Deutsch zu reden – oft fragt sie nur: „Was ist das?“ und zeigt auf Objekte im Zimmer, oder sagt „Komm, wir sprechen Deutsch“. Wenn wir Deutsch angesprochen werden, antworten wir auch in dieser Sprache.

Entwicklungsphasen

Bei Viola habe ich die folgenden Entwicklungsphasen beobachtet:

19 Monate alt:

Ihre deutschsprachigen Lieblingsbücher kennt sie schon auswendig – sie kann die Sätze ergänzen.

VIDEO – Die kleine Raupe Nimmersatt

24 Monate alt:

Sie probierte die deutschen Lieder mit mir zusammen, oder alleine zu singen – die Texte stimmen noch nicht, aber man kann sie schon erkennen.

VIDEO – Häschen in der Grube

Einige Wörter nutzt sie in ungarischen Sätzen. z.B. Matschepfütze hat sie so oft von Peppa gehört, dass sie das ungarische Wort dazu – Tócsa – gar nicht nutzte.

31 Monate alt:

Sie probiert Konversationen auf Deutsch anzuregen. Sie stellt eigene Fragen und antwortet auf meine Fragen. Bei unbekannten Wörtern probiert sie mit Mimik oder Gestikulieren zu zeigen, was sie meint.

VIDEO – Versteck spiel

Manchmal nutzt sie ungarische Wörter aber mit deutscher Beugung, z.B. „aufkapcsen“

Vorteile und Nachteile

Die Vorteile der digitalen Hilfsmittel bei dem Zweitspracherwerb:

- Die Sprachen sind klar getrennt – wir sprechen Ungarisch und die Zeichentrickfiguren sprechen Deutsch.
- In Zeichentrickfilmen für die Jüngeren sprechen die Schauspieler langsam und verständlich, und die Themen sind auf die Interessen und den Wortschatz des Kindes abgestimmt.

- Das Kind taucht ein als eine Art „Sprachbad“ – wenn wir der Versuchung widerstehen und die Geschichte nicht zu interpretieren beginnen, kann das Kind die Fremdsprache nach dem Gehör erwerben.
- Die Schauspieler sind Muttersprachler – das Kind kann auch die Töne und Laute der deutschen Sprache lernen, die in der ungarischen Sprache nicht enthalten sind.
- Kinder schauen die gleiche Episode gerne hundert Mal wieder an, so haben sie genug Zeit, die Wörter und Ausdrücke zu integrieren. Sie verstehen die Geschichte immer mehr, so können sie jedes Mal die Bedeutung von weiteren Wörtern ableiten.
- Das Kind lernt die deutsche Sprache gerne, weil es keine Aufgabe, sondern eine Unterhaltung ist. Ausdrucksstarke Animation hilft dem Kind, die Geschichte zu verfolgen und zu genießen, auch wenn das Kind die spezifischen Sätze nicht versteht. Das Kind kann seine Kreativität und Intelligenz nutzen.²¹

Die Nachteile der digitalen Hilfsmittel bei dem Zweitspracherwerb:

- Das Kind lernt nicht durch handeln – die Erfahrung ist nur mit zwei Sinnen verbunden und das Kind ist nur passiver Empfänger. Die Sprache ist nicht so effizient und schnell erlernt, wie in einem gemeinsamen deutschen Rollenspiel.
- Die stille Periode – in der das Kind nur zuhört – ist relativ lang. Unsere Tochter hat mehrere Monate lang nur zugehört, ohne ein einziges deutsches Wort zu sagen. Jetzt, wo sie mehr spricht, hören wir, was sie missverstanden hat.

Digitale Hilfsmittel

Es gibt zahlreiche digitale Inhalte, die man mit Kindern nutzen kann. In Ungarn können sie am besten relativ leicht im Internet gefunden werden.

Netflix: Zeichentrickfilme auf Deutsch auch für junge Kinder, ohne Werbungen (z.B. Peppa Wutz, Una's Insel, Beat Bugs, Wanda und das Alien)

Youtube: Viele Zeichentrickfilmserien, aber oft mit Werbung (Peppa Wutz, Tom der Abschleppwagen)

- Sing mit mir Serie – „klassische“ Kinderlieder sind modern, aber sehr anspruchsvoll aufgearbeitet;
- Kinderlieder zum Mitsingen und Bewegen – Moderne Kinderlieder mit Videos von einer Pädagogin und Kinder tanzen dazu;

²¹ KOVÁCS JUDIT: *A gyermek és az idegen nyelv* előadás. Elhangzott 2012. február 29-én az „A magyarországi nyelvtanulás eredményessége, tanulási környezete az elmúlt évtizedben” című konferencián.
http://www.ofi.hu/sites/default/files/ofipast/2012/03/A_gyermek_es_az_idegen_nyelv_1_szekcio_KovacsJudit.ppt Zuletzt abgerufen am: 05.02. 2019.

- Geschichten für Kinder – Klassische und moderne Märchen erzählt – einige Videos zeigen eine Erzählerin mit zuhörenden Kindern, andere sind sehr einfache Animationen über die Geschichten. Alles wird langsam auf Hochdeutsch erzählt;
- Annas und Paulas Tiere – Kurze Dokus für Kinder über Tiersorten, Tierhalten;
- Janoschs Traumstunde – Janosch Zeichentrickfilme;
- WDR – Elefantastisch! – Bobo Siebenschläfer Zeichentrickfilme;
- Rolf Zuckowski – Musik für dich – Lieder, Konzertaufnahmen, Videos.

Spotify: Deutsche Kinderlieder (Rolf Zuckowski, Sternschuppe, Lena, Felix und die Kita-Kids)

Hörspiele für Kinder (Connie-Serie, Benjamin Blümchen Serie)

Musik und Hörbücher für die Eltern

Goethe Institut Homepage: Das Däumling-Spiel ist ein interaktives Spiel, bei dem die Kinder auf unterhaltsame Weise besonders ihr Hörverständnis trainieren. Ein Erwachsener soll die Texte vorlesen und helfen, damit das Kind den "Däumling" aus der Brüder Grimm Geschichte auf seinen Abenteuern begleitet – mit Touchscreen Technologie ist es viel leichter.

Alexa: Das Kind kann mit den Amazon Echo Dot Assistant spielerisch ausprobieren, welche Sprache vom Gerät verstanden wird.

Ba Ba Dum: Interaktives Spiel für die Weiterentwicklung des Wortschatzes – es wird ein Wort gesagt und das Kind kann aus vier Bildern auswählen, was das Wort bedeutet. Leider sind da keine Artikel und der Wortschatz ist manchmal zu kompliziert.

Zusammenfassung

Meiner Tochter haben die oben gelisteten digitalen Inhalte viel geholfen, schneller und leichter die deutsche Sprache zu erwerben. Sie ist jetzt bereit, im September in einen ungarndeutschen Kindergarten mit den Kindergärtnerinnen sowohl Ungarisch als auch Deutsch zu reden. Sie weiß, dass es mehrere Sprachen gibt und sie weiß auch, dass sie schon zwei davon für die Kommunikation nutzen kann.

Literatur

- KOVÁCS JUDIT (2009): *A gyermek és az idegen nyelv*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 34-40.
- *Artikel „Critical Period” – Second language acquisition*, Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/Critical_period#Second_language_acquisition
Zuletzt abgerufen am: 28. 02. 2019.
- BARBARA ABDELILAH BAUER (2016): *Zweisprachig aufwachsen - Herausforderung und Chance für Kinder, Eltern und Erzieher*. 3. Auflage – C.H. Beck, München
- *Artikel „Peppa Pig“*. Wikipedia <https://www.toggolino.de/serien/peppa-pig>
Zuletzt abgerufen am: 04. 02. 2019
- <https://www.amazon.de/VTech-Baby-80-125404-Winnie-Honiggarten/dp/B0056GJUE0>
Zuletzt abgerufen am: 09. 03. 2019.
- KOVÁCS JUDIT: *A gyermek és az idegen nyelv* előadás
Elhangzott 2012. február 29-én az „A magyarországi nyelvtanulás eredményessége, tanulási környezete az elmúlt évtizedben” című konferencián.
http://www.ofi.hu/sites/default/files/ofipast/2012/03/A_gyermek_es_az_idegen_nyelv_1._szekcio_KovacsJudit.ppt
Zuletzt abgerufen am: 05. 02. 2019.

ZÓKA KATALIN

Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

zoka.katalin@avkf.hu

A világ befogadásának változásai kisgyermekkorban

A kisgyermekkori világmegismerés, világmegértés két alapvető formája a játék és a vers-mese. A rácsodálkozó kíváncsiságba rémület keveredik, mikor a mindennapjainkban tapasztaljuk, hogy a hagyományos, a gyermeki lélekkel, gondolkodással rokon formák mellett egyre nagyobb teret szorítanak maguknak a digitális csatorna eszközei a gyerekek életében. A tagadás, a tiltakozás értelmetlen. Szülőként és pedagógusként is számolni kell ezzel az új jelenséggel, mert a technikai eszközök alkalmazása önmagában se nem káros, se nem hasznos. A pedagógiának reagálnia kell a helyzetre. Meg kell értenünk, hogyan árnyalódik tovább a pedagógusszerep? Milyen változásokat hoz a pedagógusszerepben? Hogyan alakul a minden tevékenységet lefedő irányítás aránya a facilitátori szerep erősödése mellett?

A világ megismerésének, befogadásának változása átalakítja a hagyományos ismeretszerzési technikákat, kibővíti a kultúrához való hozzáférés technikáit, átrendezi a korszerű műveltség megszerzésének módjait. A tanulmány célja, hogy az ambivalens helyzetből fakadó dilemmákat megragadja, a lehetséges kérdéseket felvesse, a válaszokhoz vezető utat megpróbálja kijelölni.

Hogyan alakítja át a szemünk előtt zajló kultúraváltás az ismeretszerzési technikákat, a tanulást? (ZÓKA 2018)

A társadalmi, kulturális változások kikényszerítik az alapvető kultúrtechnikák korszerűsödését, a tudáshoz való hozzáférés hatékony formáinak kialakulását, kialakítását. Nem véletlen a kultúrtechnika-fogalom értelmezési kereteinek változása (KERESZTES és SMID 2017). A jelentések egymásra rétegződése tükrözi az ismeretszerzési, a kompetenciaalakítási folyamat társadalmi szükségszerűségeit.

A fogalom elsődleges jelentése a földműveléshez, az agrikultúrához köthető tevékenységre utal. A XX. század második felében a kultúraváltás révén a modern technikai eszközök használatának képessége is beáramlik a jelentésszerkezetbe: a távirányító használata, a videomagnó programozása, a képernyőn megjelenő instrukciók dekódolása, vagyis a technikai eszközök „felhasználói szintű” alkalmazásának képességére utal az újabb

jelentésárnyalat. Az elemi kultúrtechnika fogalomba beleértjük az olyan alapvető gondolkodási műveleteket, mint az olvasás, írás, számolás. A kultúrát meghatározza az adott technikai környezet. A technikai feltételek változása nem a hagyományos kultúra megszűnését, hanem a technikai adottságok között felépülő kultúra megszületését jelenti (KERESZTES és SMID 2017).

A kultúrához, a műveltséghez való hozzáférés huszadik és huszonegyedik századi jelentése összeforr, egyszerre jelenti a művelés, a művelődés elemi igényét, feltételeit, az ismeretszerzés hagyományos és a digitális technikáit. Ma már közhelyes megállapítás lehet, hogy a digitális kultúrába beleszülető nemzedékek természetesen mozognak ebben a technikai környezetben, belesimulnak a kultúraváltásba. A megváltozott kultúra hat a világ befogadásának módjára, a befogadók idegrendszeri fejlődésére (GYARMATHY 2012), miközben a nevelési és oktatási intézmények, a pedagógiai gyakorlat gyakran anakronisztikus módszereivel és szemléletmódjával egyelőre csak kullog a felnövekvő nemzedék után.

Hogyan alakul át a műveltség fogalma?

A tudás, az ismeretek robbanásszerű felhalmozódása megváltoztatja a műveltség fogalmát, az ismeretek megszerzésének hatékony formáit is. Az ismeretközpontúság, az oktatásban megfigyelhető „tartalomcunami” (CSÉPE 2016) helyett gondolkodni és tanulni kell megtanítani a gyerekeket. Az optimálisnak vélt, megszerzendő műveltség illúzió. Az oktatásnak, nevelésnek a statikus ismeret mellett, ha nagyon vakmerően közelítjük meg, helyett, a folyamatos változáshoz való rugalmas alkalmazkodást kell megtanítani a gyerekeknek (NAGY 2016). A tanulás a változásra való képesség, életre szóló feladat, attitűd. Ha eredményes a hozzáférési technikák megismertetése, akkor meglesz az egész életre szóló tanulás motivációja, garantált a sikeresség. Az a gyerek, felnőtt, tud ma eligazodni a világban, aki képes a XXI. századi technikákkal élni. A literátusság fogalma kiterjed a korszerű infokommunikációs eszközök használatának képességére. Ezek az eszközök lehetővé teszik az információk gyors elérését és az információforrásokkal való közvetlen kapcsolattartást, kommunikációt.

A modern technikai eszközök csak látszólag varázseszközök, meghagyják a felhasználók felelősségét, kompetenciáit a gondolkodásban, a választásban és a döntésben. A nevelés, a szülők, a pedagógusok feladata a gyerekek életkori jellemzőinek megfelelően megtanítani használni a korszerű technikai eszközöket.

A ránk zúduló információk óriási mennyiségének és gyors változásának, akár elévülésének következményeként felértékelődnek az új tanulásszervezési formák, a hatékonyságot meghatározzák az együttműködés korszerű formái. Az interperszonális kapcsolatok jelentősége továbbra sem csökken, a közvetlen emberi kapcsolatokat nem helyettesíti a digitális kommunikáció. Tapasztaljuk, hogy az online kommunikáció, hogyan teszi felületesebbé a beszélgetéseket, az információk követését, feldolgozását, elszűrki az érzelmek interpretációját, megnehezíti az adekvát reakciókat. A digitalizáció előnye az elérhetőség, a könnyű és gyors hozzáférés. A digitális eszközök segíthetik az együttműködést, kapcsolódást tesznek lehetővé olyanok számára is, akik a hétköznapi életben egymásnak elérhetetlenek: autista, hallássérült, látássérült, mozgássérült, szelektív mutista gyerekek is bekapcsolódhatnak a kommunikációba.

Milyen szerepe lehet ebben a folyamatban az óvodai nevelésnek? (ZÓKA 2018)

Az alapvető kultúrtechnikák elsajátítása már a konvencionális értelemben vett írás-, olvasástanítás előtt megkezdődik. Az óvoda előkészíti és biztosítja az óvodáskorú gyerekek literációs környezetét, örömteli, természetes, a gyermeki fejlődésnek és érdeklődésnek megfelelő élményeit (játék, mozgás, ének, zene, mozgás, művészeti tevékenységek, mesehallgatás, felolvasás, verselés, ...). A hagyományos, formalizált iskolai tanulás hívói elnézően, vagy lenézően tekintenek a felsorolt tevékenységekre. Nem látnak ezekben mást, mint öncélú, örömfunkciójú játékot, miközben a fejlesztés bővítésében sürgetik a szisztematikus tanulás minél korábbi beépítését a nevelésbe. Csépe Valéria kutatásokkal igazolja a kreatív alkotó tevékenységek transzferhatását:

„Az éneknek, a zenének, az alkotó művészeteknek, a kézműves-foglalkozásnak és a mozgásnak azokra az érésben, fejlődésben lévő agyi hálózatokra tett hatását kellene kihasználnunk, amelyek egyszerre biológiai alapjai a beszédnek, a nyelvi értésnek, az olvasásnak és a korai matematikának és alanyai az ezek fejlődéséből következő változásoknak. Ma több országban is a korai fejlesztés és a kisiskoláskori alapozás áll a középpontban. Nem véletlen, hiszen a stabil alapok hatása ma már nemcsak Finnországban mérhető, hanem a 2001-es PISA-sokk után hatékony változtatásokat bevezető Lengyelországban is. A finnekhez hasonlóan egy első-második osztályos gyerek a heti húsz tanórából immár a lengyeleknél is hat-nyolcat énekkel, zenével, művészeti foglalkozással, mozgással tölt. A „felesleges” órák hatása a nyelvi fejlődésben, az olvasás és a számolás sikeres alapozásában nyilvánul meg. Nincs stressz, nincs bénító versengés, csak egészséges

verseny és a társas fejlődésre is ható együttműködés. A kicsik nem mereven, padban ülve énekelnek, hanem táncolnak, mozognak, tapsolnak, izgalmas tárgyakból csálnak ki dallamot és ritmust. S ez fejleszt, fejleszt, fejleszt!”(CSÉPE 2016/1: 23)

A komplex művészeti aktivitások a személyes és szociális kompetenciákat is erősítik, befolyásolják az agyi struktúrák, hálózatok működését, konstruálódását. A tudományosan megalapozott, eredményes gyakorlati példák igazolják a művészeti tevékenységek komplex személyiségfejlesztő szerepét a hátránycsökkentésben. Felidézhető hiteles példaként L. Ritók Nóra és az Igazgyöngy Alapítvány munkája és az óvodai nevelés hagyományaira épülő innovatív Blum program. Az idézett programok nem művészképzést folytatnak, hanem a látszólag „haszontalan”, „felesleges” tevékenységek révén erősítik a gyermeki önbizalmat, sikerélményt, motivációt adnak, megteremtik a tanulás idegrendszeri, érzelmi-akarat, kognitív, szociális és erkölcsi prekondícióit.

Mi a motiváció jelentősége és a pedagógus szerepe az ismeretek megszerzésében?

A gyerekek tanulási képességeit a kognitív kompetenciák mellett az érzelmi-akarat tényezők is meghatározzák. Döntő tényező a tudás megszerzésében a gyakorlástól és a sikerektől megerősödő motiváció. A pedagógusnak és a családnak a tanulás örömét kell megtapasztaltatni a gyerekekkel.

Az alapvető kulturális technikák elsajátításának, az iskolai tanuláshoz előfeltétele az idegrendszer érettsége: nyolcéves korig alakul úgy az összes részképesség (mozgás és észlelés, az agyféltekék közötti kommunikáció, az irányító és automatizáló folyamatok stabil működése), hogy a gyerek alkalmassá válik az iskola által elvárt tanulási formákra (GYARMATHY 2017). Minden siettetés csak káros lehet. Az óvodai nevelésnek nem célja, hanem eredménye, hogy a gyerek iskolára felkészült legyen. Iskolaéretté majd az iskolában válik hat- és nyolcéves kora között.

Az idegrendszer érésének, fejlődésének legszenzitívabb szakasza nyolc-kilencéves korra lezárul. Az iskolában megkövetelt, szisztematikus tanulásra ezután lesz alkalmas, jóllehet az oktatási rendszer már 6 éves kortól ilyen elvárásokat állít a gyerekek elé. A környezeti hatások, a megváltozott kommunikáció, az információszerzés digitalizált formái átalakítják az információk befogadásának módját, a gondolkodást, a képzetalkotást. A digitális kultúra mindenkire hatással van, a környezeti ingerek, a XXI. századi „multitasking üzemmód” mindannyiunk életét átalakítja:

„Az emberi agy képlékeny, nyitott, tapasztalatfüggő rendszer. Adott idegrendszeri lehetőségek megjelenése a környezeti hatások függvénye. A külső ingerek erősen befolyásolják a képességek fejlődését az ember egész életén át. Gerontológiai vizsgálatok mutatják, hogy még az idős emberek idegrendszerének működése is átalakul. Akik rendszeresen interneten böngésznek, nagyobb rövidtávú memóriával rendelkeznek, mint azok, akik ezt a technikát nem használják.” (GYARMATHY 2012: 11)

A kultúraváltás átkonstruálja a befogadási, a feldolgozási, a gondolkodási műveleteket, a több csatornán párhuzamosan érkező, dominánsan vizuális információk befogadása felülírja a hagyományos ismeretszerzési stratégiákat. A digitális bennszülött (GYARMATHY 2012) gyerekek már ebben a megváltozott közegben szocializálódtak, idegrendszerük, gondolkodásuk adaptálódott ehhez a világhoz. A rengeteg párhuzamosan érkező inger gyorsabb feldolgozáshoz, döntéshez vezet, viszont csökken az elmélyült figyelem, a hosszú távú memória, a koncentráció szerepe, kevésbé releváns a szisztematikusan vezérelt, lineáris gondolkodás. Az oktatási rendszerrel a hagyományos, a bal agyféltekei működéshez kapcsolható, analitikus, lépésről-lépésre építkező gondolkodás, verbális működés a kompatibilis. Ezt méri, értékeli az iskola. A kultúraváltás következménye a téri-vizuális, globális megismerés dominanciája, mely az ingerek egyidejű, holisztikus megközelítésével többféle megoldás mérlegeléséhez és megtalálásához vezethet. A tehetséggondozásban már elismerjük a divergens, az intuitív gondolkodást, de ez még a mindennapi iskolai nevelésben nem átütő szemlélet és még kevésbé gyakorlat.

A nevelésnek reagálnia kell a változásra. Gyarmathy Éva tudományosan megerősített javaslata a megoldásra (GYARMATHY 2012) a kétféle információ-feldolgozási mód összekapcsolása, „hidat építeni”, kiegyenlíteni a kétféle agyféltekei működést.

A pedagógus hagyományos szerepe már az óvodában átalakul. Könyvei és más, akár elektronikus segédletei révén információforrásként is szolgál, miközben legfontosabb feladata, hogy inspiráló légkört, ösztönző, a gyermeki érdeklődésre és megismerési folyamatokra építő tanulási környezetet teremtsen. A felkészülése révén bátoríthatja, a kijelölt témák megközelítési és feldolgozási lehetőségeivel teremthet olyan helyzetet, amelyben a gyerekek aktívan, involválódva vesznek részt. A csoportos, kooperatív munkaformákat és az egyéni utakat is forradalmasíthatják a digitális eszközök. Azt hiszem, ma még nem is látjuk, milyen komoly lehetőségek rejlenek bennük. Muszáj leszögezni, hogy a szülőknek, pedagógusoknak digitális bevándorlóként szükségük van IKT kompetenciákra. Már most is lemaradásban vagyunk. Ezeknek a tartalmaknak meg kell jelenniük a pedagógusképzésben, a

graduális és a továbbképzésekben is. Jó kezdeményezés lehet a HiperSuli digitális módszertani továbbképzés.

Miért kell megőrizni a digitális technikák mellett a hagyományos, gyerekközel világmegismerési formákat is?

A digitalizáció felgyorsítja a technikai eszközök révén az információk áramlását, miközben el is kényelmesíti a befogadókat. Egyre kevesebb mozgásos élményre, észlelésre épül a gyerekek gondolkodása. Az idegrendszer érését pedig a szenzomotoros tevékenységek, a mozgás, ének, zene, mondókázás, verselés, tánc, játék, dramatikus játék, színjáték ösztönzi leginkább. A korai, a 8-9 éves kor előtti módszeres tanulás az éretlen idegrendszer miatt csak árthat, viszont az egyensúlyrendszert, a ritmustartást, az ujjtudatosságot stimuláló mozgásos tevékenységek támogatják a fejlődést, a spontán érést (GYARMATHY 2017). A látszólag „felesleges órák” (CSÉPE 2016), aktivitások vezetnek eredményre, alapozzák, teremtik meg a szisztematikus tanulás feltételeit. Nem véletlen, hogy pedagógiai szakemberek, pszichológusok és empatikus tanítók a nyári időszakra azt ajánlják az aggódó szülőknek, hogy még véletlenül se tanuljanak nyáron a kisiskolásokkal. Ha jót akarnak a gyerekeiknek, akkor engedjék őket játszani, futkározni, biciklizni, ugrókötelezni, mondókázni, énekelni, táncolni, vagy rajzolni, papírt hajtogatni, játsszanak velük együtt társasjátékokat. Ezek a látszólag „haszontalan” tevékenységek a leghatékonyabb fejlesztést garantálják. Az óvodában még tudjuk, merjük ezt tenni, az alsó tagozatban már elfelejtjük, amit a gyerekek életkori sajátosságairól tudunk, jóllehet az iskolába való kötelező átlépés életkori határa, a hatéves kor, az érzelmi, értelmi, szociális folyamatokban nem jelent éles váltást, cezúrát. Ha sikert akarunk elérni, nem a gyerekeknek kell az intézményrendszerhez alkalmazkodniuk, hanem a struktúrának kell rugalmasnak, adaptívnak lennie, a „sokféleséget”, a „szabálytalanságot”, az atipikus fejlődést tisztelnie, értékelnie és integrálnia.

Van jelentősége a mondókának, a versnek a XXI. századi óvodai nevelésben?

A vers, mondóka, a mese az óvodai nyelvi-kommunikációs tanulás örömteli formái. Az óvodában az ÓNOAP által kiemelt terület az anyanyelvi nevelés, ami az óvodában egyértelműen kommunikációközpontú. A kommunikációközpontú szemléletmód és az ezzel koherens gyakorlat a gyermeki beszédfejlődést toleráló, ösztönző egyrészt az empatikus, érzelmileg biztonságos légkörrel és pedagógusi attitűddel, másrészt a gyermeki heurisztikus felismerésekre támaszkodó, az intuíciót stimuláló, a nyelvi érzékenységet támogató környezet

biztosításával teremthető meg. A beszéd és a kommunikáció fejlődését támogató tevékenység a verselés-mondókázás.

A mondókák és a gyermekversek jelentősége az érzelmi, esztétikai, intellektuális nevelésben egyértelmű (KATONA 2015). Ahogy Katona Krisztina is írja tanulmányában, a kisgyermekkor első, mondókákkal, gyermekversekkel szerzett irodalmi élményei szorosan kötődnek a mozgáshoz. A mozgás, a ritmus, a dallam komplex szenzomotoros ingerei és a szöveg, a mondókázó, verset mondó felnőtt keltette hangulat együttesen segítik a világ befogadását, az élmény beépülését. Kezdetben a mozgás, a gesztusok, a beszédhelyzet gyakorol erőteljesebb hatást és alapozza meg a megőrzést. A beszéd fejlődésével az elemi mozgásélményeket a ritmus, dallam, zeneiség segít felidézni, később a szöveg is egyre nagyobb szerepet kap az interiorizációban.

A digitális kultúra gyerekek idegrendszeri fejlődésére gyakorolt hatását Gyarmathy Éva a laterális dominancia, a gondolkodási stratégiák változásában látja.

„A részletekre irányuló, elemző gondolkodás háttérbe szorul. A bal agyfélteke erős dominanciája, amely a beszéddel, majd az írásbeliséggel jelentősen növekedett, most csökkenni látszik. A bal agyféltekéhez tartozik, a lépésről lépésre történő feldolgozás. A viszonyokat, részleteket kezeli. Olyan funkciók kapcsolódnak a bal agyféltekéhez, amelyekben meghatározó az egymásutánosság: beszéd, írás, olvasás, számolás, logika, mind a részek megfelelő illesztését kívánják. A jobb agyfélteke az információkat átfogóan, egyidejűleg kezeli. Ezért ide kapcsolódnak például a téri-vizuális képességek, a zene értése, a képzelet, a humor. Gyorsan hoz megoldásokat a jobb agyfélteke, mert automatikusan összerak a rendelkezésre álló részletekből egy megoldást – képet, ötletet, döntést, fogalmat. A digitális bennszülöttek kiegyenlítettebb dominanciára tesznek szert. A korábbi egyértelmű bal agyféltekei dominancia csökkenni látszik.” (GYARMATHY 2012: 12-13)

A helyzetre adható adekvát választ, a megoldást a kétféle működésmód harmonizációjában ragadja meg. Bármennyire is ijesztő a változás, a megoldás az ősi technikákban, az évszázadok során kikristályosodott kulturális mintázatokban, játékban, művészeti tevékenységekben rejlik. Ezek az „eszközök” a tradicionális, szenzomotoros érzékletekre, tapasztalatokra, interperszonális kapcsolatokra építenek megteremtve a két agyfélteke közötti intenzív kapcsolatot.

A mondókázás, versmondás során keletkező mozgásos és ritmusélmények a bal agyféltekében rögződnek a szöveg- és mozgáselemekkel. A jobb agyféltekéhez kötődnek a

dallam, a verszene felébresztette érzelmek. A mondóka, a gyerekvers műfajképző, kötelező kellékei, a mozgás, a ritmus, a dallam, az akusztikusság. A játékos szövegvilág egymást erősítve serkenti a két agyfélteke közötti kommunikációt, a kétféle működés kiegyenlítődését, az agy és az idegrendszer harmonikus fejlődését. A népköltészet, a gyerekfolklór, a gyerekköltészet alkotásai hatást gyakorolnak az érzelmekre, az értelmi képességekre, a fantázia működésének megindulására, az anyanyelv elsajátításának folyamatára; a mozgáskészség, a testérzékelés fejlődésére. Természetes módon fejlesztik az egyensúlyérzéklet, a testérzékelést, (altatók ringatók, hintáztatók, jártatók, höcögtető), a manipulációt (ujjkiszámolók, rajzolók).

Gyarmathy Éva három területet határoz meg az agy érési folyamatainak mozgásos stimulálásához, az iskolai készségek megalapozásához: az egyensúlyrendszer (hintázás, ugrálás, ugrókötelezés, táncolás, biciklizés), a ritmustartás (éneklés, mondókázás, tánc, ritmusjátékok, ritmushangszerek) és az ujjtudatosság (hajtogatás, bábjátékok, árnyjátékok) (GYARMATHY 2017). Az összefüggés nyilvánvaló: mindhárom terület fejlődésében pozitív szerepe van a verselésnek, mondókázásnak.

Melyek lehetnek az új dimenzió kulcsfogalmai?

Az oktatásban *digitális forradalom* zajlik, ami azt jelenti, hogy az oktatási rendszerek a régi, hagyományos módszerekre épülnek, miközben a mindennapjainkat, a felnőttek és a gyerekek életét is átszövi már a digitális technológia. A gyerekek szeretik, élvezik az új technológia kínálta lehetőségeket, a világ felfedezését még izgalmasabbá teszik számukra (WOJCICKI 2018). A *digitális honfoglalás* révén az életünk minden területére és a legkisebbek életébe is beáramlik az új technológia (BITTER 2019).

IQ és az EQ mellett meg kell ismerkednünk és barátkoznunk a DQ, a *digitális intelligencia* fogalmával, ami három elemből tevődik össze (PARK 2016).

1. A *digitális polgárság* a technológia felelős és hatékony használatának képességét jelenti. Ebben a tényezőben a gyerekek kompetenciái korlátozottak, a felnőtt, a szülő, a pedagógus felelőssége a döntő: amint a gyerek belép a digitális világba, elkezd használni az eszközeit, azonnal fel kellene készíteni a használatra. Komoly problémát jelent, hogy sokszor a felnőttek sem rendelkeznek elegendő ismerettel, tapasztalattal ebben a világban. A digitális polgárságból fakadnak a további új fogalmak és helyzetek, amelyek a gyerekek esetében mindig felnőtt felügyeletét és irányítását igénylik

- a. *Digitális polgári identitás*: képesség arra, hogy megalkossuk és kezelni tudjuk digitális identitásunkat.
 - b. *Képernyőidő-menedzsment*: a képesség arra, hogy kezelni tudjuk a képernyő előtt töltött időt, a multitasking és az önkontroll képessége a játékok és a közösségi média használatában. Az utóbbi nem lehet releváns egy óvodáskorú életében.
 - c. *Védekezés az internetes zaklatás ellen*: az a képesség, hogy felismerjük a zaklatást és kezelni tudjuk, akár segítséget tudjunk kérni a helyzetben.
 - d. *Adatbiztonság*: képesség az adataink megőrzésére, a jelszavak használatára, és az esetleges támadások megelőzésére.
 - e. *Privát szféra védelme*: képesség arra, hogy felmérjük a személyes adataink nyilvánosságát.
 - f. *Kritikus gondolkodás*: a képesség, aminek segítségével megkülönböztetjük az igazságot a hazugságtól, a jó tartalmat a sértőtől, a megbízható és a megkérdőjelezhető, veszélyes online kapcsolatokat.
 - g. *Digitális lábnyom*: képesség arra, hogy megértsük a digitális lábnyom természetét, az életünkre gyakorolt hatását, következményeit. Felelősséggel tudjuk kezelni ezeket.
 - h. *Digitális empátia*: képesség arra, hogy empátiát mutassunk egymás felé, figyelembe vegyük a saját és mások érzéseit is.
2. A *digitális kreativitás* lehetővé teszi, hogy a felhasználó a saját ötleteit megvalósítva tartalmakat tudjon megalkotni a digitális eszközök segítségével.
 3. A *digitális vállalkozószellem* egyértelműen a felnőtt felhasználók jellemzője. Átfogó problémamegoldó-képességet jelent a digitális és az „offline” világban, a digitális technológia bevonásával.

Látható a felsorolásból, hogy több tényezőben nem tudnak kompetensen dönteni a gyerekek. Az oktatás nem késlekedhet, mert a gyerekek már ebbe a világa születnek bele, ebben cseperednek, hatással van rájuk ez a világ. A felnőttek feladata felkészíteni őket arra, hogy biztonsággal tudjanak élni, fejlődni a digitális világban. A tiltás csak kiszolgáltatottá tesz mindannyiunkat, felnőtteket és gyerekeket egyaránt. Muszáj a digitális világban tájékozottnak, felkészültnek lenniük a digitális bevándorló nemzedékek tagjainak is.

Milyen a jó IKT- eszköz az óvodában?

Szabóné Vékony Andrea tanulmányában (SZABÓNÉ VÉKONY 2018) összegyűjti, milyen feltételeknek kell megfelelniük ezeknek az eszközöknek. Felhasználóbarátnak kell lennie, hogy könnyen tudják kezelni a gyerekek. A működése legyen megbízható, a gyors visszacsatolások és a gyermeki figyelem fenntartása érdekében legyen interaktív. Legyen kompatibilis különböző technikai eszközökkel.

Milyen fejlődést segítő IKT-eszközöket, fejlesztő programokat találhatunk az óvodások számára?

Szabóné Vékony Andrea tanulmányában két megközelítésben térképezi fel a kínálatot: egyrészt nyelvi fejlesztést támogató eszközöket, másrészt meseélményeket biztosító alkalmazásokat mutat be.

A nyelvi fejlesztést támogató eszközök:

- Játékosan magyarul

Hat különböző oktatójátékot tartalmaz négy- nyolcéves korú gyerekek számára. A fokozatosan megnyitható játékok a tudásszintnek megfelelően, lépésről lépésre haladva épülnek egymásra. Az applikáció segítségével 200 szó tanulható meg. Fejlesztési területe: szókincs. Feladattípusa: különböző feladatok, színek gyakorlása, kirakójáték. Ingyen letölthető, reklámmentes alkalmazás.

- Baby Touch Sounds

A hangfelismerő, hangdifferenciáló játékok a különféle környezeti hangok (pl. hangszerek, közlekedési eszközök, állathangok) játékos felismerésére, megkülönböztetésére. A képek megnevezésével a szókincs is bővíthető. Alkalmazható óvodás gyermekek körében. Fejlesztési területe az auditív észlelés, auditív differenciálás, szókincsfejlesztés. Feladattípusa: hangok-képek párosítása.

- KIDSOPIA – Az állatok kertjében

A játék a szerialitás, kategorizálás révén segít elsajátítani a méretek fogalmát, valamint a növekvő és csökkenő sorrend jelentését. Óvodások körében használható. Fejleszti a vizuális percepciót, a sorbarendezés képességét, a hasonlítás, a növekvő, csökkenő sorrend gyakorlására alkalmas.

- Beszédkészség fejlesztése

A feladatai egy történetet alkotó képsorozatból állnak. A képek sorrendje a játék kezdetekor felcserélődnek. A gyereknek kell a helyes sorrendet helyreállítani és a történetet elmesélni.

Három nehézségi fokozat szerint kínál fel a játék feladatokat: a könnyű négy egyszerű képből áll; a normál négy képből álló sorozatok, melyek egy-egy rövidebb történetet beszélnek el; a nehéz öt-hat képből álló sorozatok, melyek egy-egy hosszabb történetet mesélnek el. gyermeknek ok-okozati, illetve időbeli kapcsolatokat is fel kell ismernie. Óvodások körében alkalmazható. Fejleszti az összefüggés-kezelést, az ok-okozati, az időbeli viszonyok felismerését.

- Kakukktojás

A játék bővíti szókincset, segíti az összefüggések, a logikai viszonyok megértését, a kategorizálást.. Minden körben négy tárgy jelenik meg a képernyőn, melyek közül három egy kategória alá sorolható be, a negyedik tárgy a kakukktojás. A játékban szereplő kategóriák a következők: játékok, evőeszközök/edények, szerszámok, ruhadarabok, iskolai felszerelés, virágok, gombok, gyümölcsök, zöldségek, édességek, emlősök, madarak, rovarok és tengeri élőlények.

A meseélményeket biztosító alkalmazások:

- BOOKR Kids

A BOOKR Kids mesealkalmazás lehetővé teszi az interaktív mesélést, a gyerek is aktívan bekapcsolódhat. ötvözi az audiovizuális és interaktív lehetőséget a klasszikus mesélés élményével. A mesék között memória- és rímkereső játékok is megtalálhatók. A mesegyűjteményt a Móra Kiadóval közösen szakemberek és gyermekek bevonásával állították össze. A könyvek szövegeit az eredeti illusztrációkkal együtt közlik.

- Szörnyek háza

A Szörnyek Háza címet viselő történet egy nem lineárisan szerkesztett, komplex mese. A történet Rendet Lenke lakásában kezdődik, ahol mindig nagy a rendetlenség. Szivi, Katti és Habver, a három virgonc szörny ront-bont. A mesét irányító gyermekeknek őket kell elkapniuk és otthonukba irányítaniuk. Nyulász Péter versben elbeszélt történetét az olvasó folytathatja és elágazásokkal, többféle módon juthat el a történet végéig. Az alkalmazás megjelenítése érzékletes, kiváló hangulatteremtő a grafikával és a zeneiségével. A történetbe integráltak ügyességi és logikai játékokat is. A játék fejleszti az irodalom iránti fogékonyságot, a befogadói képességeket, a kreativitást, a gondolkodást.

- Diavetítő

Régi mesék, népmesék, klasszikus mesék, rajzfilmek, bábfilmek, mesefilmek tölthetők le a felületről ingyen

- Lola mesék – Kukasziget és palackpulcsi

Interaktív multimédiakönyv óvodásoknak, amelyben a szerző olvassa fel a mesét, miközben a történet rajffilmként is megelevenedik. Ökotudatosságra nevel, fejleszti a kreativitást, a kommunikációt.

Az IKT eszközök megváltoztatják a megismerési folyamatot, kiszélesítik a lehetőségeket, megmozgatják a gyermeki érzékelés különböző csatornáit, az élmény intenzitását is fokozhatják, erősíthetik a motivációt, biztosíthatják az érdeklődés, a figyelem fenntartását, gyors és pontos válaszreakciókat adhatnak. A felsorolt előnyök mellett számolni kell a veszélyekkel is.

Milyen veszélyek rejtőznek a digitális az IKT-eszközök alkalmazásában a korai életévekben?

Olyan rohamosan terjednek a digitális eszközök, hogy a kutatások nem tudják naprakészen követni a hatásukat, felmérni a károkat és az előnyöket. A nyelvi zavarok okainak feltárására irányuló kutatások vizsgálják a digitalizáció hatásait is (FEHÉRNÉ KOVÁCS – KAS – SÓSNÉ PINTYE 2018). Azt a megállapítást fogalmazzák meg Chonchaiya és Pruksananonda 2008-as kutatási eredményeire alapozva, hogy a telekommunikációs eszközök használata deformálja a szülő-gyermek közötti interakciókat, akadályozza a kognitív és a nyelvi fejlődést. A kutatás azt az összefüggést találta, hogy a nyelvi fejlődésben késést mutató gyerekek a tipikusan fejlődő társaiknál jóval korábban kezdtek tévét nézni (7, illetve 12 hónaposan), és naponta jóval több időt töltenek a képernyő előtt (3, illetve kevesebb, mint 2 órát). Azoknál a gyerekeknél, akik 12 hónapos kor előtt kezdtek tévét nézni, és naponta 2 óránál többet töltöttek a képernyő előtt, hatszor magasabb volt a nyelvi késés előfordulása. Egy 2016-os kutatást is beidéznek (FEHÉRNÉ KOVÁCS – KAS – SÓSNÉ PINTYE 2018), amely megerősíti a 2008-as vizsgálat eredményeit: a háttértévezés beszűkíti az anya-gyermek interakciók mennyiségét, lerontja a minőségét. Az anya romló beszédkevé, a szókincese változatosságának, színességének csökkenése a gyerek szókincsfejlődését is hátráltatja. Az IKT-eszközök hatásának kutatása még nem széles körű, de az említett szerzők már megemlítik egy 2017-es kutatás összefüggéseit. A kutatás feltárja, hogy a digitális eszköz-
használat komoly rizikófaktort jelent a gyerekek nyelvi fejlődésében. Azok a gyerekek, akik a 18 hónapos korban vagy már korábban használnak ilyen eszközöket, nagyobb arányban mutatnak késést a nyelvi fejlődésükben. Ez az arány minden géppel töltött félórával (naponta)

49%-kal nő. Az IKT-eszközök korai használatával kapcsolatban feltételezhetőek, az előnyök mellett, a gyerekek fejlődését is veszélyeztető kockázatok is.

Összegzés

A gyermeki megismerés, tanulás akkor hatékony és eredményes, ha a gyerek tevékenyen, a teljes személyiségevel, akár fizikai aktivitással, alkotó fantáziával vesz részt a folyamatban. Erre lehetősége van a hagyományos és a XXI. századi technológia kínálta formákban is. Az utóbbiak is megkívánják a befogadói aktivitást és a mentális koncentrációt (ZOSH – HIRSH-PASEK – MICHNIK GOLNIKOFF – PARISH-MORRIS 2016). Az ismeretek megértése, elmélyítése érdekében a gyerekek számára kidolgozott programok a képernyőn túli világgal is összefüggést teremtenek. Az eszközöket már egészen korai életkorban is tudják önállóan használni a gyerekek. Ez előny, de egyben hátrány is, mert tudjuk, hogy a társas interakciókat csökkenti az eszközök használata. Az említett szerzők azt fogalmazzák meg, hogy a jó digitális eszközök ösztönzik, erősítik a társas kapcsolatokat: az a jó játék, amit együtt tudnak játszani gyerekek vagy a gyerekek és a szülők/pedagógus. Elengedhetetlen, hogy ezek a programok megfeleljenek a gyermeki érdeklődésnek, életkori sajátosságoknak, valódi és értékes tanulási tartalommal, rendelkezzenek.

A gyerekek számára fejlesztett digitális technológia nem csodaszer, nem helyettesíti az interperszonális kapcsolatokat, az emberi kommunikációt, a játékot, a verset, a mesét. Egyre kevésbé lehet teljes képernyőmentességet elérni. Ha így van, akkor a pedagógusoknak, szülőknek kell megismerni, hogyan tudják jól használni ezeket az eszközöket a gyerekek.

A kultúra változásai hatást gyakorolnak a gyerekek idegrendszeri fejlődésére, a világ befogadásának módjára. Az óvodai nevelésnek kiemelt szerepe van az idegrendszeri érés, fejlődés támogatásában a gyerekeket motiváló, a tanulás örömét megadó élmények rendszeres és tudatosan szervezett felkínálásában.

Irodalom

- BITTER NOÉMI (2019): *Digitális honfoglalás és énekszó a bölcsődében.* <https://moderniskola.hu/2019/02/digitalis-honfoglalas-es-enekszo-a-bolcsodeben/>
Utolsó megtekintés: 2019. február 12.
- CSÉPE VALÉRIA – SALLAI ÉVA (2016): Az olvasó agy. Interjú Csépe Valéria akadémikussal. In: *Új Köznevelés*, 2016/1.
- FEHÉRNÉ KOVÁCS ZSUZSANNA – KAS BENCE – SÓSNÉ PINTYE MÁRIA (2018): *Szemponatok a nyelv- és beszédfejlődési zavarok szűréséhez és állapot megismeréséhez.* Családbarát Ország Nonprofit Kft., Budapest.
- GYARMATHY ÉVA (2012): *Ki van kulturális lemaradásban?* In: *Digitális Nemzedék Konferencia Tanulmánykötet*, ELTE PPK, Budapest.
http://www.eltereader.hu/media/2014/05/Digitalis_nemzedek_2012_konferenciakotet_READ_ER.pdf Utolsó megtekintés: 2019. február 10.
- GYARMATHY ÉVA (2017): Tanulás és harmónia. In: *Tanító*, 2017/4. 2.
- KATONA KRISZTINA (2015): *Mondókák, gyermekversek a bölcsődében.* In: Gyöngy Kinga (szerk.): *Első lépések a művészetek felé I.; A vizuális nevelés és az anyanyelvi-irodalmi nevelés lehetőségei kisgyermekkorban.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs.
- KERESZTES BALÁZS – SMID RÓBERT (2017): Egy, két és három kultúra helyett – mik is azok a kultúrtechnikák? In: *Tiszatáj*, 2017/2. 55.
- NAGY JÚLIA (2016): *Tanítsunk tanulni!*
https://moderniskola.hu/2016/03/tanitsunk-tanulni-ki-tanit-meg-jegyzetelni/?fbclid=IwAR3npgJih76FCnu5RaURy1Fv_7j6zsNPgz03UK2li_pSZ8g5JTsgQsVZxcE#_ftn2
Utolsó megtekintés: 2019. február 8.
- PARK, YUHYUN (2016): *8 digital life skills all children need – and a plan for teaching them.* <https://www.weforum.org/agenda/2016/09/8-digital-life-skills-all-children-need-and-a-plan-for-teaching-them/>
<https://www.digitalskills.hu/hasznld-okosan/2017/11/29/nlkzhettlen-kpessgek-a-digitlis-korban-hogyan-s-mit-tantsunk> Utolsó megtekintés: 2019. február 10.
- SZABÓNÉ VÉKONY ANDREA (2018): IKT-alkalmazások a nyelvi fejlesztés szolgálatában. In: *Gyermeknevelés*, 2018/6. 3.sz, 163-172.
- WOJCICKI, ESTHER (2018): *Digital revolution in the classroom.* <https://www.youtube.com/watch?v=c6uT1hO6QEQ> Utolsó megtekintés: 2019. február 8.

- ZÓKA KATALIN (2018): A kultúraváltás dimenziói az óvodai anyanyelvi nevelésben. In: Jávorka Gabriella (szerk.): *Fejlődés és fejlesztés*. Raabe Klett Kiadó, Budapest, A32 1-18.
- ZOSH, JENNIFER M. – HIRSH-PASEK, KATHY – MICHNIK GOLNIKOFF, ROBERTA – PARISH-MORRIS, JULIA (2016): *Learning in the Digital Age: Putting Education Back in Educational Apps for Young Children*.
<http://www.child-encyclopedia.com/technology-early-childhood-education/according-experts/learning-digital-age-putting-education-back>
<https://www.digitalskills.hu/hasznld-okosan/2018/3/21/az-okos-eszkzk-hasznlata-a-korai-gyermekkor-oktatsban>

Utolsó megtekintés: 2019. február 12.